

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Oman

**Vpliv tipa sistema blaginje na strukturo virov financiranja
neprofitnih organizacij**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Oman

Mentorica: red. prof. dr. Zinka Kolarič

**Vpliv tipa sistema blaginje na strukturo virov financiranja
neprofitnih organizacij**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2010

Vpliv tipa sistema blaginje na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij

POVZETEK:

Financiranje neprofitnih organizacij je v času svetovne gospodarske krize vse bolj pereče vprašanje. Poskušala sem ga povezati s sistemi blaginje ter postavila tezo, da ima tip sistema blaginje ključen vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Tako so v teoretičnem delu predstavljene neprofitne organizacije, njihove značilnosti, tipologija in pravnoorganizacijske oblike. Opisan je koncept trikotnika blaginje, natančneje pa je predstavljenih pet tipov sistemov blaginje: liberalni, konzervativno-korporativistični, socialnodemokratski, katoliški in etastični tip sistema blaginje. Zasebne neprofitne organizacije v vsakem od teh tipov sistema blaginje igrajo drugačno vlogo in se temu primerno različno financirajo. Opisani so najpomembnejši viri financiranja ter problemi, s katerimi se pri pridobivanju sredstev soočajo neprofitne organizacije.

V empiričnem delu magistrske naloge sem analizirala sisteme blaginje, značilnosti in vlogo neprofitnih organizacij ter njihovo financiranje v Sloveniji, Italiji in Avstriji. Za Slovenijo velja, da imamo dualni model, sestavljen iz nekaterih elementov, ki so značilni za konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje, ter elementov, ki so temeljni za socialnodemokratski tip sistema blaginje. Neprofitne organizacije dobro tretjino prihodkov dobijo iz javnih sredstev, slabo tretjino od prodaje storitev in članarin ter petino od donacij in sponzorstev. V povezavi s sistemom blaginje lahko opazimo, da so javni viri pri financiranju neprofitnih organizacij dominantni le v družbah s konzervativno-korporativističnim sistemom blaginje. Po drugi strani pa prihodki od prodaje storitev in članarin ne igrajo bistveno manjše vloge kot prihodki iz javnih sredstev, to pa je značilnost socialnodemokratskega sistema blaginje. V Italiji govorimo o katoliškem tipu sistema blaginje. Najpomembnejšo vlogo igra civilna družba, natančneje družina in sorodstvo, takoj za njimi pa zasebne neprofitne organizacije, ki jih ustanavlja Katoliška cerkev. Njene organizacije so pomembne producentke izobrazbenih in socialnovarstvenih storitev, saj si Cerkev s tem zagotavlja legitimiteto. Temu primerno so glavni finančni viri za delovanje zasebnih neprofitnih organizacij komercialni prihodki. Stanje na področju financiranja neprofitnih organizacij v Italiji nam potrjuje to teorijo, saj neprofitne organizacije dobijo več kot polovico sredstev od prodaje izdelkov in storitev ter iz članarin. Številne neprofitne organizacije so ustanovljene s strani Katoliške cerkve, temu primerno prejemajo tudi največ prihodkov od prodaje storitev in z donacijami. Posebej visok delež takšnih sredstev je na področju izobraževanja, ki je za Katoliško cerkev posebej pomembno zaradi pridobivanja legitimnosti v družbi. V Avstriji velja konzervativno-korporativistični sistem blaginje, za katerega je značilno, da so neprofitne organizacije producentke javnih dobrin in storitev za državo. V takšnih sistemih naj bi bila država tista, ki naj bi prispevala glavnino sredstev za delovanje zasebnih neprofitnih organizacij. Na primeru Avstrije bi to teorijo lahko potrdili. Neprofitne organizacije namreč polovico svojih sredstev pridobijo od države. Delež prihodkov iz javnega sektorja je najvišji na področju socialnih storitev, izobraževanja in raziskovanja ter na področju zdravstva. Ugotovitve za vse tri države potrjujejo mojo tezo, da ima tip sistema blaginje res ključen vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij.

KLJUČNE BESEDE: neprofitne organizacije, sistemi blaginje, financiranje neprofitnih organizacij, primerjava financiranja v Italiji, Avstriji in Sloveniji

The influence of the type of welfare system on the structure of sources of financing of non-profit organizations

SUMMARY:

Financing of the non-profit organizations is becoming a pressing issue at the time of global economic crisis. I tried to connect the financing to the welfare systems and set up a thesis that the type of welfare system has a key influence on the structure of sources of financing of non-profit organizations. In the theoretical part I presented the non-profit organizations, their characteristics, typology and legal forms. I described the concept of welfare triangle and more specifically I presented five types of welfare systems: liberal, conservative-corporatist, social democratic, catholic and state-socialist type of welfare system. Private non-profit organizations in each of these types of welfare systems play a different role and are financed differently. I described the most important sources of funding and problems that non-profit organizations face in obtaining finance.

In empirical work I analyzed the welfare systems, the nature, the role and financing of non-profit organizations in Slovenia, Italy and Austria. In Slovenia we have a dual model, consisting of certain elements that are characteristics of the conservative-corporatist type of welfare system, and elements that are fundamental for the social democratic type of welfare system. Non-profit organizations get a good third of revenue from public funds, almost one third from the sale of services and fees and one-fifth from the donations and sponsorships. In a relation with the welfare system we can observe that public resources are dominant in financing of non-profit organizations only in conservative-corporatist welfare systems. On the other hand, revenues from the sale of services and fees are not significantly minor than revenue from public funds, and this is characteristic of social democratic welfare system. In Italy we recognize the catholic type of welfare system. The civil society plays the most important role, specifically family and relatives, and also a private non-profit organizations that have been established by the Catholic church. Its organizations are important producers of educational and social services, as the Church needs a legitimacy. Accordingly, the main financial sources for the operation of private non-profit organizations are commercial revenues. The state of funding of non-profit organizations in Italy confirms this theory as non-profit organizations receive more than half of the funds from the sale of products and services and from fees. Many non-profit organizations are established by Catholic church and thus receive most revenue from the sale of services and grants. Particularly high is the proportion of such assets in the field of education which is particularly important for the Catholic church in order to gain legitimacy in society. In Austria there is a conservative-corporatist welfare system, which is characterized by the fact that the non-profit organizations are producers of public goods and services for the state. In such systems, the state should contribute the bulk of funds for the operation of private non-profit organizations. In the case of Austria we can confirm the theory. Non-profit organizations receive half of their funds from the state. The share of revenues from the public sector is the highest in the field of social services, education, research and in health. The findings for all three countries confirm my thesis that the type of welfare system really has the key impact on the structure of sources of funding of non-profit organizations.

KEY WORDS: non-profit organizations, welfare systems, financing of the non-profit organizations, comparison of financing in Italy, Austria and Slovenia

KAZALO

1	UVOD	8
2	NEPROFITNE ORGANIZACIJE	11
2.1	Pojem neprofitnih organizacij	11
2.2	Značilnosti neprofitnih organizacij	15
2.3	Tipi neprofitnih organizacij.....	16
2.3.1	Tipologija organizacij	16
2.3.2	Pravnoorganizacijske oblike neprofitnih organizacij.....	18
2.3.3	Klasifikacija zasebnih neprofitnih organizacij.....	19
3	SISTEMI BLAGINJE	21
3.1	Trikotnik blaginje.....	21
3.2	Sistemi blaginje in vloga zasebnih neprofitnih organizacij	23
3.2.1	Liberalni tip sistema blaginje	24
3.2.2	Konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje	25
3.2.3	Socialnodemokratski tip sistema blaginje	26
3.2.4	Katoliški tip sistema blaginje	27
3.2.5	Etastični / državno-socialistični tip sistema blaginje	27
4	FINANCIRANJE NEPROFITNIH ORGANIZACIJ	29
4.1	Viri financiranja neprofitnih organizacij.....	29
4.2	Načini pridobivanja finančnih sredstev.....	32
4.2.1	Pridobivanje finančnih sredstev iz javnih virov	32
4.2.2	Pridobivanje finančnih sredstev iz zasebnih virov	32
4.2.3	Pridobivanje finančnih sredstev iz tržnih virov.....	34
4.3	Problemi financiranja neprofitnih organizacij.....	35
5	NEPROFITNE ORGANIZACIJE IN NJIHOVO FINANCIRANJE V SLOVENIJI, ITALIJI IN AVSTRIJI	40
5.1	Slovenija.....	40
5.1.1	Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Sloveniji.....	40
5.1.2	Značilnosti neprofitnih organizacij v Sloveniji	42
5.1.3	Financiranje neprofitnih organizacij v Sloveniji	44
5.2	Italija	52
5.2.1	Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Italiji	52

5.2.2	Značilnosti neprofitnih organizacij v Italiji.....	58
5.2.3	Financiranje neprofitnih organizacij v Italiji.....	60
5.3	Avstrija.....	63
5.3.1	Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Avstriji.....	63
5.3.2	Značilnosti neprofitnih organizacij v Avstriji.....	66
5.3.3	Financiranje neprofitnih organizacij v Avstriji.....	69
6	VPLIV TIPA SISTEMA BLAGINJE NA STRUKTURO VIROV FINANCIRANJA NEPROFITNIH ORGANIZACIJ.....	74
6.1	Slovenija.....	75
6.2	Italija.....	78
6.3	Avstrija.....	80
7	SKLEP.....	84
8	LITERATURA.....	89

SEZNAM TABEL IN SLIK

- Slika 2.1: Nefitne organizacije v funkciji splošnega družbenega interesa
- Slika 3.1: Trikotnik blaginje
- Slika 3.2: Hierarhija sfer
- Slika 4.1: Viri financiranja nefitnih organizacij
- Slika 5.1: Število nefitnih organizacij v Sloveniji
- Slika 5.2: Viri prihodkov nevladnih organizacij v Sloveniji
- Slika 5.3: Struktura prihodkov nevladnih organizacij v Sloveniji
- Slika 5.4: Viri prihodkov nevladnih organizacij, primerjava Slovenije in povprečja 22-ih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins
- Slika 5.5: Delež državnega financiranja nefitnih organizacij po področjih delovanja, primerjava Italije in povprečja 7-ih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins
- Slika 5.6: Prihodki nefitnih organizacij, primerjava Italije in povprečja razvitih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins
- Slika 5.7: Socialni izdatki v Avstriji
- Tabela 5.8: Nefitne organizacije v Avstriji glede na pravno obliko
- Tabela 5.9: Prihodki nefitnih organizacij v Avstriji leta 2005 (v milijonih evrov)
- Tabela 6.1: Struktura prihodkov zasebnih nefitnih organizacij in stopnja profesionalizacije v evropskih državah
- Slika 6.2: Struktura nevladnih organizacij v Sloveniji v letu 1996 in 2004
- Tabela 6.3: Struktura prihodkov nefitnih organizacij v Avstriji leta 2005

1 UVOD

V času svetovne finančne krize je zelo aktualno vprašanje financiranja organizacij in neprofitne organizacije pri tem niso nobena izjema. Zaradi narave svoje dejavnosti so na trgu celo veliko bolj ranljive kot profitne organizacije. »Hkrati so se zaostriale tržne razmere gospodarjenja, neugodna je davčna zakonodaja, ki donacij v neprofitne namene ne priznava kot poslovnega stroška, posojila so draga, do zapletov prihaja v lastniški preobrazbi gospodarstva, vse to pa povzroča dramatične restrikcije dotoka denarja iz gospodarstva v neprofitni sektor.« (Jelovac, 2002) Posledica vsega tega je, da so neprofitne organizacije prisiljene v komercializacijo svoje dejavnosti. V spremenjenih razmerah na trgu se znajdejo vsaka po svoje, nekatere bolj, druge manj uspešno. Zanimivo pa je videti, kako različno se znajdejo v različnih sistemih blaginje. Zato sem se v svoji magistrski nalogi odločila raziskati, ali ima tip sistema blaginje v različnih državah vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Za primer sem si izbrala sosednje države Avstrijo, Italijo in Slovenijo.

Predmet proučevanja moje magistrske naloge so torej neprofitne organizacije, natančneje njihovo financiranje in vpliv, ki ga pri tem imajo različni tipi sistemov blaginje. Moja osnovna teza je, da *ima tip sistema blaginje ključen vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij*. Nikjer nisem zasledila potrditve tega dejstva, zato sem se odločila, da poskusim tezo sama preveriti na primeru treh sosednjih držav – Avstrije, Italije in Slovenije, ki so si geografsko zelo blizu, obenem pa med seboj v nekaterih pogledih popolnoma različne. Tako pričakujem, da bom s pomočjo analize neprofitnih organizacij in njihovega financiranja ter s pomočjo analize sistemov blaginje v posamezni državi lahko potrdila svojo tezo, da ima tip sistema blaginje res ključno vlogo pri strukturi virov financiranja neprofitnih organizacij.

Pri raziskovanju sem uporabila sekundarne podatke - izvirne znanstvene prispevke in že opravljene mednarodne raziskave. Pri iskanju literature pa sem imela kar nekaj težav. Pri pridobivanju podatkov za Slovenijo sem si pomagala z raziskavo, imenovano Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, ki so jo leta 2006 opravili na Centru za proučevanje družbene blaginje na Fakulteti za družbene vede (Kolarič in drugi 2006). Poleg tega sem uporabila nekatere podatke Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) ter podatke iz mednarodne raziskave Univerze Johns Hopkins. Za Italijo sem informacije o neprofitnem sektorju dobila iz iste raziskave, pa tudi iz prispevkov Carla

Borzage (2004) in Gian Paola Barbette (1993, 1997). Kontaktirala sem tudi Statistični urad na univerzi v Bologni, kjer naj bi poučevali predmet o neprofitnem sektorju, vendar žal nisem dobila odgovora. Najtežji problem je bilo pridobiti informacije o avstrijskih neprofitnih organizacijah, saj v mednarodni raziskavi Univerze Johns Hopkins Avstrija ni posebej opisana. Zato sem kontaktirala go. Michaelo Neumayr na Raziskovalnem inštitutu za neprofitne organizacije v okviru Ekonomske fakultete na Dunaju. Na srečo sem imela tu več uspeha, saj mi je ga. Neumayr poslala analizo neprofitnega sektorja v Avstriji, ki so jo opravili Raziskovalni inštitut za neprofitne organizacije, Inštitut za socialno politiko ter Akademska skupina za neprofitni menedžment (Neumayr in drugi 2007). Poleg tega mi je poslala tudi analizo neprofitnih organizacij v Avstriji leta 2006, ki sta jo opravili Ulrike Schneider in Astrid Heider (2009). S pomočjo teh virov sem poskušala potrditi svojo tezo o vplivu tipa sistema blaginje na strukturo financiranja neprofitnih organizacij.

Struktura naloge skuša biti karseda sistematična in logična. Tako bom za začetek predstavila pojem neprofitnih organizacij ter značilnosti in vrste neprofitnih organizacij. Poznamo javne in zasebne neprofitne organizacije. Javne neprofitne organizacije služijo javnemu interesu, medtem ko zasebne lahko služijo tako javnemu kot tudi skupnemu interesu, v obeh primerih pa opravljajo dejavnosti, ki so v splošnem družbenem interesu. (Kolarič in drugi 2002, 6) V nadaljevanju bom opisala pojem sistema blaginje ter predstavila pet tipov sistemov blaginje – liberalnega, konzervativno-korporativističnega, socialnodemokratskega, katoliškega in etatičnega. V vsakem od njih imajo neprofitne organizacije drugačno vlogo, delujejo na drugačen način ter se različno financirajo. V nadaljevanju bom predstavila vire financiranja neprofitnih organizacij, na kakšne načine organizacije pridobivajo finančna sredstva ter s kakšnimi problemi se pri tem soočajo. Nato bom prešla na posamezne države – Slovenijo, Italijo in Avstrijo. Za vsako od njih bom predstavila sistem blaginje, neprofitne organizacije in njihove značilnosti ter posebnosti, ki veljajo le za to državo. Poudarek bo seveda na financiranju neprofitnih organizacij, ki poteka v vsaki državi drugače. Predvsem se od države do države razlikuje razmerje med finančnimi sredstvi, ki jih neprofitne organizacije dobijo od države, od prodaje storitev ter od donacij in prispevkov. V splošnem velja, da vire financiranja delimo na tri velike skupine: javni viri (preko projektov, koncesij, dotacij), komercialni oziroma tržni viri (kamor sodijo sredstva od prodaje blaga in storitev ter članarine) ter zasebni viri (kamor sodijo donacije posameznikov, podjetij in fundacij ter sponzorska sredstva).

V zaključku bom poskušala na primeru treh proučevanih držav potrditi tezo, da tip sistema blaginje res vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Vzorec držav je verjetno res premajhen, da bi to svojo ugotovitev lahko posplošila, vendar verjamem, da bi se teza potrdila tudi ob proučevanju večjega vzorca. Problem nastane predvsem pri zbiranju podatkov, saj v mnogih državah neprofitne organizacije niso zanimive za proučevanje, zato je zelo težko dobiti kakršnekoli informacije o njih. Tudi če obstajajo analize neprofitnega sektorja, so te navadno precej okvirne, skorajda nikjer ni točnih podatkov o npr. številu neprofitnih organizacij ali pa o njihovem financiranju. Problem je verjetno v tem, da v marsikateri državi ni točno določeno, katere organizacije sodijo med neprofitne, zato jih strokovnjaki uvrščajo vsak po svoje in temu primerno se nato podatki lahko zelo razlikujejo. Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, da je zato mednarodna primerjava zelo otežena.

2 NEPROFITNE ORGANIZACIJE

2.1 Pojem neprofitnih organizacij

Neprofitne organizacije so bile (pre)dolgo v senci profitnih, ki so bile zaradi narave svojega delovanja za preučevanje bolj zanimive. Danes bi lahko dejali, da so neprofitne organizacije dokončno stopile iz te sence in da postaja vedno bolj jasno, kako pomembno vlogo igrajo v sodobnih družbah. Čeprav so neprofitne organizacije obstajale že zelo dolgo, so bile večje pozornosti deležne relativno pozno. Javne neprofitne organizacije so bile sicer predmet preučevanj vse od druge svetovne vojne, medtem ko so zasebne neprofitne organizacije ponovno "odkrili" šele v začetku osemdesetih, ko je prišlo do krize države blaginje. V zadnjih dvajsetih oziroma tridesetih letih je namreč postalo jasno, da država sama ni sposobna zagotoviti socialne varnosti in blaginje državljanom, rešiti razvojnih problemov in zaustaviti procesa onesnaževanja okolja. Poleg tega pa se je v času finančne krize dokončno sesulo prepričanje, da so tržne zakonitosti najboljše zdravilo za vse probleme razvitega in nerazvitega sveta. Zato bi bilo potrebno najti nove načine, kako povezati učinkovitost trga s prednostmi socialne varnosti državljanov. V tem kontekstu nekateri politiki govorijo o t.i. tretji poti. (Kolarič in drugi 2002) Zasebne neprofitne organizacije so se tako pojavile kot posledica kritike sodobnih držav blaginje in kot nekakšna protiutež neučinkovitim, dragim, togim in zbirokratiziranim javnim neprofitnim organizacijam.

Neprofitne organizacije so organizacije, katerih cilj je delovanje v splošnem družbenem interesu. To ne pomeni, da neprofitne organizacije ne ustvarjajo dobička, pač pa morajo presežek prihodkov nad odhodki uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, za katero so ustanovljene. Osnovni cilj njihovega delovanja je delovanje v splošnem družbenem interesu, kar pomeni, da rezultati ravnanj teh organizacij koristijo vsem, ne glede na to, ali so v njih sposobni in voljni sodelovati. V demokratičnih družbah so javne avtoritete tiste, ki operacionalizirajo javni interes. Implementirajo ga na dva načina. Na eni strani ustanavljajo javne neprofitne organizacije (npr. javne šole, javne vrtce, javna podjetja), na drugi strani pa lahko za uresničevanje javnega interesa "uporabijo" tudi zasebne organizacije. Navadno v tem primeru govorimo o koncesijski pogodbi, s katero je določeno, katere storitve bo organizacija zagotavljala ter pod kakšnimi pogoji. Lahko pa zasebne organizacije tudi same uresničujejo cilje v javnem interesu, javne avtoritete pa jih zato podpirajo s pomočjo davčnih olajšav in

drugih ugodnosti. V vseh teh primerih je rezultat javno dobro, ki je pod enakimi pogoji dostopno vsem. Princip demokratičnosti pa kot javne interese legitimizira le interese večine, interese manjšine pa prezre. Manjšini državljanov s skupnim interesom zato ostane možnost, da ta interes implementirajo preko privatnih organizacij, katerih rezultat delovanja je skupno dobro. Tako ločimo javne neprofitne organizacije, ki služijo javnemu interesu, ter zasebne neprofitne organizacije, ki pa lahko služijo tako javnemu kot tudi skupnemu interesu. (Kolarič, 2002)

Veljko Rus neprofitne organizacije definira takole: »Neprofitne oziroma nedobičkonosne organizacije so skupni pojem za javno upravo, za družbene dejavnosti in za prostovoljne organizacije, ki poslujejo brez dobička, ali pa z njim, vendar cilj njihovega poslovanja ni dobiček; če do njega pride, se z njim ne razpolaga po svobodni presoji, ampak se le-ta vloga nazaj v dejavnost organizacije in služi kot sredstvo za razširitev te dejavnosti, ali pa za dvig kvalitete storitev.« (Rus 1994, 959)

Neprofitni sektor ima v različnih državah različno poimenovanje in različen pomen. Izpostavila bom samo nekaj od teh:

- neprofitni sektor (predvsem v ZDA): neprofitne organizacije lahko sicer ustvarjajo dobiček, ne smejo pa ga deliti.
- neodvisni sektor: poudarja neodvisnost neprofitnih organizacij od vlade in trga. Finančno naj bi bile te organizacije odvisne od državnih ali podjetniških dotacij.
- dobrodelni sektor: neprofitne organizacije pogosto nimajo lastnih finančnih virov in rednih prihodkov, pomoč dobivajo predvsem od zasebnikov kot dobrodavno donacijo v humanitarne namene.
- prostovoljni sektor: poudarjena je vloga prostovoljcev v neprofitnih organizacijah, čeprav večji del dela opravijo stalno zaposleni in plačani delavci.
- neobdavčeni sektor: za neprofitne organizacije pogosto veljajo posebne davčne olajšave.
- nevladni sektor: neprofitne organizacije naj bi bile ločene od vlade in njenega vpliva.
- socialna ekonomija: poudarjena je vloga hranilnic, zadrug, zavarovalnih institucij,...
- tretji sektor: izraz opozarja na to, da poleg države in privatnega sektorja obstaja še en sektor in da so vsi trije med seboj povezani. (Kamnar 1999)

Vsaka država ima tako po svoje urejeno vprašanje neprofitnih organizacij. Tako je v Sloveniji vprašanje neprofitnih organizacij v zakonodaji urejeno z Zakonom o zavodih, Zakonom o

gospodarskih javnih službah, Zakonom o ustanovah, Zakonom o društvih in Zakonom o davku od dobička pravnih oseb, ki predvideva davčne oprostitve za neprofitne organizacije. Iz tega sledi, da »neprofitni sektor pri nas sestavljajo zavodi, javni zavodi, ustanove, društva, javni gospodarski zavodi in druge organizacije, ki opravljajo dejavnost, katere cilj ni pridobivanje dobička, ampak zadovoljevanje javnih potreb, dobrodelne ali splošno koristne dejavnosti.« (Kamnar 1999, 32)

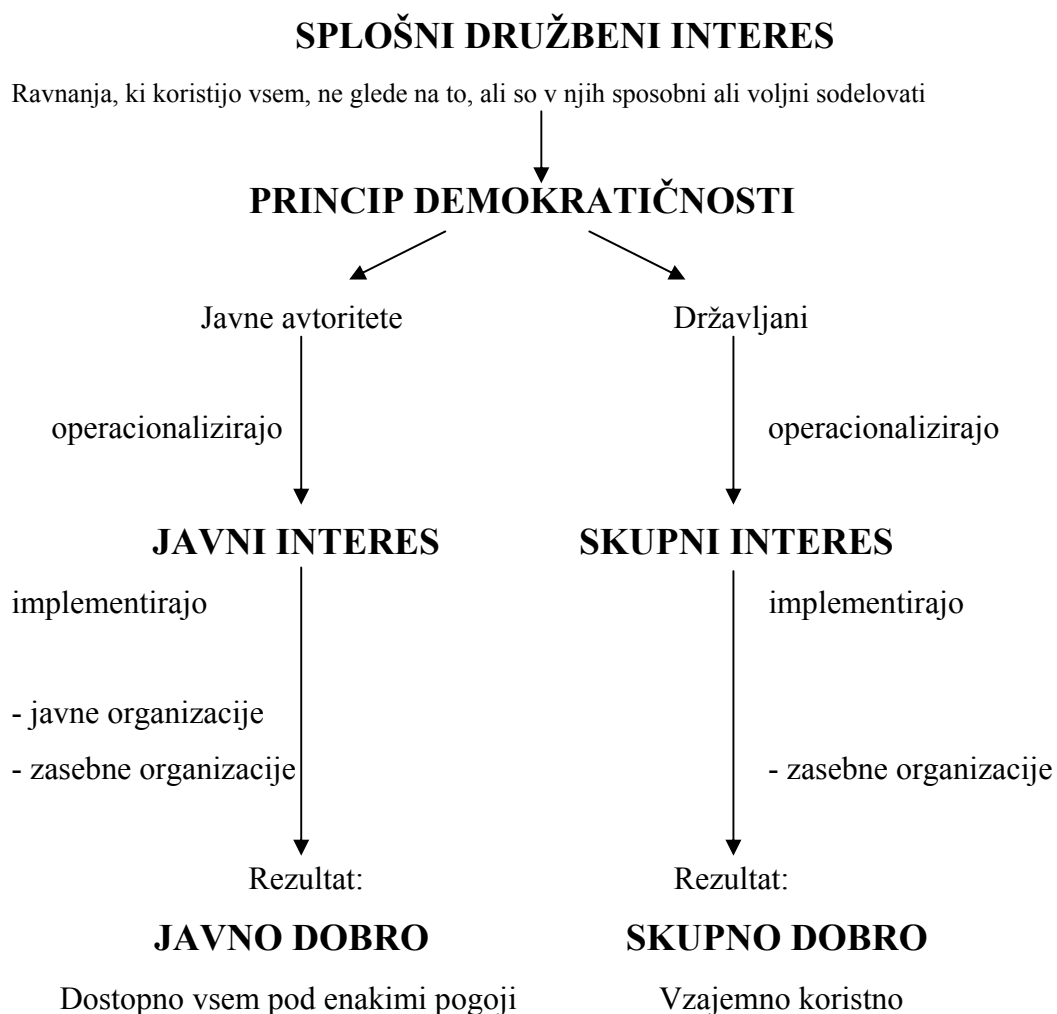
Černetič (2007) meni, da je pri definiciji neprofitnih organizacij poglavitni problem njihovo nejasno opredeljeno poslanstvo in rezultati poslovanja, ki niso merljivi. »Neprofitne organizacije so najpogosteje ustanovljene z namenom, da bi zagotavljale storitve, ki jih širša družba spozna za zelo dragocene in jih profitno usmerjene organizacije ne morejo ali nočejo zagotavljati širši družbi. Vendar je tehtanje uspešnosti poslovanja neprofitnih organizacij zgolj na podlagi njihovega ekonomskega prispevka k družbi zelo neutemeljeno, saj so le-te oblikovane z namenom, da poslujejo v razmerah, v katerih profitne organizacije ne bi preživele.« (Černetič 2007, 21-22) V grobem bi lahko dejali, da med neprofitne organizacije sodijo vse organizacije, ki so oproščene plačevanja davkov in katerih osnovni namen je koristiti družbi. Tako sem uvrščamo državne, regionalne in lokalne organe oblasti, bolnišnice, muzeje, združenja, kulturne ustanove, verske skupine, dobrodelne organizacije in podobno.

V zadnjem času se pojavlja kar precej različnih poimenovanj za neprofitne organizacije. Nekateri jih imenujejo tudi prostovoljne, nevladne, neodvisne, civilnodružbene in podobno. »Mednje spadajo društva na številnih področjih, športni in drugi klubi, poklicna in poslovna združenja, bolnice, univerze, muzeji, centri za dnevno varstvo (otrok, ostarelih, invalidnih oseb), svetovalne agencije, ekološke skupine, centri za usposabljanje in zaposlovanje, zagovorniške organizacije, organizacije za varstvo človekovih pravic in mnoge, mnoge druge.« (Kolarič in drugi 2002, 6) Černetič jih imenuje tudi organizacije z negospodarskimi cilji delovanja, lahko pa je to tudi skupni pojem za javno upravo, družbene in prostovoljne dejavnosti, ki poslujejo z dobičkom ali brez njega, vendar njihov primarni cilj delovanja ni ustvarjanje dobička. »Ključno je, da je treba na neprofitne organizacije gledati s pozitivnega vidika, saj ogromno prispevajo k civiliziranemu načinu življenja in tvorbi civilne združbe. Neprofitne organizacije podpirajo in razvijajo najvišje vrednote vsake civilizacije: znanje, umetnost, dobrodelnost in svobodo.« (Černetič 2007, 24)

Kamnarjeva meni, da »v naših razmerah lahko neprofitni sektor razdelimo na državni in zasebni. Novi »welfare-mix« model socialne politike prinaša poleg državnih programov (javna služba), za katere naj bi poskrbele predvsem državne institucije (javni zavodi), tudi druge programe, ki jih izvajajo organizacije zasebnega neprofitnega sektorja.« (Kamnar 1999, 29) Glavna razlika med profitnimi in neprofitnimi organizacijami pa je v tem, da v neprofitnih organizacijah nihče ne sme deliti dobička, organizacije ne plačujejo davka na dobiček in so deležne posebnih davčnih olajšav.

Definicij neprofitnih organizacij je ogromno, predstavila pa sem jih le nekaj, ki so najbolj nazorno prikazale, kaj neprofitne organizacije pravzaprav so. Najbolj blizu mi je definicija, ki sem jo omenila v začetku in ki bi jo lahko najboljše povzeli z naslednjo shemo:

Slika 2.1: Neprofitne organizacije v funkciji splošnega družbenega interesa

Vir: Kolarič in drugi 2002, 13

Iz sheme je jasno razvidna razlika med javnimi in zasebnimi neprofitnimi organizacijami. Javne neprofitne organizacije ustanavljajo javne avtoritete z namenom izvajanja oziroma uresničevanja ravnanj in ciljev, ki so v javnem interesu. Te organizacije torej uresničujejo javni interes kot splošni družbeni interes. Na drugi strani pa lahko javne avtoritete za uresničevanje ciljev v javnem interesu "uporabijo" tudi zasebne neprofitne organizacije. V takšni primerih navadno govorimo o koncesijskih pogodbah, ki jih javne avtoritete sklenejo z zasebnimi neprofitnimi organizacijami. V njih je natančno opredeljeno, kakšne storitve bodo zanje opravljale neprofitne organizacije, pod kakšnimi pogoji, kakšna je količina in cena teh storitev. Poleg koncesijskih pogodb poznamo tudi sistem davčnih olajšav in drugih ugodnosti. Gre za primere, kjer se zasebne neprofitne organizacije same odločijo, da bodo uresničevale cilje v javnem interesu, javne avtoritete pa jih posredno podpirajo s sistemi davčnih olajšav in drugih ugodnosti. Neprofitne organizacije imajo v tem primeru bolj proste roke pri izbiri o tem, kako bodo uresničevale javni interes. Lahko gre tudi za komercialni način, pri katerem pa so neprofitne organizacije zavezane, da dobiček investirajo nazaj v dejavnost in se ne deli lastnikom. Kljub vsemu so to neprofitne organizacije, ker uresničujejo javni interes kot splošni družbeni interes.

Na drugi strani imamo skupni interes kot funkcijo splošnega družbenega interesa. Povezan je z demokratičnim načelom, ki daje javnim avtoritetam legitimiteto, da operacionalizirajo splošni interes kot javni interes. Pomanjkljivost tega načela je, da kot javne interese legitimizira le interese večine, medtem ko so določeni interesi manjšine prezrti. Zato imajo državljani legitimno možnost, da svoje skupne interese postavijo v funkcijo splošnega družbenega interesa. Zato tudi v teh primerih govorimo o zasebnih neprofitnih organizacijah. (Kolarič in drugi 2002)

2.2 Značilnosti neprofitnih organizacij

V okviru neprofitnega sektorja se pojavlja zelo širok spekter organizacij, ki niso niti tržne niti državne. Med seboj se v marsičem razlikujejo, kljub vsemu pa imajo zasebne neprofitne organizacije nekaj skupnih značilnosti:

- so **zasebne**: ločene od države, njihovi ustanovitelji so zasebne fizične in pravne osebe.

- so **neprofitne**: osnovni namen njihovega obstoja je delovanje v splošne družbeno koristne namene. »Bistvo neprofitnih organizacij pa nikakor ni v tem, da ne bi smele ustvarjati dobička pri svojem delovanju oziroma poslovanju, ampak je njihovo bistvo v tem, da ga ne smejo izplačevati lastnikom ali svojim udeležencem.« (Žnidaršič Kranjc 1996, 11). Sem sodijo tako delavci in dobavitelji kot tudi odjemalci in financerji.
- so **organizacije**: izoblikovano imajo osnovno organizacijsko strukturo in pravila.
- so **prostovoljne**: članstvo v njih ni obvezno. (Kolarič in drugi 2002)

Neprofitne organizacije lahko opredelimo tudi na podlagi naslednjih petih kriterijev:

- cilj, poslanstvo, namen: poslanstvo neprofitne organizacije je delovanje v javno ali v skupno dobro. Tako Suzana Čurin (1998) meni, da je »naloga, namen, ali bolje, poslanstvo nepridobitnih organizacij vplivati na pozitivne spremembe pri posameznikih, jih osveščati in širiti humane vrednote. Z uresničevanjem lastnega poslanstva pa nepridobitne organizacije vplivajo ne le na posameznike, ampak tudi na družbo kot celoto in na njen razvoj.«
- ustanovitelj: neprofitne organizacije ustanovljata tako država kot tudi zasebni sektor (tako ločimo javne in zasebne neprofitne organizacije).
- izvajalci: glede na izvajalce dejavnosti neprofitne organizacije delimo na čiste profesionalne, čiste prostovoljne in mešane neprofitne organizacije.
- uporabniki: lahko se nahajajo zunaj neprofitne organizacije in organizacija deluje v javnem interesu, lahko pa so uporabniki znotraj organizacije in tako le-ta deluje v interesu svojih lastnih članov.
- funkcija: povezana je s tem, kakšne uporabnike ima neprofitna organizacija. (Černetič 2007)

2.3 Tipi neprofitnih organizacij

2.3.1 Tipologija organizacij

Poznamo najrazličnejše tipologije organizacij. Ena izmed najbolj preglednih je tipologija, ki so jo razvile Kolaričeva in sodelavke. Bistvo tipologije so štiri merila za razvrščanje različnih tipov organizacij: merilo cilja oziroma smisla obstoja organizacije, merilo ustanovitelja

oziroma lastnika, merilo formalno pravnega statusa ter merilo izvajalca dejavnosti. Po teh kriterijih lahko organizacije opredelimo na 4 načine:

1. merilo cilja oziroma smisla obstoja:
 - a) smisel obstoja in delovanja je maksimiziranje dobička za lastnike organizacije; govorimo o profitnih organizacijah
 - b) smisel obstoja je delovanje v splošno družbeno koristne namene; gre za neprofitne organizacije
2. merilo ustanovitelja oziroma lastnika neprofitne organizacije:
 - a) ustanovitelj oziroma lastnik je država; govorimo o javnih neprofitnih organizacijah
 - b) ustanovitelj oziroma lastnik so zasebne fizične ali pravne osebe; to so zasebne neprofitne organizacije
3. merilo formalno pravnega statusa neprofitne organizacije:
 - a) organizacije, ki delujejo v javnem interesu: sem sodijo predvsem društva oziroma združenja, ki delujejo v dobro posameznikov in skupin izven organizacije, zasebni zavodi, fundacije / skladi, socialna podjetja, verske organizacije in podobno.
 - b) organizacije, ki delujejo v skupnem interesu svojih članov: znotraj te skupine neprofitnih organizacij so najpogostejše pravne oblike članski klubi in društva oziroma združenja, članske zadrage oziroma kooperative, zbornice in druga poslovna združenja, sindikati, politične stranke in podobno.
4. merilo izvajalca dejavnosti neprofitnih organizacij:
 - a) organizacije, v katerih delujejo samo zaposleni; govorimo o profesionaliziranih neprofitnih organizacijah
 - b) organizacije, v katerih delujejo samo prostovoljci; gre za prostovoljne neprofitne organizacije
 - c) organizacije, kjer delujejo tako zaposleni kot tudi prostovoljci; to so mešane neprofitne organizacije (Kolarič in drugi 2002)

2.3.2 Pravnoorganizacijske oblike neprofitnih organizacij

Neprofitne organizacije lahko delujejo v številnih pravnoorganizacijskih oblikah. Naštela in na kratko opisala bom le nekatere najbolj pogoste:

- **podjetja**: ločimo jih na zasebna podjetja, javna podjetja (ki se pojavljajo zaradi posebnega interesa države ali monopola na določenem področju, npr. železnica) in mešana podjetja (kjer je del kapitala zasebnega, del pa javnega)
- **zavodi**: so najbolj razširjena oblika neprofitnih organizacij. Njihovo delovanje predpisuje Zakon o zavodih. Po njem so javni zavodi organizacije, ki se ustanovijo za opravljanje javnih služb v dejavnostih vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, športa, socialnega varstva ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja teh dejavnosti ni pridobivanje dobička. Cilj javnega zavoda je z danimi, omejenimi sredstvi doseči maksimalne koristi in zadovoljstvo uporabnikov njihovih storitev. (Zver, 2003) Javnim zavodom je dovoljeno tudi izvajanje tržne dejavnosti, saj jim 48. člen Zakona o zavodih dovoljuje tudi pridobivanje sredstev za delo s prodajo blaga in storitev na trgu. (Zakon o zavodih 1991) Slovenija se na tem področju precej razlikuje od drugih držav EU. »Če javni zavodi nastopajo na trgu s prodajo svojih storitev ali proizvodov, zanje veljajo evropska pravila (86. člen PES) o enotnem evropskem trgu in svobodni konkurenci; to pa se izključuje s kakršnimikoli netržnimi privilegiji (javno financiranje redne dejavnosti, ki se ne razmeji od tržne, neobračunavanje stroškov uporabe objektov in naprav ...), ki bi jih javni zavodi imeli ob tržnem ponujanju svojih storitev.« (Bohinc, 2004: 279)
- **ustanove**: so pravne osebe zasebnega prava. Namen njihove ustanovitve mora biti splošno koristen ali dobrodelen, predvidoma pa tudi trajne narave. Lahko so ustanovljene za splošno koristni namen, torej za delovanje na področju znanosti, kulture, športa, izobraževanja, zdravstva, otroškega ali invalidskega varstva, varstva okolja in podobno, lahko pa so ustanovljene z namenom pomagati osebam, ki so potrebne pomoči.
- **društva**: so prostovoljna, samostojna in neprofitna združenja fizičnih oseb, ki jih vežejo skupni interesi. Njihovo bistvo je prostovoljno članstvo vsakega posameznika. Lahko sicer opravljajo tudi pridobitno dejavnost, vendar ta ne sme biti njihova izključna dejavnost. (Černetič 2007)
- **zadruga oz. kooperative**: so zasebne neprofitne organizacije v gospodarstvu, ki imajo namen pospeševati gospodarske koristi svojih članov ter temeljijo na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov. (Zakon o zadrukah 1992)

- **socialna oziroma invalidska podjetja:** so gospodarske družbe, registrirane kot družbe z omejeno odgovornostjo, delniške družbe ali komanditne delniške družbe, ki med celim poslovnim letom zaposlujejo in usposablajo najmanj 40% invalidov od vseh zaposlenih v družbi. Invalidska podjetja so zaradi zagotavljanja delovnih mest za invalide gospodarske družbe posebnega pomena. Predstavljajo neke vrste socialno ekonomijo, v praksi so postala ena redkih možnosti zaposlovanja invalidov. (Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov 2004)
- **sindikati:** so organizacije zaposlenih, katerih namen je spodbuditi in krepiti dejavnost delavske participacije ter zaščita zaposlenih. (Zakon o reprezentativnosti sindikatov 1993)
- **politične stranke:** so združenja državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov in s predlaganjem kandidatk oziroma kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico oziroma predsednika republike ter v organe lokalnih skupnosti. (Zakon o političnih strankah 1994).

2.3.3 Klasifikacija zasebnih neprofitnih organizacij

V raziskovalni sferi obstaja mnogo različnih sistemov za klasifikacijo neprofitnih organizacij. Večina od njih ima skupno merilo za razvrščanje organizacij – področje, na katerem organizacija deluje, med seboj pa se razlikujejo po tem, koliko je teh področij in katera ta področja so. Najbolj izpopolnjena in zato uporabna tudi za mednarodno primerjalno raziskovanje je Mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij ICNPO¹, ki so jo oblikovali raziskovalci v okviru projekta mednarodne primerjave neprofitnih organizacij na Univerzi Johns Hopkins². Za izhodišče so sicer vzeli klasifikacijo ISIC³, a so jo dopolnili s področji, ki so jih identificirali med raziskovanjem neprofitnih organizacij v različnih državah, zajetih v mednarodno raziskavo. (Salamon in Anheier 1997) Tako so identificirali 12 področij, na katerih delujejo zasebne neprofitne organizacije, in dobili 12 vrst zasebnih neprofitnih organizacij:

¹ International Classification of Nonprofit organizations

² Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project

³ International Standard Industrial Classification

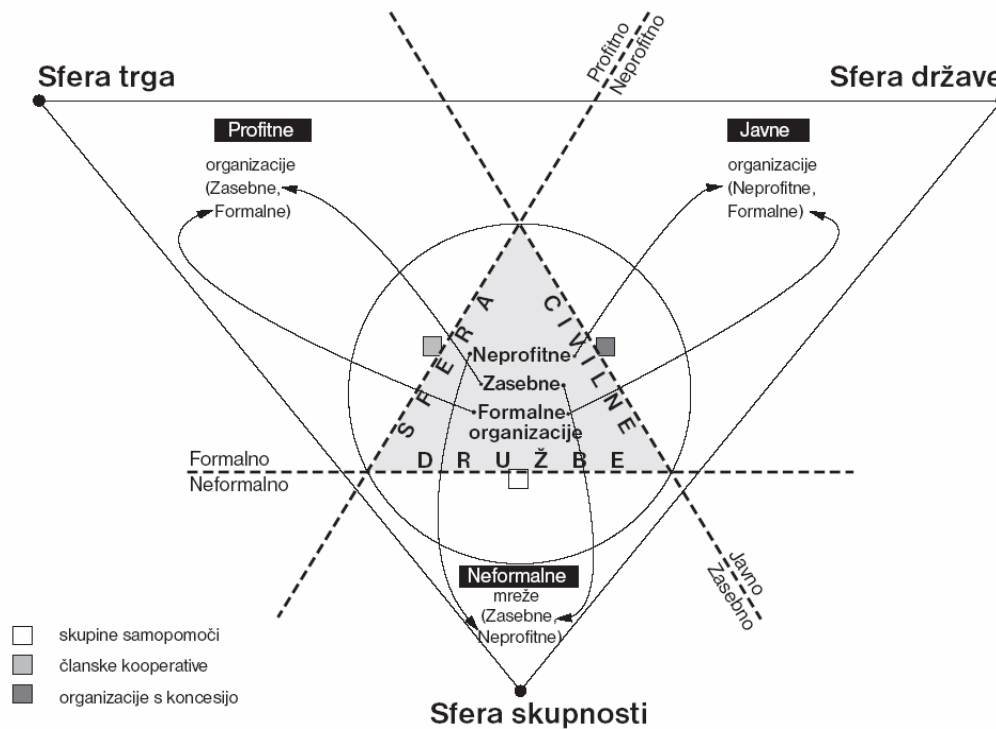
1. organizacije na področju kulture in umetnosti ter rekreacije in športa
2. organizacije na področju izobraževanja in raziskovanja
3. organizacije na področju zdravstva
4. organizacije na področju socialnega varstva
5. organizacije na področju zaščite okolja in varstva živali
6. organizacije na področju razvoja lokalnih skupnosti in stanovanja
7. organizacije na področju prava, zagovorništva in politike
8. organizacije na področju financiranja neprofitnih organizacij ter promocije voluntarizma
9. organizacije na področju mednarodnega delovanja
10. organizacije na področju religij
11. organizacije na področju poslovnega in poklicnega združevanja
12. organizacije na drugih področjih, ki jih ne moremo uvrstiti v nobeno izmed zgornjih kategorij (Kolarič in drugi 2002)

3 SISTEMI BLAGINJE

3.1 Trikotnik blaginje

Javne neprofitne organizacije so bile za razliko od zasebnih že dolgo predmet proučevanja na številnih področjih. Tako so jih ekonomisti, politologi in sociologi proučevali vse od druge svetovne vojne naprej, ko so želeli pojasniti razvoj države blaginje. Nasprotno pa so bile zasebne neprofitne organizacije med družboslovci ponovno odkrite šele v začetku osemdesetih let kot posledica krize države blaginje, do katere je prišlo v sredini sedemdesetih let. Državi blaginje in njenim javnim neprofitnim organizacijam so začeli očitati neučinkovitost, saj so se stroški teh organizacij višali, rezultati, torej storitve, pa se niso povečevali sorazmerno s stroški (niti količinsko in niti kakovostno). Poleg tega javne neprofitne organizacije niso bile več sposobne zadovoljiti čedalje bolj raznovrstnih potreb državljanov. Kot posledica takšnih kritik so raziskovalci začeli usmerjati pozornost na zasebne neprofitne organizacije, ki naj ne bi bile tako drage, toge in zbirokratizirane. V kontekstu teh kritik so bili izoblikovani številni koncepti za analizo zasebnih neprofitnih organizacij in eden takšnih je tudi koncept trikotnika blaginje. S tem trikotnikom so sociologi želeli umestiti zasebne neprofitne organizacije v družbeni prostor. (Evers v Kolarič in drugi 2002) V sodobni družbi naj bi obstajale tri sfere: sfera trga, sfera države ter sfera skupnosti in blaginja ljudi naj bi bila odvisna od tega, kakšne odnose uspe vzpostaviti s temi sferami.

Slika 3.1: Trikotnik blaginje

Vir: Kolarič in drugi 2002

Za vsako od sfer velja, da ima določene načine in instrumente, s pomočjo katerih si zagotavlja sredstva: pri trgu je to denar, pri državi moč, pri skupnosti pa solidarnost. Sfera civilne družbe je tisti del družbenega prostora, ki je med ostalimi tremi sferami. Od vsake od njih se loči po eni bistveni značilnosti. Neprofitnost jo loči od sfere trga, zasebnost od sfere države in formalnost od sfere skupnosti. Organizacije civilne družbe so torej neprofitne, zasebne in formalne. V praksi so to zasebne neprofitne organizacije. Ker nimajo posebne značilnosti, ki bi veljala samo zanje (t.i. diferenca specifika), so si med seboj lahko zelo različne. Tiste organizacije, ki so blizu sferi skupnosti, so bolj neformalne narave. Pravila in organiziranost so minimalni, dejavnost pa opravljajo predvsem prostovoljci. Organizacije blizu sferi države so visoko formalizirane in profesionalizirane, imajo visok delež zaposlenih, večinoma se financirajo iz državnih sredstev in opravljajo storitve za državo. Tretja vrsta organizacij pa so tiste, ki so blizu trgu. Te so visoko profesionalizirane, zaposlujejo specialiste, financirajo se s prodajo storitev. (Kolarič in drugi 2002)

3.2 Sistemi blaginje in vloga zasebnih neprofitnih organizacij

Eno najpomembnejših del na področju sodobnih držav blaginje je prispeval Esping-Andersen. V svojem delu *The three worlds of welfare capitalism* (1990) je primerjal 18 sodobnih kapitalističnih držav Zahodne Evrope in Severne Amerike. Ugotovil je, da obstajajo trije t.i. svetovi kapitalistične blaginje, ki bi jih lahko poimenovali tudi tipi sistemov blaginje: liberalni tip, konzervativno-korporativistični tip in socialnodemokratski tip sistema blaginje. Pri določanju tipov je uporabil tri kriterije:

- stopnjo, do katere država brezplačno zagotavlja dostop do socialnih in blaginjskih programov
- distribucijski vpliv socialne politike na neenakost
- mešanje javne in tržne blaginjske oskrbe

Druga teorija o različnih tipih sistemov blaginje se je začela oblikovati v poznih osemdesetih letih. Po tej teoriji poteka oblikovanje in delovanje neprofitnih organizacij v odvisnosti od razvoja in delovanja drugih družbenih sfer: trga, države in civilne družbe. Njena izhodiščna teza je, da so se skozi zgodovino zaradi različnih ekonomskih, kulturnih, predvsem pa političnih pogojev, v katerih so se posamezne družbe razvijale, vzpostavile specifične hierarhije teh sfer. »V realnosti sodobnih razvitih družb lahko identificiramo najmanj pet različnih hierarhij treh sfer, ki so se izoblikovale v odvisnosti od tega, kateri družbeni razred je (skozi daljše obdobje) kontroliral vzvod oblasti in kakšen je bil odnos med Cerkvijo (Cerkvami) in državo. Teh pet hierarhij nam reprezentira pet različnih tipov sistemov blaginje.« (Kolarič 2002, 35) Govorimo o liberalnem, konzervativno-korporativističnem, socialnodemokratskem, katoliškem in etatističnem tipu sistema blaginje. Spodnja shema nam nazorno prikazuje, kakšna je hierarhija sfer v vsakem od teh tipov sistema blaginje.

Slika 3.2: Hierarhija sfer

Sistem blaginje	Liberalni	Konzervativno-korporativistični	Socialno-demokratski	Katoliški	Etatistični
Vladajoči družbeni razred					
1.	trg	trg, kvazitrg	država	skupnost, civilna družba	država
2.	civilna družba, skupnost	država	trg	trg	skupnost, (civilna družba)
3.	država	skupnost, civilna družba	civilna družba, skupnost	država	(trg)

Vir: Kolarič in drugi 2002

Iz sheme je dobro razvidno, kakšno mesto pri zagotavljanju socialne varnosti in blaginje državljanov igra katera od sfer v določenem sistemu blaginje. Tako je v liberalnem tipu sistema blaginje najpomembnejši akter trg, sledita mu civilna družba in skupnost, država igra le obrobno vlogo. Nadvse pomembno vlogo ima trg tudi v konzervativno-korporativističnem tipu sistema blaginje, le da se odgovornost trga prepleta z odgovornostjo države, medtem ko je najmanj pomembna skupnost oziroma civilna družba. Država igra najpomembnejšo vlogo tako v socialnodemokratskem kot tudi v etatističnem tipu sistema blaginje, le da je v prvem pomembna tudi vloga trga in deloma vloga civilne družbe, medtem ko v drugem o trgu in civilni družbi težko govorimo. V katoliškem tipu sistema blaginje je hierarhija še posebej zanimiva, saj glavno vlogo pri zagotavljanju socialne varnosti in blaginje državljanov igrata skupnost in civilna družba, posebej tu lahko govorimo o vlogi (razširjene) družine ter Katoliške cerkve. Sfera trga je na drugem mestu, medtem ko država igra obrobno vlogo. V nadaljevanju bom podrobneje predstavila vsakega izmed petih tipov sistema blaginje.

3.2.1 Liberalni tip sistema blaginje

Ta tip sistema blaginje se je vzpostavil v ZDA in Avstraliji ter deloma Angliji. Temeljna predpostavka je, da so si vsi posamezniki sposobni na trgu pridobiti vse, kar potrebujejo.

Glavno vlogo ima torej trg oziroma zasebne profitne organizacije. Za tiste, ki nočejo ali ne morejo sodelovati na trgu, pa obstajajo tudi neformalne socialne mreže, predvsem lokalno organizirane mreže zasebnih neprofitnih organizacij. Drugo mesto v hierarhiji predstavlja civilna družba in tretje država z javnimi neprofitnimi organizacijami. V tem tipu je prostor za delovanje zasebnih neprofitnih organizacij zelo širok, le-te pa ponujajo predvsem zdravstvene in izobraževalne storitve. (Kolarič 2002) Socialnih programov je malo, socialno zavarovanje pa zelo skromno. Socialne ugodnosti pripadajo le tistim z zelo nizkimi in nestalnimi dohodki. Pravila prejemanja socialnih podpor so zelo ostra, podpore pa nizke. Veljajo liberalne norme delovne etike in posledično država blaginje promovira družbeno neenakost. (Trbanc 1992)

Zasebne neprofitne organizacije imajo v liberalnem tipu sistema blaginje številne možnosti za delovanje. Zlasti pomembno vlogo imajo pri zagotavljanju javnih dobrin in storitev, saj jih trg in država ne zagotavljata v zadostnem obsegu. Te storitve prodajajo na t.i. kvazi trgu. Velika konkurenca med zasebnimi profitnimi in zasebnimi neprofitnimi organizacijami pa tudi med samimi neprofitnimi organizacijami zahteva od slednjih relativno visoko stopnjo profesionalizacije. S prodajo storitev oziroma s komercializacijo si takšne organizacije omogočajo razmeroma visoko stopnjo profesionalizacije. Na kvazitrgih ponujajo predvsem zdravstvene in izobrazbene storitve. (Kolarič in drugi 2002)

3.2.2 Konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje

Ta tip se je vzpostavil v Nemčiji, Franciji, Avstriji, Belgiji in na Nizozemskem. Tudi tu igra trg najpomembnejšo vlogo, vendar pa ima za razliko od liberalnega tipa večjo vlogo država. Ta na eni strani od državljanov zahteva, da se vključijo v obvezne sisteme socialnih zavarovanj, na drugi strani pa preko zasebnih neprofitnih organizacij zagotavlja predvsem socialnovarstvene storitve za tiste, ki se ne morejo zaposliti oziroma ki izpadejo iz trga dela. (Kolarič 2002) V teh državah sicer nikoli niso prevladovale liberalne norme in poudarjanje tržne učinkovitosti, kljub temu pa so prisotne statusne razlike. Socialne pravice so namreč vezane na družbeni razred in na status. Države so neuspešne pri zmanjševanju družbene diferenciacije, blaginjo pa zagotavljajo s kombinacijo ugodnosti, ki izhajajo iz zaposlitve, družinske in državne oskrbe. (Trbanc 1992)

Zasebne neprofitne organizacije so v tem tipu sistema blaginje producentke javnih dobrin in storitev za državo. Za tiste državljanke, ki sodelujejo na trgu delovne sile, država poskrbi z

obveznimi sistemi socialnih zavarovanj. Za tiste posameznike, ki na trgu delovne sile ne morejo sodelovati oziroma z njega izpadejo, pa država poskrbi tako, da preko koncesijskih pogodb zanje "naroči" storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah. S tem deli svojo vlogo z zasebnimi neprofitnimi organizacijami, ki zanje proizvajajo javne dobrine in storitve. Pri tem morajo zasebne neprofitne organizacije upoštevati standarde, ki jim jih postavlja država, kar ponovno vodi v razmeroma visoko stopnjo profesionalizacije. Le-ta je omogočena s pomočjo stabilnega državnega financiranja. Ciljna skupina, za katero država naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah, so marginalne skupine oziroma skupine, ki ne morejo sodelovati na trgu delovne sile. Prav zato država naroča predvsem socialno-varstvene storitve, deloma pa tudi storitve na področju vzgoje in izobraževanja ter zdravstva, kar je posledica dejstva, da so Cerkve ustanoviteljice številnih zasebnih neprofitnih organizacij, s pomočjo dejavnosti na teh področjih pa si utrjujejo legitimiteto. (Kolarič in drugi 2002)

3.2.3 Socialnodemokratski tip sistema blaginje

Značilen je predvsem za skandinavske družbe in ima poudarjeno vlogo države. Ta preko javnih neprofitnih organizacij zagotavlja svojim državljanom skorajda vse storitve, ki jih potrebujejo, čeprav imajo posamezniki še vedno možnost zagotoviti si te storitve na trgu ali v sferi civilne družbe. Zasebne neprofitne organizacije tu nastopajo zgolj kot opozorilo posameznikov ali skupin, da nekatere njihove posebne potrebe ostajajo nezadovoljene. (Kolarič 2002) Za razliko od ostalih sistemov blaginje ta ne promovira enakosti minimalnih potreb, ampak enakost visokih standardov. Država prevzema neposredno odgovornost za otroke, ostarele, nemočne. Stroški vzdrževanja takšnega sistema blaginje so temu primerno zelo visoki, kar od državljanov zahteva čim višjo stopnjo zaposlenosti, ki s seboj prinaša več davkoplačevalskega denarja v državni blagajni. (Trbanc 1992)

Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je v tem tipu sistema blaginje precej drugačna kot v prejšnjih dveh primerih. Javni sektor oziroma javne neprofitne organizacije so v takšnem sistemu dobro razvite, kar pomeni, da zasebne neprofitne organizacije nimajo pomembne vloge pri zagotavljanju storitev za socialno varnost in blaginjo državljanov. Kljub temu pa so te organizacije pomembne zaradi svoje posredniške vloge med državljanji in državo, saj ji posredujejo zahteve tistih posameznikov in skupin, katerih potrebe kljub vsemu ostajajo nezadovoljene. Takšna vloga ne zahteva visoke profesionaliziranosti zasebnih neprofitnih organizacij, zato so v primerjavi z ostalimi tipi sistemov blaginje tu le-te najmanj

profesionalizirane. Temelj profesionaliziranosti so članarine, ki bi jih lahko poimenovali tudi prostovoljni prispevki posameznikov, saj ne predstavljajo plačila za določene storitve. (Kolarič in drugi 2002)

3.2.4 Katoliški tip sistema blaginje

Uveljavil se je predvsem v mediteranskih deželah, torej v Italiji, Španiji in na Portugalskem. Najpomembnejšo vlogo igra civilna družba, natančneje družina in sorodstvo, takoj za njimi pa zasebne neprofitne organizacije, ki jih ustanavlja predvsem Katoliška cerkev. Njene organizacije so pomembne producentke izobrazbenih in socialnovarstvenih storitev, še bolj pomembno za Cerkev pa je dejstvo, da si preko teh organizacij pridobiva legitimiteto. Trg je manj pomemben, še bolj obrobna pa je vloga države, ki nastopi le takrat, ko si posameznik ne more zagotoviti resursov ne v civilni družbi in ne na trgu. (Kolarič 2002)

Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je v tem sistemu dvojna: na eni strani so zaradi načela subsidiarnosti pomembne producentke kolektivnih dobrin in storitev, ki jih prodajajo na kvazitrgu, na drugi strani pa cerkvene neprofitne organizacije zagotavljajo legitimiteto Katoliški cerkvi. Zaradi zagotavljanja legitimitete so cerkvene neprofitne organizacije dejavne predvsem na področjih vzgoje in izobraževanja ter socialnega varstva. Ker zasebne neprofitne organizacije v tem sistemu svoje storitve prodajajo na kvazitrgu, predstavljajo zanje komercialni prihodki glavnino vseh prihodkov. (Kolarič in drugi 2002)

3.2.5 Etatistični / državno-socialistični tip sistema blaginje

Vzpostavil se je v bivših socialističnih družbah, kjer je bila sfera države dominantna. Le-ta je ustanavljala, financirala in nadzirala vse organizacije, ki so posameznikom zagotavljale storitve. Država je bila lastnica, financerka in nadzornica vseh organizacij, ki so proizvajale storitve. Trg storitev praktično ni obstajal. Država pa kljub vsemu zaradi omejenih sredstev ni mogla zadovoljiti potreb vseh posameznikov, za kar je poskrbela skupnost, sestavljena iz neformalnih socialnih mrež, ki so državljanom skušale zagotoviti socialno varnost in blaginjo. (Kolarič 2002)

Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je bila predvsem v tem, da so podpirale sposobnost neformalnih socialnih mrež, ki so nudile storitve svojim članom. Najbolj pogosta oblika

zasebnih neprofitnih organizacij v tem sistemu so bila prostovoljna društva in združenja. Najbolj so bila prisotna na športnem in kulturnem področju. Zaradi omejitev so v njih delovali le prostovoljci, zato so bila nizko profesionalizirana. Financirala so se s članarinami, s sponzorstvi podjetij in donacijami posameznikov, deloma pa tudi s strani države. Še danes zasebne neprofitne organizacije predvsem podpirajo sposobnost neformalnih mrež, da skrbijo za svoje člane.

4 FINANCIRANJE NEPROFITNIH ORGANIZACIJ

4.1 Viri financiranja neprofitnih organizacij

»Napoleon je dejal, da potrebuješ tri stvari, če hočeš vojevati vojno. Prva je denar. Druga je denar. In tretja je denar. To je morda res za vojno, ni pa res za nepridobitno organizacijo. Tam potrebuješ štiri stvari. Potrebuješ načrt. Potrebuješ marketing. Potrebuješ ljudi. In – potrebuješ denar.« (Drucker 1990, 53) Osredotočila se bom predvsem na zadnji vidik, najprej pa bom na kratko predstavila, kakšne vrste sredstev za svoje delovanje potrebuje neprofitna organizacija:

- finančna sredstva: nepovratna sredstva (npr. financiranje iz državnega proračuna) in izposojena sredstva (kredit, posojila)
- jamstva za izposojanje: jamstva fizičnih ali pravnih oseb, da nepridobitna organizacija lahko dobi posojilo
- materialna sredstva: darila (npr. materiali, naprave, objekti, zemljišča) in brezplačna uporaba (npr. zemljišč, prostorov, opreme)
- nematerialna sredstva: delo prostovoljcev, pravice (imena, avtorske pravice) ter ugled in vpliv (Trunk Širca in Tavčar 1998)

Od vseh navedenih vrst sredstev imajo neprofitne organizacije največje težave s prvo skupino, torej s finančnimi sredstvi. Sonja Čandek meni, da je zbiranje sredstev »težko in neljubo opravilo mnogih organizacij. Iskanje razpisov, iskanje potencialnih donatorjev, pisanje prošenj, številni telefonski klici, mnogo dela in na koncu nezadosten pritok denarja predstavlja nevladnim in neprofitnim organizacijam večjo nesigurnost kot pa trdno stabilnost.« (Čandek 2002, 253-254)

Neprofitne organizacije se v splošnem financirajo s prodajo storitev, s članarinami, iz državnega in občinskih proračunov ter z donacijami. »V idealnem svetu bi se morale organizacije financirati tako, da bi vprašale potencialne uporabnike, koliko so pripravljeni prispevati za to, da prejmejo storitev organizacije. Ti so namreč najbolj poklicani, da presodijo, ali koristi upravičujejo stroške dejavnosti. Njihovi prispevki bi morali zadostovati za pokrivanje vseh stroškov delovanja.« (Hrovatin, 2002). V praksi je to le redkokdaj možno, saj uporabniki pogosto niso plačilno sposobni ali pa ni natančno znano, kdo sploh so. V Evropi velja trend, da se javna sredstva, namenjena financiranju neprofitnih organizacij,

vedno bolj krčijo, zato so neprofitne organizacije prisiljene racionalizirati in komercializirati svojo dejavnost.

Černetič meni, da se dobro vodene neprofitne organizacije financirajo iz več različnih virov in na različne načine, odvisno od tega, kakšno poslanstvo organizacija opravlja in kakšno osebje v njej deluje. »Nekatere neprofitne organizacije zbirajo večino sredstev iz zasebnih virov, kot so zasebni in podjetniški skladi, darila podjetij in pogodbe za opravljene storitve; druge se obračajo na javnost skozi posebne dogodke, z nabiranjem sredstev od vrat do vrat in z neposredno pošto.« (Černetič 2007, 28) Verske in poklicne skupnosti apelirajo predvsem na svoje člane, druge neprofitne organizacije se obračajo na državne agencije za podpore, pogodbe in subvencije, tretje pa zbirajo sredstva od prodaje blaga in storitev potrošnikom.

Vsaka oblika pridobivanja sredstev ima svoje prednosti in slabosti, poleg tega pa je v veliki meri odvisna od zavzetosti osebja v neprofitni organizaciji, od gospodarskega cikla, od slovesa organizacije in drugo. (Černetič 2007) Neprofitne organizacije se skušajo obračati na širši krog donatorjev, od katerih zbirajo manjše finančne prispevke. Na ta način tudi širijo krog svojih potencialnih uporabnikov oziroma svoj trg, saj se trudijo vzpostaviti trajno komunikacijo z darovalci. Pri tem je pomembna tudi transparentnost in ažurnost informacij o porabi zbranih prispevkov. (Hrovatin 2002)

Badelt (v Trunk Širca in Tavčar 1998) meni, da so osnovni viri financiranja neprofitnih organizacij naslednji:

Slika 4.1: Viri financiranja neprofitnih organizacij

Vir: Trunk Širca, Tavčar1998

Strnjeno bi lahko dejali, da se neprofitne organizacije v glavnem financirajo iz državnega ali lokalnih proračunov, iz članarin in prispevkov članov, s sponzorstvi, darili, donacijami in prostovoljnimi prispevki ter z najemanjem kreditov.

Najbolj splošno priznana delitev virov financiranja pa je na sledeče tri kategorije:

- **javni viri:** dotacije na državni in lokalni ravni, subvencije, državne pomoči, projektno financiranje
- **tržni/komercialni viri:** sredstva od prodaje blaga in storitev, članarine
- **zasebni viri:** donacije posameznikov, korporacij, fundacij ter sponzorska sredstva (Kolarič in drugi 2006)

4.2 Načini pridobivanja finančnih sredstev

4.2.1 Pridobivanje finančnih sredstev iz javnih virov

Koncesijske pogodbe / dotacije

Najpogostejši način pridobivanja sredstev iz javnih virov je preko koncesijskih pogodb oziroma z dotacijami. Višina sredstev, ki jih neprofitne organizacije prejemajo od države, je v veliki meri odvisna od sistema blaginje, ki velja v določeni državi. Prednosti takšnega financiranja so definitivno stalen dotok sredstev, ki omogoča organizaciji načrtovanje delovanja. Vendar pa obstaja tudi kar nekaj slabosti takšnega financiranja. Neprofitna organizacija se mora podrežati pravilom in sistemom, ki veljajo v javni upravi. Dolgoročna odvisnost od državnih naročil pa lahko povzroči tudi to, da neprofitna organizacija postopno začne delovati, razmišljati in izgledati kot organizacija javne uprave. To lahko pomeni večjo birokratizacijo in profesionalizacijo, bolj togo delovanje, spreminjanje poslanstva organizacije in zmanjšanje neodvisnosti. Neprofitne organizacije se začnejo sčasoma ukvarjati le z dejavnostmi, za katere dobivajo državna sredstva, ne pa s tistimi, ki bi jih njihovi uporabniki najbolj potrebovali. (Tavčar 2005)

Projektno financiranje

Drug pogost način pridobivanja sredstev iz javnih virov je projektno financiranje. »Projektno financiranje je v zadnjih desetletjih postala ena izmed pomembnejših oblik zagotavljanja srednjeročnega in dolgoročnega kapitala za financiranje investicijskih projektov. Gre za obliko financiranja projekta, kjer je finančna struktura projekta organizirana na način, da bodoči prihodki projekta predstavljajo glavni vir servisiranja in kjer premoženje projekta predstavlja glavno obliko zavarovanja.« (Mrak 2005, 7) Projektno financiranje neprofitnih organizacij je primerno npr. za izgradnjo oziroma obnovo šol, bolnišnic, študentskih domov in podobno. V tujini je takšen sistem financiranja precej uveljavljen, v Sloveniji pa zaenkrat še dokaj v povojih.

4.2.2 Pridobivanje finančnih sredstev iz zasebnih virov

Načinov pridobivanja finančnih sredstev iz zasebnih virov je mnogo, zato bom na kratko predstavila samo tiste, ki veljajo za najbolj uspešne.

Pisma

So najbolj neosebna oblika zbiranja finančnih sredstev, vendar povzročijo najmanj stroškov, poleg tega pa dosežejo najširši krog morebitnih dajalcev. Velike in splošno znane neprofitne organizacije si lahko privoščijo pisma, ki prejemnika ne nagovarjajo z imenom, medtem ko si male in ne tako znane neprofitne organizacije tega ne morejo privoščiti. Zanje so najboljša osebna pisma (po možnosti z rokopisnim pripisom), ki naj bodo kratka in jedrnata, navajajo naj nekaj namenov, za katere nameravajo uporabiti pridobljena sredstva. Če organizacije prejmejo prispevke, naj bi se zanje tudi takoj zahvalile. Nekatere za svoje darovalce tudi organizirajo prireditve, jim pošiljajo letna poročila, knjižice s programi ali kopije člankov o organizaciji v časnikih.

Prireditve

Prednosti prireditev so predvsem v tem, da širijo krog darovalcev, saj pritegnejo tudi ljudi, ki jih prireditve zanima bolj kot organizacija. Poleg tega prireditve prispevajo k prepoznavnosti organizacije, omogočajo pridobivanje dodatnih prispevkov od obstoječih darovalcev, poleg tega pa pri zbiranju sredstev lahko sodelujejo tudi prostovoljci, ki sicer nimajo izkušenj z zbiranjem prispevkov. Slabosti prireditev so predvsem v tem, da zahtevajo mnogo načrtovanja in priprav, zato so za mnoge neprofitne organizacije preveč zahtevne. Predvsem to velja za tiste organizacije, ki imajo samo zaposlene, ne pa toliko članov in prostovoljcev.

Telefoniranje

Sodi med najučinkovitejše načine pridobivanja sredstev. Velike in znane neprofitne organizacije s pomočjo telefona pridobivajo nove darovalce, medtem ko manjše in ne tako uveljavljene organizacije prek telefona skušajo prepričati predvsem tiste, ki so jim že darovali sredstva, naj ta prispevek povečajo. Večina organizacij za takšno delo uporablja prostovoljce, ki jih vnaprej usposobi.

Darila lokalnih podjetij

Lokalna podjetja so nadvse pomembna za delovanje neprofitnih organizacij. Pogosto so ti prispevki "v naravi" (npr. hrana in pijača za prireditve, oglasni prostor v časopisu,...). Kljub vsemu pa podjetja prispevajo tudi finančna sredstva, saj imajo tudi oni od tega določeno korist - s prispevki si povečajo ugled in izboljšajo javno mnenje.

Odložena darila

So darila, za katere darovalec določi namen sredstev, vendar za določen čas odloži dejanski prenos denarja, vrednostnih papirjev ali materialnih sredstev. Sem sodijo:

- zapuščine oziroma volila: neprofitna organizacija prejme darilo šele po darovalčevi smrti. Z organizacijo je takšno volilo negotovo, saj ga darovalec lahko spreminja, dokler živi, poleg tega ni zagotovila, da bo v zapuščini darovalca dovolj sredstev za izplačilo volila.
- polica življenjskega zavarovanja: darovalec prenese lastništvo zavarovalne police na neprofitno organizacijo, ki postane ob darovalčevi smrti upravičenka do izplačila. Takšna darila so bolj varna, lahko pa tudi zelo izdatna.
- dobrodelni skladi: darovalec ustanovi sklad in vanj prenese večji znesek, ki ga nato sklad upravlja. Darovalec lahko do smrti prejema prihodke tega sklada, vložek pa podari neprofitni organizaciji, lahko pa ostane darovalec lastnik vloženega denarja, prihodke sklada pa nameni neprofitni organizaciji.
- skupni dohodkovni skladi: gre za vzajemne sklade, kjer darovalec odkupi delnice sklada, nato pa je do smrti deležen prihodka od teh delnic, po smrti pa delnice pripadejo neprofitni organizaciji.

Odložena darila so po eni strani za neprofitne organizacije manj ugodna, saj le-te navadno potrebujejo likvidna sredstva za takojšnjo porabo. Po drugi strani pa so to običajno darila precejšnje vrednosti, saj se darovalci (tudi zaradi davčnih olajšav) odločajo za večje vrednosti.

4.2.3 Pridobivanje finančnih sredstev iz tržnih virov

Neprofitne organizacije lahko pridobivajo sredstva tudi s prodajo blaga in storitev ter s članarinami. V zadnjem času smo priča procesu t.i. komercializacije, kjer neprofitne organizacije skušajo povečati delež svojih prihodkov od prodaje blaga in storitev. V preteklosti je veljalo, da so neprofitne organizacije zaračunavale "prispevke" uporabnikom. Tako so npr. univerze zaračunavale študentom šolnine, muzeji vstopnine, bolnišnice oskrbne stroške bolnikom in podobno. Danes pa neprofitne organizacije želijo prodajati tudi drug(ačn)e storitve. »Organizacija išče nove uporabnike (tržne niše), oblikuje nove storitve in produkte oziroma poskuša poiskati in izkoristiti vsako možnost in priložnost, da proda rezultate svoje dejavnosti čimbolj profitabilno. Univerze, na primer, oblikujejo "izobraževalne vikend pakete" in jih prodajajo izrednim študentom, bolnišnice odpirajo fitness centre, muzeji odpirajo trgovine, kjer prodajajo reprodukcije svojih eksponatov, itn.« (Weisbrod v Kolarič 2003, 49).

4.3 Problemi financiranja neprofitnih organizacij

Financiranje neprofitnih organizacij postaja v času gospodarske krize veliko bolj pomembno, kot se zdi na prvi pogled. Razmere na trgu profitnih organizacij bodo prav gotovo oziroma so že prizadele tudi neprofitni sektor. Strokovnjaki pogosto primerjajo financiranje neprofitnih organizacij s financiranjem profitnih in pri tem ugotavljajo, da so neprofitne pri tem mnogo manj uspešne, manj inovativne in manj aktivne. Alenka Žnidaršič Kranjc (1996) vidi razloge za to predvsem v naslednjih značilnostih neprofitnih organizacij:

- menedžerji ne razmišljajo dovolj podjetniško, saj v večini primerov to niso ekonomisti, ampak prihajajo iz drugih sfer, poleg tega pa niso deležni dovolj usposabljanja
- ves denar se porabi sproti, saj ni dovolj načrtovanja in varčevanja za bodoče investicije
- svoje storitve smatrajo kot nujno potrebne, zato se jim ne zdi primerno zahtevati zniževanja stroškov, marketing in iskanje novih prihodkov se jim zdita nepotrebna

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila nekaj izmed ključnih problemov, s katerimi se pri financiranju srečujejo neprofitne organizacije.

Drugačna dimenzija trženja

Trženje je verjetno tisti vidik poslovanja neprofitnih organizacij, ki se najbolj razlikuje od profitnih. »Pomembna razlika je v tem, da se strategija trženja v neprofitnih organizacijah ne konča s prodajo storitve. Prav tako se ne začne z iskanjem potencialnih kupcev za prodajo standardiziranega proizvoda oziroma storitve. Proces ne gre od proizvoda k uporabniku, ampak obratno.« (Hrovatin 2002, 77) Naloga neprofitnih organizacij je v tem primeru težja, saj morajo najprej prepoznati potrebe posameznih potencialnih uporabnikov, nato pa jim na podlagi tega oblikovati določeno storitev. Ne gre torej za splošne družbene potrebe, ampak za posebne potrebe individualnih uporabnikov. Navadno se tako pri aktivnem sodelovanju med uporabniki in izvajalci ustvari partnerski odnos. Vsaka neprofitna organizacija mora najti tisto, po čemer se razlikuje od ostalih in po čemer je prepoznavna, svojo konkurenčno prednost. S tem pa se njena naloga še ne konča, ampak mora znati to svojo prednost tudi dobro tržiti. V praksi pa se še vedno dogaja, da se marsikateri neprofitni organizaciji marketing sploh ne zdi potreben, saj menijo, da so njihove storitve za uporabnike nujno potrebne. Tudi zaradi vedno večje konkurence bo potrebno verjetno to razmišljanje kmalu spremeniti. Pri tem neprofitnim organizacijam otežujeta delo še dve stvari. Prva je dejstvo, da v neprofitnih organizacijah navadno ni zaposlenih, ki bi imeli dovolj znanja o ekonomiji

oziroma trženju, ampak so zaposleni predvsem drugi profili strokovnjakov, ki nimajo zadostnega znanja o tem, kako uspešno tržiti svoje izdelke in storitve. Naslednji problem pa je, da se neprofitne organizacije že tako vedno srečujejo s pomanjkanjem finančnih virov za svoje delovanje, zato si pogosto ne morejo niti privoščiti stroškov za učinkovito trženje. Glavnina denarja se namreč porabi sproti, saj ni dovolj načrtovanja in varčevanja za prihodnost. (Žnidaršič Kranjc 1996) Trženje je torej eno izmed področij, na katerem bi neprofitne organizacije morale začeti bolj delati, če bodo želele biti bolj konkurenčne. Za dosego tega pa bo po mojem mnenju v prvi meri potrebno spremeniti koncept razmišljanja in dojetanja samih neprofitnih organizacij.

Dilema: manj ali več različnih virov financiranja

Pri financiranju se neprofitne organizacije srečujejo z dilemo, ali je bolje biti odvisen od enega ali več različnih virov financiranja. Vsaka od možnosti ima določene prednosti in določene slabosti. Obseg financiranja namreč vpliva na odvisnost neprofitne organizacije od določenih virov financiranja. Več kot ima različnih virov financiranja, manjše je zanjo tveganje, da bo ostala brez sredstev za delovanje, obenem pa to zahteva od nje večjo kompleksnost menedžmenta in več časa ter energije za vzdrževanje odnosov s svojimi viri financiranja. Na drugi strani pa imamo neprofitne organizacije, ki so v veliki meri odvisne od enega vira financiranja, kar sicer zelo poenostavi naloge menedžmenta, vendar pa predstavlja kar precej tveganja. Na eni strani gre za tveganje, da neprofitna organizacija ostane brez finančnih sredstev, če se njen vir odloči prenehati financirati njeno dejavnost, poleg tega pa sčasoma ta vir igra vedno večjo vlogo v neprofitni organizaciji in vpliva na njeno delovanje. S tem postane neprofitna organizacija vedno bolj podobna svojemu viru financiranja in postavi pod vprašaj svoje prvotno poslanstvo. Če je stabilnost financiranja za organizacijo koristna v smislu bolj enostavnega planiranja in zmanjševanja negotovosti, pa obenem lahko organizacijo na nek način ohromi pri iskanju novih priložnosti in pri širitvi svojega obsega delovanja. Na drugi strani pa kompleksno financiranje neprofitne organizacije pomeni za organizacijo več dela in energije za vzdrževanje odnosov z različnimi viri financiranja. Poleg tega pa je od virov financiranja odvisno, kako lahko neprofitna organizacija porabi finančna sredstva. Ob organizaciji nekega posebnega dogodka je navadno organizaciji popolnoma prepuščeno, kako bo porabila sredstva, nabrana ob tem dogodku. Nasprotno pa velja pri državnem financiranju, kjer je navadno točno določeno, za kakšne namene lahko organizacija ta sredstva porabi. (Gronbjerg 1993)

(Ne)stabilnost virov financiranja

Ta problem je deloma vezan na prej opisano dilemo o tem, ali je bolje biti odvisen od enega ali več različnih virov financiranja. Tu pa se bom osredotočila na to, kateri viri financiranja so za neprofitno organizacijo bolj primerni z vidika stabilnosti financiranja. Začela bom z manj stabilnimi, končala pa z najbolj stabilnimi viri financiranja.

Zanimiv primer financiranja neprofitnih organizacij so nepremičnine, ki jim jih lahko podarijo posamezniki ali podjetja. Takšnih primerov je kar precej, saj se veliko finančnih institucij odloča za podaritev lastnine, ki jo želijo odpisati zaradi slabih posojil. Če neprofitna organizacija to nepremičnino lahko uporabi za neposredno izvajanje svoje dejavnosti, potem je to zanjo gotovo zelo koristen vir sredstev. Pogosto pa se zgodi, da se neprofitna organizacija odloči, da je nepremičnina neprimerna za izvajanje njenih aktivnosti. V takem primeru jo lahko oddaja in prihodke iz tega uporabi za svoje delovanje. Pri tem pa se pojavlja problem nezadostnega znanja menedžerjev v neprofitnih organizacijah glede posedovanja, upravljanja in oddajanja nepremičnin. Posledično je to za organizacijo zelo nezanesljiv vir financiranja.

Naslednji pomemben vir financiranja za neprofitne organizacije predstavljajo donacije, ki jih lahko dajejo tako posamezniki kot tudi organizacije. Donacije ne moremo šteti med stabilne vire financiranja. Kljub temu številne neprofitne organizacije precej virov dobijo iz tega naslova. Nekatere izmed njih imajo zelo dobro izdelane strategije, kako in kdaj usmeriti svoje prošnje za donacije na posamezne organizacije (npr. ob koncu leta zaradi davčnih olajšav). Po donaciji se želijo na nek način donatorjem zahvaliti, zato po njih poimenujejo zgradbe, sobe in podobno. Vedno bolj se tudi razvija trend, po katerem neprofitne organizacije poskušajo konkretizirati svoje akcije. To pomeni, da donatorjem natančno povedo, kaj bodo s svojo donacijo dosegli. Bolj kot na posameznike kot donatorje se neprofitne organizacije obračajo na organizacije. Razlogov za to je več: organizacije lahko prispevajo več sredstev, informacije o njih so lahko dostopne, imajo zaposlene, ki se ukvarjajo s prošnjami za donacije ipd. Po drugi strani pa organizacije od neprofitnih organizacij zahtevajo več kot posamezniki: želijo pisno prošnjo za donacijo, specifikacijo aktivnosti, za katere bo donacija namenjena, pripravo poročila o dosežkih na podlagi njihove donacije, pregled finančnih dokumentov in podobno. Nekatere verske organizacije se za donacije odločajo tudi na podlagi skupnih ciljev, ki si jih delijo z neprofitnimi organizacijami. Pogosto se za donacije odločajo tudi fundacije, vendar

so te navadno enkratnega značaja in ne predstavljajo stabilnega vira financiranja. (Grønbjerg 1993)

Naslednji pomemben prihodek za neprofitne organizacije je prihodek iz dejavnosti. Pri tem lahko kot uporabniki nastopajo posamezniki ali organizacije. Pri posameznikih gre navadno za manjša sredstva in storitve niso tako formalizirane, medtem ko gre v primeru organizacij za večja finančna sredstva, pa tudi transakcije so običajno bolj formalizirane (npr. s pogodbo). Ta vir je deloma zanesljiv, saj je organizacija odvisna od prodaje svojih storitev, kljub vsemu pa ne more natančno načrtovati obsega prihodkov. Bolj stabilen in zanesljiv vir financiranja s strani posameznikov predstavljajo članarine. Člani jih plačujejo ciklično (npr. enkrat letno) in lajšajo organizacijam nalogo iskanja novih strank, neprofitne organizacije ob tem dobijo bolj natančne informacije o željah in potrebah svojih strank, poleg tega pa lažje planirajo svoje delo. Člani običajno ne plačujejo članarin zgolj zaradi neposrednih koristi, ki jih imajo od neprofitne organizacije, ampak tudi zato, ker menijo, da neprofitna organizacija spodbuja in uresničuje družbeno pomembne cilje. Enako velja za posebne dogodke, ki jih organizirajo neprofitne organizacije. Udeleženci sicer vedo, da bodo za vstopnico plačali več, kot je njena tržna cena, vendar želijo podpreti neprofitno organizacijo pri njenih dejavnostih. (Grønbjerg 1993)

Še najbolj zanesljiv vir gotovo predstavljajo javni viri. V Ameriki t.i. javne agencije sklepajo pogodbe z neprofitnimi organizacijami, v katerih se slednje zavežejo, da bodo v zameno za določena finančna sredstva opravljale določene storitve, ki jih država ne zagotavlja. Podobno v Sloveniji država sklepa koncesijske pogodbe z neprofitnimi organizacijami. To je z vidika stabilnosti za organizacijo gotovo najbolj dobrodošel vir financiranja, saj ji omogoča planiranje in načrtovanje za bodoče investicije, morebiti tudi za trženje, poleg tega pa se ji ni potrebno (toliko) ukvarjati z iskanjem novih virov financiranja, ampak lahko svoje moči bolj usmerja v izboljšanje kakovosti svojih izdelkov in storitev. (Grønbjerg 1993)

Uspešen menedžment ni več le domena profitnih organizacij

Že pri zgoraj opisanih problemih sem nekajkrat izpostavila dejstvo, da v neprofitnih organizacijah primanjkuje strokovnih kadrov s področja ekonomije oziroma trženja ali pa imajo premalo znanja in izkušenj. Zato bi jih bilo potrebno bolj usposobiti in izobraziti, saj taka funkcija vedno bolj zahteva popolno predanost in ni več neka postranska dejavnost.

Gotovo bi menedžerjem prišle prav izkušnje tudi iz ekonomije profitnega sektorja, pa naj gre le za oddajanje nepremičnin v lasti neprofitne organizacije v najem ali pa morda celo za investiranje sredstev neprofitne organizacije, ki bo moralo tudi v Sloveniji kmalu postati realnost. Na žalost pa je interes menedžerjev za delovanje v neprofitnih organizacijah majhen. Razlogi so verjetno vsem znani: manjši ugled, manjša možnost napredovanja, slabše plačano delo... Morda je ravno to področje, ki ga bo treba najprej spremeniti, če želimo doseči bolj učinkovito pridobivanje sredstev v neprofitnih organizacijah.

5 NEPROFITNE ORGANIZACIJE IN NJIHOVO FINANCIRANJE V SLOVENIJI, ITALIJI IN AVSTRIJI

V prvem delu magistrske naloge smo se seznanili s teoretičnimi okvirji, spoznali osnovne pojme ter nekatere njihove definicije. Prehajamo pa na bolj empiričen del magistrske naloge, kjer bom poskušala teorijo povezati s konkretnimi primeri. Tako bom v tem poglavju predstavila neprofitne organizacije in njihovo financiranje v treh sosednjih državah – Sloveniji, Italiji in Avstriji. Pri vsaki od njih bom v začetku predstavila nekaj zgodovinskega ozadja, saj ta v veliki meri vpliva na delovanje in tudi financiranje neprofitnih organizacij. Nato bom predstavila splošne značilnosti neprofitnih organizacij v posamezni državi: njihov pravni položaj, morebitne posebnosti v posamezni državi ter strukturo zaposlenih. Na koncu poglavja sledi tematika financiranja, ki mi bo pomagala potrditi tezo o tem, da tip sistema blaginje ključno vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij v posamezni državi. Na dokazovanje teze se bom sicer osredotočila v naslednjem poglavju, tu pa bom za vsako od treh držav poskušala predstaviti strukturo prihodkov neprofitnih organizacij, davčno ureditev ter najbolj pereča vprašanja, s katerimi se pri financiranju ukvarjajo neprofitne organizacije v določeni državi. Največji izziv je gotovo raznovrstnost podatkov za posamezno državo, ki mi onemogoča, da bi delala enostavno in logično primerjavo med državami. Kljub temu bom poskušala predstaviti čimbolj podobne kategorije pri vsaki izmed držav, da bo primerjava med njimi čim lažja.

5.1 Slovenija

5.1.1 Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Sloveniji

Za boljše razumevanje sistema blaginje oziroma neprofitnih organizacij se je potrebno vrniti v Jugoslavijo. Socialna politika je bila tam opredeljena tako na ravni zvezne države kot tudi na ravni republik. Slovenska ustava iz leta 1947 je zagotavljala socialno varnost tako, da je zagotavljala socialno zavarovanje, oblikovala delovno pravo in branila državljane pred gospodarskim izkoriščanjem. Zagotavljala je enakopravnost žensk in skrbela za varstvo mater in otrok, pa tudi za vojne žrtve, invalide in njihove svojce. V ustavah iz leta 1963 in 1974 so socialno, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje doživeli več organizacijskih sprememb,

problem financiranja pa je ostajal od šestdesetih let naprej, ko so bili stroški večji od prihodkov. Prava kriza se je pojavila v drugi polovici osemdesetih let, ko je začelo naraščati število brezposelnih in upokojencev. V devetdesetih letih je zato prišlo do reform socialne varnosti, v okviru katere je vlada uvedla številne spremembe na področjih zaposlovanja, delovne zakonodaje, socialnega dialoga, pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja. (Novak 1997)

Mojca Novak meni, da zgodovinski pregled slovenskega modela države blaginje kaže na podobnost z nemškim, saj je vseskozi (ne glede na politične spremembe) ohranjal fragmentiranost socialnega zavarovanja. »Morda se zdi ta trditev nekoliko preuranjena, toda povojni razvoj slovenskega modela države blaginje spominja bolj na nemški razvoj – npr. glede izenačevanja ugodnosti različnih zavarovancev – kot na analizirane socialistične modele, kljub odločilni vezanosti socialne varnosti na delovno mesto.« (Novak 199, 99-100)

Kolaričeva meni, da je v Sloveniji kljub temu veljal državnosocialistični sistem blaginje, kjer je glavno vlogo igrala država. Le-ta je bila lastnik, financer in nadzornik vseh institucij, ki so zagotavljale storitve ali izplačevale denarna nadomestila za zagotovitev socialne varnosti in blaginje posameznikov. Ker te storitve in sredstva niso zadostovala za zadovoljitev vseh potreb državljanov, so veliko vlogo pri tem igrale neformalne socialne mreže, predvsem družina in sorodstvo. Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je bila predvsem v tem, da so podpirale sposobnost neformalnih socialnih mrež pri nudenju storitev svojim članom. (Kolarič in drugi 2009) Tako se je izoblikovala specifična struktura slovenskega sistema blaginje, ki je bil sestavljen iz treh konstitutivnih elementov:

- dobro razvita mreža državnih institucij, ki so proizvajale storitve za zagotovitev socialne varnosti in blaginje, razdeljevale denarna nadomestila ter denarne pomoči. Poleg državnih institucij so tudi podjetja organizirala številne storitve za svoje zaposlene (npr. rekreacijo, počitnice, prehrano, otroško varstvo,...).
- prostovoljno in neplačano zagotavljanje storitev znotraj družin, sorodstva in prijateljev na področjih, kjer država ni (ali ne v zadostnem obsegu) zagotavljala določenih dobrin ali storitev.
- vmesna produkcija storitev, ki so bile deloma formalne in deloma ne, deloma plačane in deloma ne ter deloma legalne in deloma ne: na eni strani govorimo o t.i. sivi produkciji vseh vrst storitev, ki so jih za plačilo ponujali zaposleni v javnih institucijah, na drugi

strani pa za produkcijo storitev s strani prostovoljnih organizacij in društev. (Kolarič 1992)

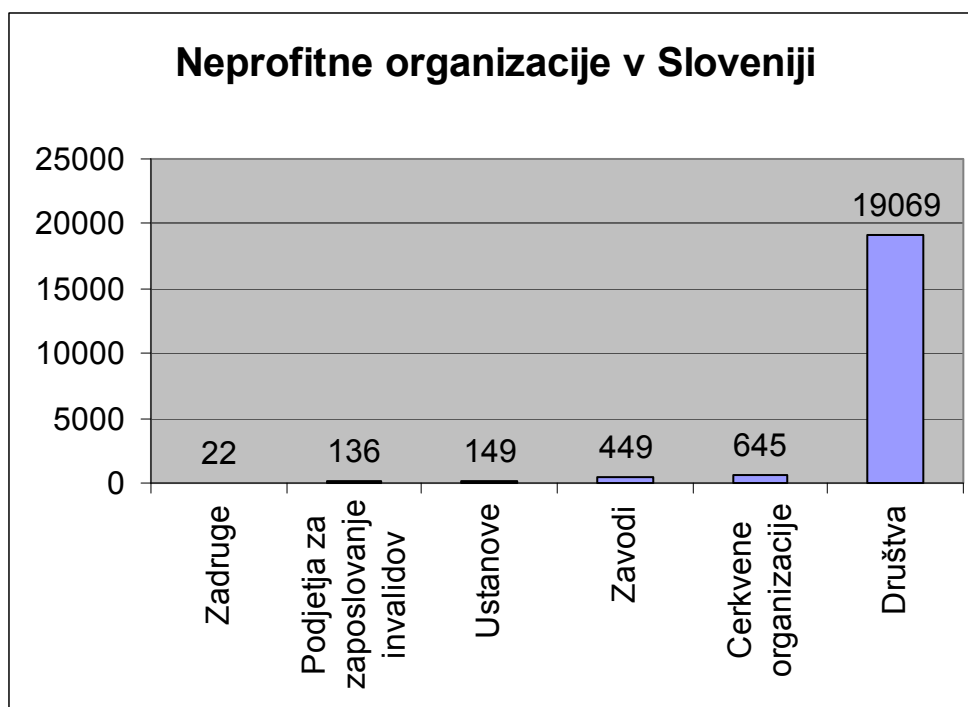
Na prehodu iz socialistične v postsocialistično družbo so se zgodile številne spremembe na posameznih socialnopolitičnih področjih. Na področju zaposlovanja je prišlo do premika iz pasivne na aktivno politiko zaposlovanja, na področju družinske politike so bili uvedeni nekateri ukrepi, ki lajšajo usklajevanje delovnega in družinskega življenja (očetovski dopust, dodatni družinski prejemki). Na področju invalidskega in starostnega upokojevanja sta bila vzpostavljena drugi in tretji steber zavarovanja za primer invalidnosti in starosti. Na področju zdravstvenega varstva so se poleg obveznega zavarovanja za primer bolezni pojavila tudi nekatera zasebna zavarovanja. Največ sprememb pa je bilo na področju stanovanjske politike, kjer je bil celoten državni stanovanjski sektor preoblikovan v zasebnega. V skladu s temi spremembami se vedno bolj oblikujejo zasebne neprofitne organizacije, ki niso več le v obliki društev, ampak tudi v obliki zasebnih zavodov, kooperativ, socialnih podjetij in fundacij. Njihovi ustanovitelji so zasebne pravne in fizične osebe, v veliki meri pa tudi Katoliška cerkev, ki ustanavlja srednje in visoke šole, otroške vrtce, domove za starejše, materinske domove, komune za odvajanje odvisnosti in podobno. »Tako se postopoma oblikuje in krepi zasebni neprofitni sektor, ki praviloma pod pogoji koncesijskih pogodb dopolnjuje ponudbo storitev javnega/državnega sektorja povsod tam, kjer ta ne zagotavlja zadostne količine storitev ali ne zagotavlja ustrezne kakovosti storitev.« (Kolarič in drugi 2009, 70)

5.1.2 Značilnosti neprofitnih organizacij v Sloveniji

Pravni položaj

Pri opisu neprofitnih organizacij se bom oprla na raziskavo, imenovano Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, ki so jo leta 2006 opravili na Centru za proučevanje družbene blaginje na Fakulteti za družbene vede. V analizo je bil vključen reprezentativni vzorec vseh tipov neprofitnih organizacij v Sloveniji. Te so lahko registrirane kot društva, ustanove (fundacije), zasebni zavodi, zadruga, cerkvene organizacije ali kot podjetja za zaposlovanje invalidov. Število in delež neprofitnih organizacij je sledeč:

Slika 5.1: Število neprofitnih organizacij v Sloveniji

Vir: Kolarič in drugi 2006

Opazimo lahko, da je delež društev med neprofitnimi organizacijami v Sloveniji izredno visok. Znaša kar 93,2%. Sledijo jim cerkvene organizacije (3,2%) in zavodi (2,2%), podjetij za zaposlovanje invalidov in ustanov je malo (0,7%), medtem ko je delež zadrug zanemarljiv (0,1%). Največ neprofitnih organizacij je registriranih za opravljanje dejavnosti športa in rekreacije (slabih 28%), sledi dejavnost kulture in umetnosti (slabih 18%), požarno-varstvena dejavnost (slabih 8,7%) in turizem (slabih 8%). Dobra tretjina vseh neprofitnih organizacij v Sloveniji deluje v javnem interesu, slabi dve tretjini pa v interesu članov.

Zaposleni

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo v letu 2004 v nevladnih organizacijah zaposlenih 0,53% delovno aktivnega prebivalstva. Med njimi jih je bilo največ zaposlenih v neprofitnih organizacijah, ki delujejo na področju športa in rekreacije, saj je teh tudi največ. Največje število zaposlenih je bilo v zavodih, najmanj pa v verskih organizacijah. Zanimiv je podatek, da »v letu 2004 več kot 80% nevladnih organizacij (80,6%) ni imelo zaposlenih, več kot dva zaposlena v organizaciji pa je imelo 17,1% organizacij. Najmanjši delež zaposlenih so imele verske organizacije, največji delež zaposlenih med nevladnimi

organizacijami pa so imeli zavodi.« (Kolarič in drugi 2006, 31) Slovenija se z nizkim deležem zaposlenih v nevladnih organizacijah (0,53% delovno aktivnega prebivalstva) uvršča med države z najnižjim deležem zaposlenih v tem sektorju. Po mednarodni raziskavi Salamona in Anheierja (1998) je bilo v letu 1995 povprečno število zaposlenih v nevladnem sektorju 4,9% vseh zaposlenih. Podatki so resda rahlo zastareli, vendar vseeno kažejo neko sliko, ki se od tedaj verjetno ni bistveno spremenila. Tako je bil npr. na Nizozemskem ta delež kar 12,4%, medtem ko je v Romuniji znašal le 0,3%.

Pomemben člen neprofitnih organizacij predstavljajo prostovoljci. Kar 88% nevladnih organizacij v Sloveniji v svoje delo vključuje prostovoljce. Največji delež teh je pričakovano med cerkvenimi organizacijami (96,1%) in društvi (89,2%), najmanjši pa med zavodi (le 41,3%).

5.1.3 Financiranje neprofitnih organizacij v Sloveniji

Struktura prihodkov

Podatke o financiranju neprofitnih organizacij sem povzela po prej omenjeni raziskavi Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji. Pri raziskovanju so si pomagali s podatki Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (AJ PES), kjer so dobili podatke o financiranju društev in ustanov, kar pokriva kar 93,9% vseh nevladnih organizacij v Sloveniji. Iz bilanc društev je razvidno, da so le-ta imela v letu 2004 za slabih 419 milijonov evrov prihodkov⁴, kar zneso 1,6% BDP. Prihodki ustanov so znašali približno 48 milijonov evrov⁵ oziroma 0,18% BDP. V raziskavi tako ocenjujejo, da so skupni prihodki nevladnih organizacij v letu 2004 znašali slabih pol milijarde evrov⁶ oziroma 1,91% BDP. Delež se ni bistveno spremenil od leta 1996, ko so izvedli podobno raziskavo. (Kolarič in drugi 2006) V primerjavi z drugimi državami je ta delež bistveno manjši. Salomon in Anheier (1998) sta namreč ugotovila, da je povprečni delež prihodkov neprofitnega sektorja v proučevanih državah 4,7%.

⁴ 100.338.000.000 tolarjev.

⁵ 11.514.813.000 tolarjev.

⁶ 119.000.000.000 tolarjev.

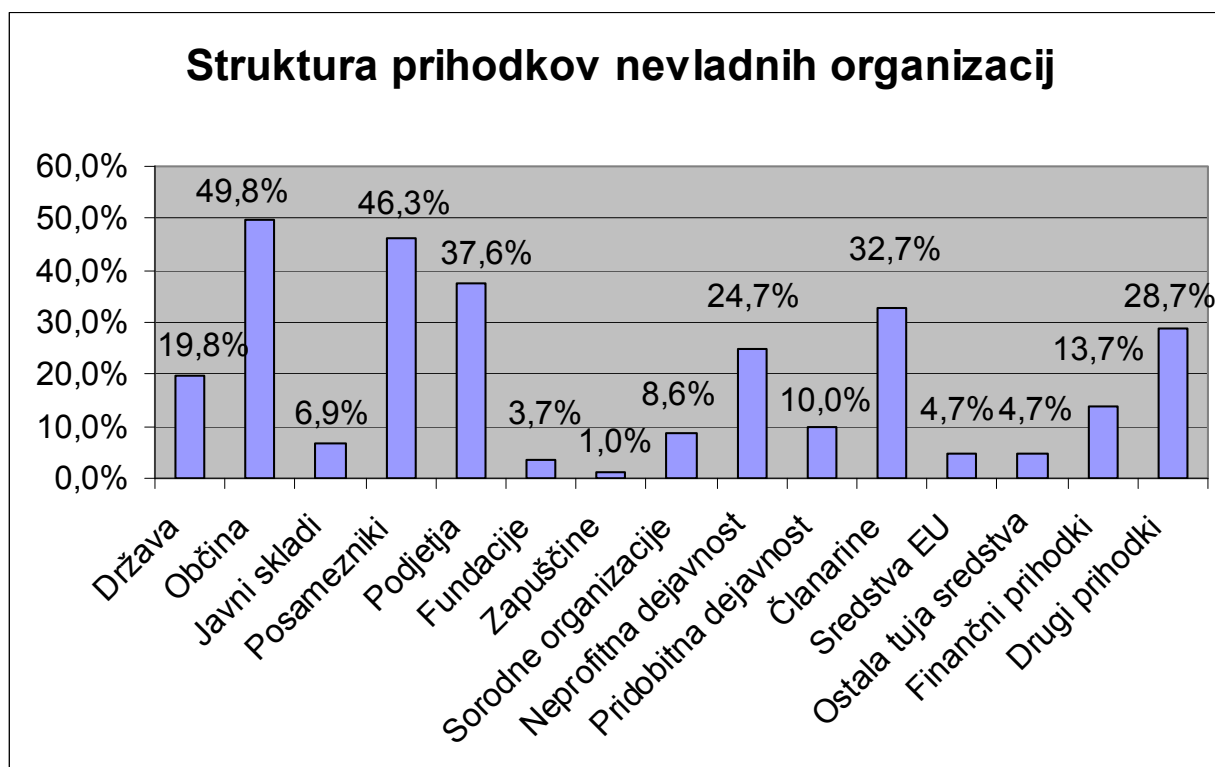
Povprečen prihodek na društvo je v letu 2004 znašal 24.657 evrov. Najvišje prihodke so imela invalidska podjetja (dobrih 111.000 evrov). Povprečen dohodek na ustanovo je v letu 2004 znašal 372.642 evrov. Najvišje prihodke so imele dobrotelne ustanove (1,2 milijona evrov), najnižje pa poslovna združenja (dobrih 400 evrov). Ti podatki potrjujejo, da ima večina nevladnih organizacij na voljo zelo nizke prihodke.

Zanimivo je videti tudi strukturo prihodkov. V prej omenjeni raziskavi so prihodke nevladnih organizacij uvrstili v tri večje skupine:

- **plačila za storitve**: prihodki iz profitne in neprofitne dejavnosti, članarine in drugo
- **dotacije in subvencije države**: prihodki od države, občin in javnih skladov
- **zasebne donacije in prispevki**: prispevki posameznikov, podjetij in ustanov, zapuščine

Na podlagi anket, ki so jih v okviru raziskave opravili med nevladnimi organizacijami, lahko analiziramo strukturo prihodkov nevladnih organizacij.

Slika 5.2: Viri prihodkov nevladnih organizacij v Sloveniji

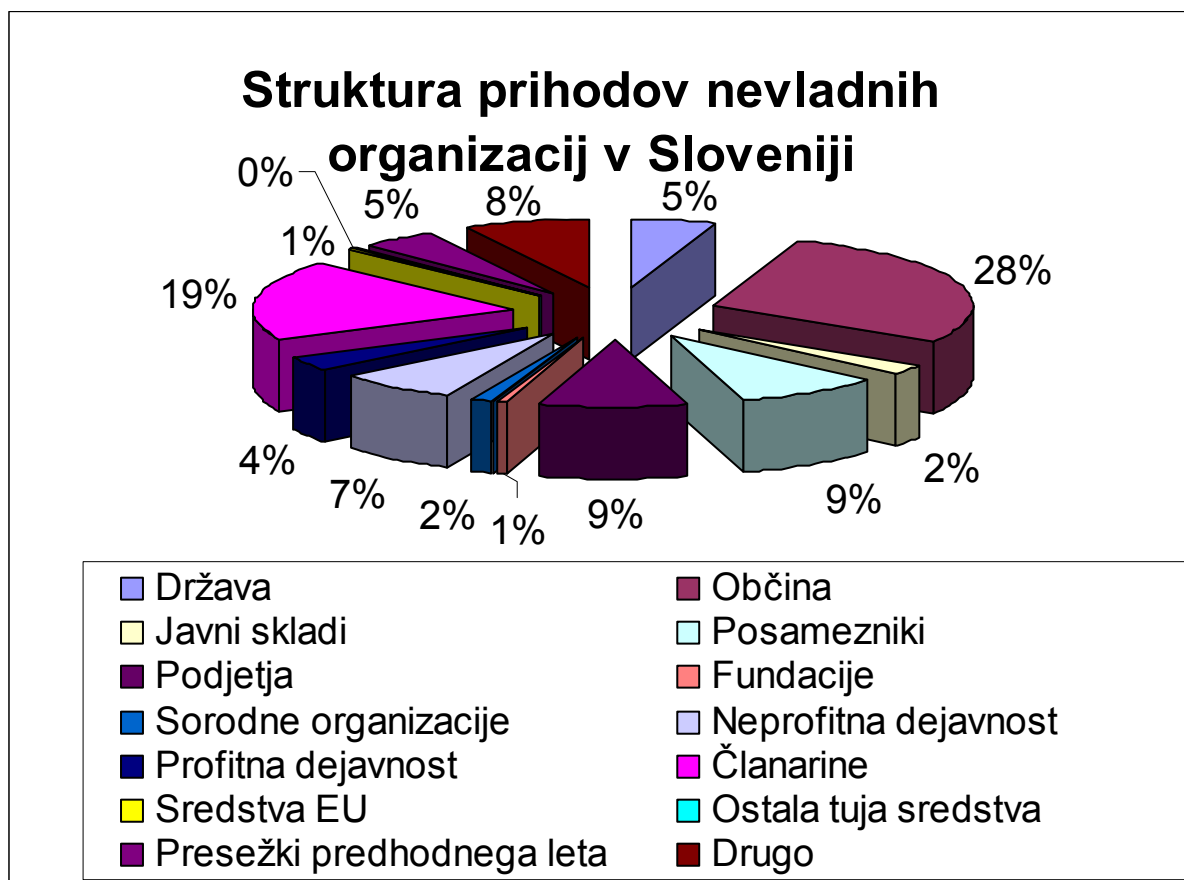
Vir: Kolarič in drugi 2006

Iz grafa je razvidno, da skoraj polovica nevladnih organizacij v Sloveniji prejema prihodke od občin, le nekaj odstotkov manj pa od posameznikov. Med najpomembnejše vire prihodkov štejejo še prihodki od podjetij (dobra tretjina) in prihodki od članarin (slaba tretjina). Po pomembnosti jim sledijo še prihodki od neprofitne dejavnosti, ki jih prejema petina nevladnih organizacij v Sloveniji, četrtnina pa dobiva prihodke tudi od države.

Struktura prihodkov se v veliki meri razlikuje glede na vrsto nevladnih organizacij. Tako za društva velja, da jih dobri dve tretjini dobiva prihodke od občin in od članarin, slaba polovica od podjetij in dobra tretjina od posameznikov. Petina društev ustvarja prihodke tudi s tržno dejavnostjo. Verske organizacije dobijo večino svojih prihodkov (kar tri četrtine) od posameznikov. Manj pomembni so zanje prihodki od občin (dobiva jih tretjina verskih organizacij) ter donacije podjetij, ki jih je deležna petina takšnih organizacij. Drugačna je slika pri zavodih, kjer večina le-teh (dobrih 62%) ustvarja prihodke z opravljanjem nepridobitne dejavnosti. Skoraj polovica jih prihodke dobiva od države in od občin. Tretjina zavodov se financira s prihodki od podjetij in iz tujine, četrtnina pa tudi z donacijami posameznikov. Za ustanove so najpomembnejši prihodki od podjetij (56,5%), dobra četrtnina pa se jih financira tudi s prihodki od občin in od države. Invalidska podjetja se v veliki meri financirajo s prihodki od države (tri četrtine takšnih podjetij), skoraj tri petine z opravljanjem neprofitne dejavnosti, četrtnina pa tudi z opravljanjem pridobitne dejavnosti. (Kolarič in drugi 2006)

Struktura prihodkov vseh nevladnih organizacij je bila v letu 2004 sledeča:

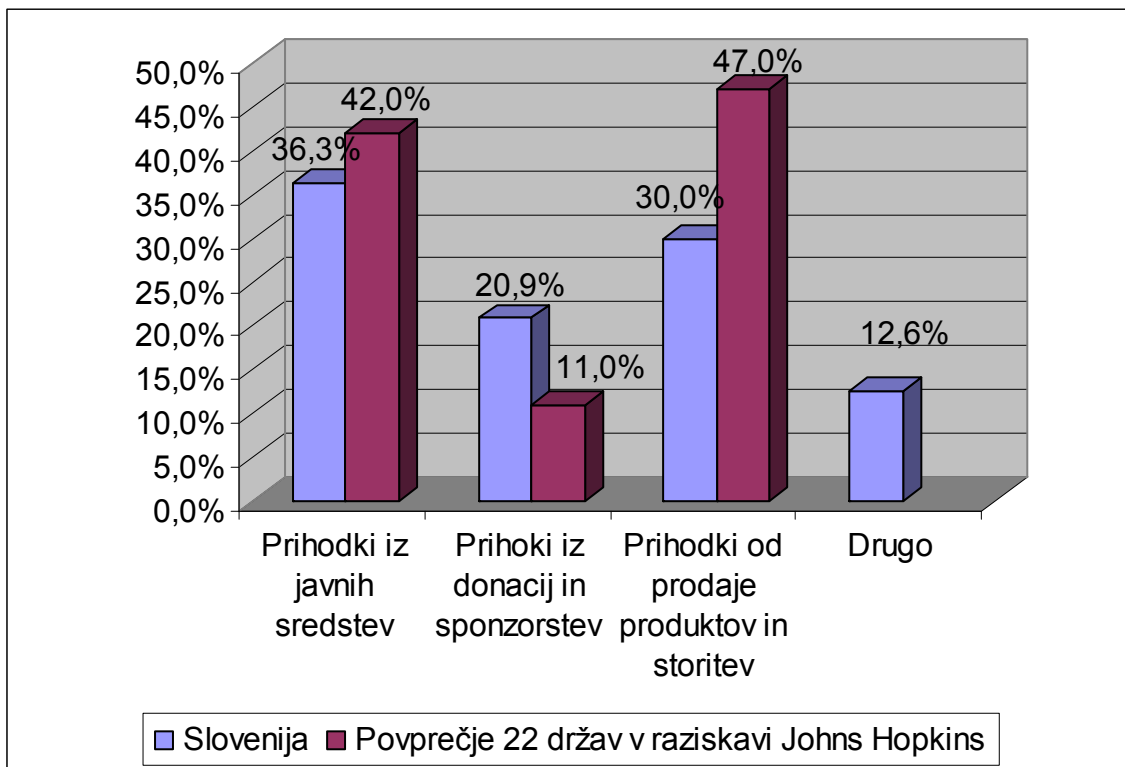
Slika 5.3: Struktura prihodkov nevladnih organizacij v Sloveniji

Vir: Kolarič in drugi 2006

Iz grafa je razvidno, da so najpomembnejši vir financiranja za nevladne organizacije v Sloveniji prihodki od občin, ki predstavljajo 28% vseh prihodkov nevladnih organizacij. Sledijo jim prihodki od članarin (18,9%) ter prihodki od posameznikov in podjetij (po 9%). Razlike seveda nastajajo glede na vrsto nevladne organizacije. Za namene primerjanja Slovenije z drugimi državami so v raziskavi združili različne vrste prihodkov v štiri osnovne skupine: prihodki iz javnih sredstev (ti znašajo 36,3%), prihodki od prodaje produktov in storitev (30%), prihodki iz donacij in sponzorstev (20,9%) ter drugi prihodki (12,6%). Mednarodna primerjava, ki sta jo opravila Salamon in Anheier (1998), nam pokaže, da je struktura prihodkov nevladnih organizacij v Sloveniji bistveno drugačna kot v drugih državah. V proučevanih državah so v povprečju najpomembnejši vir prihodkov nevladnih organizacij prihodki od prodaje produktov in storitev (47%), na drugem mestu so prihodki iz javnih virov (42%), prihodki iz donacij pa znašajo le 11%.

Slika 5.4: Viri prihodkov nevladnih organizacij, primerjava Slovenije in povprečja 22-ih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins

Vir: Kolarič in drugi 2006

Izpostavila bi samo dve pomembni razliki: v Sloveniji imajo nevladne organizacije za 17% manj prihodkov od prodaje blaga in storitev kot je povprečje v proučevanih državah, obenem pa imajo za 10% več prihodkov iz donacij in sponzorstev.

Zagotavljanje in način javnega financiranja dejavnosti nevladnih organizacij iz javnih virov

Nevladne organizacije, ki imajo zagotovljeno javno financiranje na državni ali občinski ravni, so ponavadi financirane na osnovi projektov, pogosto pa tudi občina letno subvencionira celotno organizacijo. Na občinski ravni imajo v največji meri zagotovljeno financiranje iz javnih virov društva, največkrat na osnovi projektov (43,8%). Zavodi so financirani na osnovi projektov, prejemajo letne subvencije, med vsemi tipi nevladnih organizacij pa tudi najpogosteje na osnovi koncesijske pogodbe (6,5% zavodov). Ustanove so v primerjavi z društvi in zavodi v manjši meri javno financirane na lokalni ravni. Le dobra četrtnina je financirana na osnovi projektov, desetina pa na osnovi letnega subvencioniranja celotne

organizacije. Še v manjši meri so s strani občin financirane verske organizacije (slabih 22%), najmanj pa podjetja za zaposlovanje invalidov (8,6% na osnovi projektov). (Kolarič in drugi 2006)

Na nacionalni ravni ima le slabih 16% nevladnih organizacij zagotovljenih javno financiranje na osnovi projektov, 7,6% pa na osnovi subvencioniranja celotne organizacije. Med nevladnimi organizacijami, ki imajo na nacionalni ravni zagotovljeno javno financiranje, je največ zavodov in podjetij za zaposlovanje invalidov, najmanj pa verskih organizacij. Na osnovi letnega financiranja na osnovi projektov je financiranih 35,5% zavodov, podjetja za zaposlovanje invalidov pa so najpogosteje financirana na osnovi letnega subvencioniranja celotne organizacije (36,2%). (Kolarič in drugi 2006)

Davčna ureditev na področju neprofitnih organizacij v Sloveniji

»Ob dejavnosti nepridobitnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu, se države odpovedujejo delu prihodkov od davkov, deloma zaradi načelne podpore tem organizacijam, deloma pa zato, ker te organizacije delujejo za javni interes, kar je sicer naloga države in ker so te organizacije pri tem mnogokrat učinkovitejše od javnih organizacij.« (Tavčar 2005, 271-272) Za neprofitne organizacije so pomembni zlasti davek na dobiček, dohodnina, davek na dediščino in davek na dodano vrednost. Po 9. členu Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb zavodi, društva, ustanove in verske skupnosti ne plačujejo davka od dohodka pravnih oseb, razen za dohodke iz opravljanja profitne dejavnosti. (Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb 2006) Pri davku na dodano vrednost prav tako obstajajo izjeme. Po 42. členu Zakona o davku na dodano vrednost (2006) so tako plačila davka med drugim oproščene socialno varstvene storitve, storitve, povezane z varstvom otrok in mladostnikov, storitve predšolske vzgoje, šolskega izobraževanja, poklicnega usposabljanja in prekvalifikacije, storitve, povezane s športom ali športno vzgojo, kulturne storitve in podobno, če jih opravljajo neprofitne organizacije. Glede dohodnine so za neprofitne organizacije pomembne naslednje olajšave: »Zavezanec lahko uveljavlja znižanje davčne osnove za znesek izplačil v denarju in v naravi za humanitarne, invalidske, socialno-varstvene, dobrodelne, znanstvene, vzgojno-izobraževalne, zdravstvene, športne, kulturne, ekološke in religiozne namene, in sicer le za takšna izplačila rezidentom Slovenije in rezidentom drugih držav članic EU, razen poslovnim enotam rezidentov držav članic EU, ki se nahajajo izven držav članic EU, ki so po posebnih predpisih ustanovljeni za opravljanje navedenih dejavnosti, kot nepridobitnih dejavnosti, do

zneska, ki ustreza 0,3% obdavčenega prihodka zavezanca v davčnem letu.« (Zakon o dohodnini 2006) Pomemben je še davek na dediščine in darila. Po Zakonu o davku na dediščine in darila so davka oproščena tista darila in dediščine, ki jih prejme pravna oseba zasebnega prava, ustanovljena na podlagi zakona za opravljanje verske, človekoljubne, dobrodelne, zdravstvene, socialno-varstvene, izobraževalne, raziskovalne ali kulturne dejavnosti ali za opravljanje dejavnosti zaščite in reševanja, vendar le, če gre za darilo oziroma dediščino, ki je namenjena opravljanju take dejavnosti pravne osebe. (Zakon o davku na dediščine in darila 2006)

Neprofitne organizacije se pogosto pritožujejo, da so te davčne ugodnosti nezadostne, saj dotacije države in privatne donacije v Sloveniji zaostajajo za povprečjem držav Evropske unije. Vendar so pogosti tudi primeri, ko neprofitne organizacije zlorablajo davčne olajšave. Tako naj npr. pridobitna dejavnost društev ne bi preseгла obsega, potrebnega za ustvarjanje pogojev za opravljanje temeljne, nepridobitne dejavnosti. Ker ni zadostnega nadzora nad njihovim delovanjem, opravljajo pridobitno dejavnost mimo določb teh predpisov in s tem predstavljajo nelojalno konkurenco gospodarskim družbam in samostojnim podjetnikom, ki niso oproščeni plačila davkov. (Tavčar 2005)

Po raziskavi Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji med največje ovire davčne ureditve neprofitnih organizacij sodi obveznost plačila DDV (30% nevladnih organizacij), davčna ureditev sponzorstev podjetij (23%), obveznost plačila davka od dobička (5%), najmanjša ovira pa je po mnenju predstavnikov nevladnih organizacij davčna ureditev donacij posameznikov. (Kolarič in drugi 2006)

Sodelovanje med nevladnimi organizacijami in državo

Nevladne organizacije se v večji meri odločajo za sodelovanje z lokalno kot z nacionalno oblastjo. Za občasno sodelovanje z lokalno oblastjo se samoiniciativno odloča skorajda polovica nevladnih organizacij, za pogosto sodelovanje pa dobra četrtina. Preostala četrtina se nikoli sama ne odloči za sodelovanje z lokalno oblastjo. Drugače je pri sodelovanju z nacionalno oblastjo, kjer se kar dve tretjini nevladnih organizacij nikoli ne ponudi za sodelovanje, slaba četrtina občasno in le dobrih 7% pogosto. Metode, ki jih nevladne organizacije uporabljajo pri ponudbi za sodelovanje z lokalno ali nacionalno oblastjo, so različne: osebni in telefonski razgovori, pošiljanje pisnih gradiv o določeni problematiki,

udeležba na sejah delovnih teles občinskega sveta ali državnega zbora, priprava dopolnil h gradivu v proceduri, objava javnih pisem v medijih, organiziranje javnih posvetov in tribun. Za ponudbo sodelovanja nevladnih organizacij z lokalno oblastjo so najbolj pomembni osebni razgovori (94,1% ponudb), sledijo jim telefonski razgovori (76%) in pošiljanje pisnih gradiv o problemu (dve tretjini ponudb). Za ponudbo sodelovanja z nacionalno oblastjo se nevladne organizacije najpogosteje poslužujejo pošiljanja pisnih gradiv o problemu (71%), pa tudi telefonskih in osebnih razgovorov (62% ter 58%). (Kolarič in drugi 2006)

Pobuda za sodelovanje z nevladnimi organizacijami je s strani države manj pogosta. K sodelovanju jih vabijo predvsem lokalne oblasti. Dobri dve petini nevladnih organizacij je občasno (ob pripravi projekta ali spremembi zakona) vabljenih k sodelovanju, pogosto (do trikrat letno) 17% organizacij, zelo pogosto pa 13% nevladnih organizacij. Četrtnina izmed njih ni nikoli vabljenih k sodelovanju. Na nacionalni ravni je pobude še manj. Več kot 70% nevladnih organizacij ni nikoli povabljenih k sodelovanju, petina občasno, manj kot 5% pogosto, zelo pogosto pa le slabih 4%. Vse nevladne organizacije pa menijo, da imajo pri sprejemanju odločitev za urejanje področja, na katerem delujejo, majhen vpliv. (Kolarič in drugi 2006)

Kritična vprašanja financiranja neprofitnih organizacij v Sloveniji

Dejan Jelovac v svojem prispevku Odisejada krmarjev neprofitnega sektorja (2002) opozarja na pet kritičnih vprašanj na področju financiranja neprofitnih organizacij:

- pri projektnem financiranju (ki je, kot smo prej ugotovili, v Sloveniji najbolj pogosto za neprofitne organizacije) so obroki obračunani in plačani za nazaj, lahko tudi z velikimi zakasnitvami. To neprofitnim organizacijam povzroča nemalo težav ne samo s premostitvenim financiranjem, ampak tudi s celotnim poslovanjem organizacije.
- ni malo inštitucij in fundacij, ki pri financiranju neprofitnih organizacij skrbijo bolj ali manj za svojo promocijo in ugled. To v praksi pomeni, da vsako neprofitno organizacijo finančno podprejo le enkrat, s tem pa si podaljšujejo seznam organizacij, ki so jih (so)financirale.
- davčna zakonodaja v Sloveniji ni preveč ugodna za donacije, saj donacij v neprofitne namene ne priznava kot poslovnega stroška.
- odkar se je Slovenija pridružila EU, velja za razvito državo, ki ne potrebuje več toliko finančne pomoči iz tujine kot včasih. Sicer se še vedno poteguje za financiranje

neprofitnih organizacij iz mednarodnih sredstev, vendar je konkurenca pri tem izjemno huda.

- nekateri javni skladi finančno krijejo neprofitnim organizacijam le izgubo pri projektih, ki so dobili sredstva na javnem razpisu. To neprofitne organizacije odvrača od dobrega gospodarjenja in ustvarjanja presežkov, ki bi jih organizacije vlagale v svoj razvoj.

Zdi se mi, da je sploh prvo vprašanje v Sloveniji res pereče. Pri projektne financiranju neprofitne organizacije predolgo čakajo na plačilo svojih storitev, saj (predvsem majhne) organizacije razpolagajo s premalo sredstvi, da bi lahko krile svoje delovanje brez prihodkov tudi po več mesecev. Na tem področju bi bilo nujno uvesti spremembe v smislu hitrejšega povračanja stroškov s strani države. Drugo pomembno vprašanje se mi zdi gospodarno ravnanje s sredstvi neprofitnih organizacij. Pogosto se dogaja, da neprofitne organizacije gospodarno ravnajo s svojimi sredstvi in ker ob koncu poslovnega leta izkažejo pozitivno razliko med prihodki in odhodki (in ne izgube), njihov največji financer (najpogosteje država) meni, da pač ne potrebujejo tolikšnih sredstev. S tem je organizacija naslednje leto upravičena do manj sredstev kot prejšnje leto, poleg tega pa je oteženo planiranje in varčevanje za bodoče investiranje.

5.2 Italija

5.2.1 Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Italiji

Pri predstavljanju zgodovinskih okvirjev neprofitnih organizacij ne moremo mimo italijanskega sistema blaginje, ki je precej specifičen. Italija namreč sodi med države, v katerih je uveljavljen katoliški sistem blaginje. Najpomembnejšo vlogo igra civilna družba, natančneje družina in sorodstvo, takoj za njimi pa privatne neprofitne organizacije, predvsem tiste, ki jih ustanavlja Katoliška cerkev. Njene organizacije so pomembne producentke izobrazbenih in socialnovarstvenih storitev, še bolj pomembno za Cerkev pa je dejstvo, da si preko teh organizacij pridobiva legitimiteto. Poleg Katoliške cerkve igrajo v italijanski družbi pomembno vlogo tudi močna delavska združenja in sindikati. Ti so imeli pomembno vlogo predvsem na področju poklicnega izobraževanja. Cerkev je imela v preteklosti monopol na področjih zdravstva, socialnega varstva in izobraževanja. Ustanovila je številne psihiatrične bolnišnice, bolnišnice za kronične bolnike, zavetišča za brezdomce, sirotišnice in podobno.

Posebej pomembna je bila mreža dobrotelčnih ustanov, imenovanih Opere Pie. Pod njenim okriljem je leta 1880 delovalo kar okrog 22.000 podružnic, ki so delovale na 33-ih različnih področjih, še zlasti na področju zdravstva in socialnega skrbstva. (Borzaga 2004) V zadnjih letih se je situacija sicer začela spreminjati, saj so se začele pojavljati nove prostovoljne neprofitne organizacije, ki niso povezane s Katoliško cerkvijo, vendar te le počasi pridobivajo na pomenu. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Italija se je od nekdaj spopadala z neenakomerno razvitostjo severa in juga. Jug je bil tradicionalno slabo razvit in reven, sever pa dobro razvit in bogat. Poleg te delitve se Italija v zadnjem času sooča še z nekaterimi drugimi problemi, ki močno vplivajo na sistem blaginje. Vedno več je žensk, ki so visoko izobražene in vstopajo na trg delovne sile. To vpliva na dva različna sistema. Na eni strani to pomeni, da ženske ne ostajajo več doma in ne skrbijo za ožjo in širšo družino. To pa seveda pomeni večje potrebe po socialnem varstvu tako otrok kot tudi starejših. Obenem je pritisk na trg delovne sile temu primerno večji, kar ustvarja nove probleme, povezane z brezposelnostjo. Naslednji problem, ki je deloma povezan s prejšnjim, je vedno večji delež starejšega prebivalstva. S tem problemom se sooča večina evropskih držav. V Italiji je precej časa veljalo, da je za starejše poskrbela družina, danes pa tudi zaradi vstopa žensk na trg delovne sile primanjkuje organizacij, ki bi skrbele za starejše ljudi. Zadnji, a ne najmanj pomemben problem, je naval priseljencev, zlasti iz Afrike in Albanije. (Wingert 2000)

Julija 2008 je italijanski minister za delo Maurizio Sacconi na srečanju Sveta ministrov predstavil zeleno knjigo z naslovom Dobro življenje v aktivni družbi. Zelena knjiga je analizirala sistem blaginje v Italiji, obenem pa naj bi spodbudila k pogajanju o reformi sistema blaginje v Italiji. Država naj bi se s socialnimi partnerji posvetovala o reformi, a je obenem brez pogajanj zmanjšala izdatke za zagotavljanje sistema blaginje. V uvodu je predstavljena neuspešnost in nevzdržnost italijanskega sistema blaginje. Zaradi vedno večjega deleža starejših ljudi naj pokojninski sistem ne bi bil več vzdržen. Poleg tega naj bi bil zgrešen tudi sistem izobraževanja, ki mlade ne pripravi dovolj za aktiven vstop na trg delovne sile. Poleg tega zelena knjiga opozarja tudi na drastične razlike v zagotavljanju socialnih storitev med različnimi regijami. Za bolj učinkovit in finančno vzdržen sistem blaginje ponuja dve možni rešitvi. Prvo rešitev vidi v bolj strogem nadzoru nad porabo sredstev, kar naj bi dosegli z uporabo najnovejše informacijske in komunikacijske tehnologije, poleg tega pa naj bi zvišali starostno mejo za upokojitev. Poleg tega naj bi povečali dotok sredstev v proračun,

kar naj bi dosegli z večanjem števila aktivnih delavcev. Posebej pomembno bi bilo povečati stopnjo zaposlenosti žensk, mladih in starejših od 50 let. To naj bi bilo mogoče doseči s poenostavitvijo in deregulacijo delovnih razmerij, s postopnim zmanjšanjem davčne obremenitve dela in državljanov ter z bolj učinkovitim usposabljanjem v izobraževalnih ustanovah (več prakse v fazi izobraževanja). Druga možna rešitev naj bi bila razširitev sistema zasebnih zdravstvenih in pokojninskih skladov, ki naj bi se financirali na podlagi pogodbenih dogovorov med sindikati in podjetji, ali pa zasebnih zavarovanj, ki bi jih država stimulirala z davčnimi olajšavami.

Kljub dobrim namenom se zdi, da italijanska vlada v nadaljevanju procesa reform ni upoštevala načrtovanih ukrepov. Zdi se, da je prek zelene knjige želela začeti postopek celovitega procesa dogovarjanj in posvetovanj s socialnimi partnerji, da bi dosegli soglasje o skupnih reformah sistema blaginje. Vendar pa se je v istem času pod pritiskom proračunskih omejitev odločila za zmanjšanje izdatkov za socialno varnost brez celovitega načrta in brez posvetovanja s socialnimi partnerji. Poleg tega je odpravila varstvo delavcev, ki imajo netipične pogodbe o zaposlitvi. S tem ne le da ni spodbudila procesa ustvarjanja konsenza o potrebnih reformah sistema blaginje, ampak je celo prispevala k večjemu socialnemu konfliktu. (Rinolfi in Paparella 2009)

V nadaljevanju se bom bolj konkretno osredotočila na razvoj neprofitnih organizacij. Salamon in Anheier (1996) stanje na področju neprofitnih organizacij v Italiji opisujeta kot dvoumno, negotovo oziroma nejasno. Neprofitne organizacije so tam namreč vedno delovale na t.i. nikogaršnji zemlji, med na nek način sumljivo državno birokracijo in cerkvenim aparatom. Prelomno obdobje za italijanske neprofitne organizacije je bila druga polovica 19. stoletja, ko je potekal boj za prevlado med državo, Katoliško cerkvijo in rastočim socialističnim gibanjem. Ob koncu 19. stoletja so za zdravstvo in socialno varstvo v glavnem skrbele cerkvene organizacije, ki so obstajale še iz srednjega veka. Šlo je predvsem za organizacije pod okriljem Opere Pie, ki naj bi jih bilo v tistem času kar okoli 18.000, financirale pa so se predvsem z donacijami in zapuščinami. V glavnem so skrbele za revne, bile pa so pod neposrednim cerkvenim nadzorom. Njihovo delovanje je močno prekašalo delovanje javnih neprofitnih organizacij. Vzporedno pa so začele nastajati tudi organizacije, ki jih je ustanavljalo delavsko socialistično gibanje. Predvsem so bile pomembne organizacije za vzajemno pomoč delavcem (t.i. Società operaie di mutuo soccorso), ki so bile nekakšni ostanki cehov. Lahko bi dejali, da se je italijanski sistem blaginje razvil iz poskusa države, da bi poddržavila zasebne organizacije tako cerkvenega kot tudi delavskega izvora. (Barbetta

1997). »Nekoliko presenetljiv je omejen obseg neprofitnega sektorja v Italiji. To verjetno delno odraža dediščino konflikta med državo in Katoliško cerkvijo v poznem 19. stoletju, ki je dosegla vrhunec ob državnem prevzemu cerkvene mreže socialnovarstvenih institucij (*Opere Pie*) v t.i. *legge crisperi* leta 1890.« (Salamon in Anheier 1996, 42-43) Po tem zakonu so leta 1890 poddržavili organizacije v okviru Opere Pie, ki so bile pod okriljem Katoliške cerkve. Spremenili so jih v javne dobrodelne organizacije oziroma tako imenovane IPAB-e (Istituzioni Pubbliche di Assistenza e Beneficenza). Kljub temu da so bile te organizacije po novem državne, je v njih še vedno vodilno vlogo igrala Katoliška cerkev. Njihova vloga se je še povečala leta 1977, ko so pod težnjami decentralizacije države lokalne oblasti postale odgovorne za zdravstvo in socialno skrbstvo. Lokalne oblasti so se zato obrnile na IPAB-e in nekatere zasebne neprofitne organizacije, saj praktično ni bilo alternative. Njihov dvoumen položaj je bil razrešen šele leta 1988, ko je ustavno sodišče razveljavilo t.i. *legge crisperi*, IPAB-i pa so se ponovno ustanovili kot zasebne institucije. Kljub temu so te organizacije še vedno dokaj dvoumne. »Njihov status bi najbolje opisali kot zaseben/javen ali kot posveten/cerkven.« (Barbetta 1997, 169)

V sedemdesetih letih je v Italiji tako kot drugod prišlo do krize države blaginje. Pojavila so se številna nasprotovanja tako s strani sindikatov kot tudi s strani študentov. Upočasnjena gospodarska rast je namreč povečala brezposelnost, predvsem med mladimi in med ženskami. Na drugi strani pa se je prav zaradi večje vključenosti žensk na trg delovne sile zmanjševala sposobnost družine, ki je tradicionalno skrbela za socialno varnost. Tako so se v 70-ih letih začele pojavljati neprofitne organizacije, ki so bile organizirane kot nekakšna društva. Delovale so bolj lokalno, njihov cilj pa je bil poskrbeti za starejše, invalide, brezdomce, odvisnike od mamil in podobno. Od države so dobile le omejeno pomoč v obliki finančnih sredstev. Počasi so se ta društva okrepila in uveljavila, vendar so imela omejene možnosti zaposlovanja in delovanja. Šele leta 1991 je Akt o prostovoljnih organizacijah (št. 266) le-tem omogočil zaposliti omejeno število plačanih delavcev. Poleg tega je uvedel določene davčne olajšave tako za neprofitne organizacije kot tudi za donatorje. Poleg tega je akt predvidel dve vrsti t.i. zadrug: tiste, ki zagotavljajo socialne, zdravstvene ali izobraževalne storitve ter tiste, ki zagotavljajo druge storitve, imajo pa zaposlenih vsaj 30% invalidov oziroma težko zaposljivih delavcev. Zanimiv preobrat se je zgodil tudi leta 1990 z reformo javnih bank in hranilnic. Vlada jih je privatizirala tako, da jih je razdelila na dve entiteti: na podjetje, zadolženo za bančne aktivnosti, ter fundacijo, ki naj bi bila nekakšen lastnik. V nasprotju s prvotnimi nameni te delitve so kasneje te fundacije postale zavezane k temu, da prodajajo

svojo lastnino v družbeno koristne namene. Tako so morale fundacije dobičke od prodanih sredstev nameniti za podporo akcijam oziroma projektom na področjih znanstvenega raziskovanja, izobraževanja, zdravstva, socialnega varstva, promocije umetnosti in podobno. S tem se je jasno pokazalo, da je vlada prepoznala pomen neprofitnega sektorja za blaginjo državljanov. (Borzaga 2004) To se kaže tudi v dejstvu, da so nekatere zasebne organizacije pravzaprav delno javne. Takšne so tudi organizacije Rdeči križ in Touring Club Italiano⁷, ki so npr. v ZDA ali v Veliki Britaniji prepoznane kot strogo zasebne in neprofitne. Pravno gledano so tudi v Italiji neprofitne, vendar ima na določenih področjih oblast država. Tako je npr. njihova uprava imenovana s strani države, pogosto pa tudi uživajo določene finančne ugodnosti, ki jih ostale neprofitne organizacije ne. (Barbetta 1997)

Neprofitni sektor igra pomembno vlogo na področju izobraževanja. Mnogo je cerkvenih osnovnih, srednjih in poklicnih šol. Sploh slednje so precejšnja posebnost. Ustanovljene so bile po letu 1978, ko je zakon predvidel zasebne poklicne in izobraževalne centre za majhna in srednje velika podjetja. Financirane so iz javnih sredstev, mnoge tudi iz sredstev Evropske unije, veliko vlogo pri njihovi ustanovitvi pa so igrali tudi sindikati in poklicna združenja. Na splošno je članstvo v sindikatih izjemno visoko, saj je vanje vključenih kar 70% delavcev. Manj razvit je neprofitni sektor na področju zdravstvenih storitev. Sicer to področje porabi 15-17% vseh sredstev neprofitnih organizacij, vendar je ta delež bistveno manjši kot v drugih evropskih državah (z izjemo Velike Britanije). Takšno stanje je rezultat dejstva, da zdravstvene storitve v glavnem zagotavljajo javne institucije. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Morda je razmeroma majhen delež neprofitnih organizacij tudi posledica njihovega dvoumnega položaja v družbi. Konkretno številke namreč niso tako nizke, kot bi morda pričakovali. Preden predstavim konkretne številke, je potrebno poudariti, da pred letom 1990 ne obstajajo podatki o številu in delovanju neprofitnih organizacij. Prva pomembna raziskava neprofitnega sektorja v Italiji je bila opravljena šele leta 1996 v okviru projekta Univerze Johns Hopkins. V okviru tega projekta so ugotovili, da je med vsemi zaposlenimi v Italiji 1,8% ljudi zaposlenih v neprofitnem sektorju (povprečje proučevanih držav je 3,4%). Med zaposlenimi v storitvenem sektorju pa je 5,5% zaposlenih v neprofitnem sektorju (povprečje

⁷ Touring Club Italiano je neprofitna organizacija, ki je odgovorna za več kot sto let razvoja turizma, poznavanje držav in kultur ter ohranjanje velikih zgodovinskih, umetniških, kulturnih in okoljskih vidikov Italije.

proučevanih držav je 9%). Konkretno to pomeni 416.000 zaposlenih v neprofitnem sektorju, kar je 3,2-krat toliko, kolikor jih je zaposlenih v največjem italijanskem zasebnem podjetju Fiat, ki zaposluje 128.000 ljudi. Kasnejše raziskave Univerze Johns Hopkins so pokazale, da naj bi bilo v Italiji v neprofitnih organizacijah zaposlenih 2,3% aktivne populacije, poleg tega pa še 1,5% prostovoljcev, kar skupaj zneso 3,8% aktivnega prebivalstva. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Neprofitni sektor za svoje delovanje porabi 22 milijard dolarjev, kar zneso 2% BDP-ja (povprečje proučevanih držav je 3,5%). Med zaposlenimi v neprofitnem sektorju je 64% tistih, ki so zaposleni na področju socialnih storitev in izobraževanja, na teh področjih pa je tudi največja poraba sredstev. (Salamon in Anheier 1996) Za Italijo tudi velja, da ima v neprofitnih organizacijah precejšen delež prostovoljcev. V raziskavi Univerze Johns Hopkins so ugotovili, da je ta delež kar 40,2%, medtem ko je povprečje v proučevanih državah 38,4%. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Novije podatke o delovanju in obsegu neprofitnega sektorja v Italiji nam ponuja italijanski Državni statistični inštitut, ki je leta 2000 izvedel popis neprofitnega sektorja v Italiji. V njem so med drugim ugotovili, da je konec leta 1999 v Italiji delovalo 221.412 neprofitnih organizacij. Zanimiv je podatek, da jih je 23,3% začelo delovati po letu 1980 in kar 55,2% šele po letu 1990. V njih je konec leta 1999 delovalo 630.000 plačanih delavcev (od tega 51.000 s skrajšanim delovnim časom), poleg tega pa kar 3,2 milijona prostovoljcev. Celoten zaslužek neprofitnih organizacij naj bi znašal skorajda 38 milijard evrov. Okoli 85% neprofitnih organizacij ima v svoji sredi le prostovoljce, 15% pa tudi plačano delovno silo. Več kot devet desetih teh organizacij je ustanovljenih kot društvo oziroma združenje. Dobre tri petine jih deluje na področju kulture, športa in rekreacije, petina pa na področju socialnega varstva. Zadnji pomemben podatek je ta, da se le slabih 13% organizacij financira iz javnih sredstev. (Borzaga 2004)

Po letu 1990 so v Italiji želeli zmanjšati vlogo države pri delovanju javnih neprofitnih organizacij, kar je prineslo nove možnosti zasebnim neprofitnim organizacijam. Te se na eni strani trudijo zgraditi močno partnerstvo z državo ali pa delovati popolnoma neodvisno. Pri tem se srečujejo s tremi velikimi izzivi:

- finančna avtonomija: verjetno je to največji problem vseh neprofitnih organizacij. Glavna ovira je pomanjkljiva davčna zakonodaja na področju donacij, ki bi spodbujala

- dajatve tako posameznikov kot tudi podjetij. Na drugi strani pa še vedno velja, da je razdeljevanje javnih sredstev preveč samovoljno in zato nezanesljivo.
- večja učinkovitost in uspešnost: pri pridobivanju javnih sredstev za delovanje neprofitnih organizacij so mnogo bolj uspešne tiste organizacije, ki imajo profesionalno vodenje, manj pa tiste, ki temeljijo na prostovoljcih. Pozitiven vidik profesionalizacije je prav gotovo večja kvaliteta storitev, vendar pa profesionalizacija lahko prinese tudi pretirano komercializacijo storitev in zanemarjanje prvotne vloge in poslanstva neprofitne organizacije.
 - politična legitimnost: kriza legitimnosti političnih strank je ustvarila priložnost za večjo politično vlogo neprofitnih organizacij. Posebej veliko vlogo lahko le-te igrajo na področju socialnega skrbstva, kjer se borijo predvsem proti zmanjševanju javnih sredstev za ogrožene skupine prebivalstva.

Neprofitne organizacije počasi gradijo partnerstvo z državo, ki pa bo zahtevalo večjo avtonomijo neprofitnih organizacij, bolj jasno definiran njihov pravni položaj ter večjo transparentnost pri pogodbah med državo in neprofitnimi organizacijami. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Carlo Borzaga (2004) ugotavlja, da še v devetdesetih nihče v Italiji ni verjel, da bi lahko neprofitne organizacije igrale tako pomembno vlogo v italijanski družbi kot jo igrajo danes. V desetih letih je namreč v Italiji nastalo na deset tisoče prostovoljnih združenj in na stotine novih fundacij. Med fundacijami je 88 takšnih, ki so bile ustanovljene s strani bank in imajo skupaj več kot 30 milijard evrov sredstev. Poleg tega se je od začetka devetdesetih do leta 2000 podvojilo število zaposlenih v neprofitnem sektorju (iz 300.000 je naraslo na skoraj 600.000).

5.2.2 Značilnosti neprofitnih organizacij v Italiji

Pravni položaj

Zanimivo je, da v italijanski zakonodaji ni opredeljen pojem neprofitne organizacije. Kljub temu se v zadnjih dveh desetletjih tudi v zakonodaji dogajajo nekatere spremembe na tem področju. Tako so npr. leta 1991 z zakonom opredelili prostovoljne organizacije, in sicer kot organizacije, ki zasledujejo cilj solidarnosti. Ni sicer opredeljeno, v kakšnih pravnih oblikah

te lahko nastopajo, zapisano pa je, da takšne organizacije ne smejo ustvarjati dobička, ključno vlogo pri menedžmentu in pri zagotavljanju storitev pa naj bi imeli prostovoljci. Financirajo se lahko iz državnih sredstev, iz prispevkov posameznikov, prihodki od prodaje storitev pa morajo biti le obrobni. Druga pomembna kategorija neprofitnih organizacij, ki jo opredeljuje zakon, so zadrage. Te skrbijo za invalide, duševno prizadete, odvisnike od drog in podobne družbene skupine. Zdrage uživajo nekatere davčne olajšave: donacije so neobdavčene, storitve lahko prodajajo po znižani davčni stopnji, v primeru zaposlovanja invalidov zanje ni potrebno plačevati socialnih prispevkov in drugo. (Barbetta 2007)

Italija je na področju neprofitnih organizacij poseben primer, saj zasebnih neprofitnih organizacij ne moremo popolnoma uvrstiti v klasifikacijo le-teh, ki sta jo podala Salamon in Anheier (1996). Po njej naj bi bile le-te formalne, zasebne, neprofitne, prostovoljne in samoupravne. Formalne so, saj imajo vse listine o ustanovitvi in pravno priznanje. Zaplete pa se že pri vprašanju zasebnosti. V Italiji je namreč za marsikatero organizacijo težko določiti, ali je javna ali zasebna. Tudi samoupravnost je večkrat vprašljiva. Predvsem je problem pri dveh vrstah neprofitnih organizacij: pri katoliških bolnišnicah in pri fundacijah, ki so nastale po preoblikovanju nekaterih javnih bank. Katoliške bolnišnice so javne ustanove, ki so pod neposrednim nadzorom Ministrstva za zdravje. Podobno velja za fundacije, nastale iz javnih bank, saj so njihovi vodje imenovani s strani ministrstev in lokalnih oblasti. Neprofitne organizacije po definiciji ne bi smele deliti dobička, ampak naj bi ga uporabljale samo za razvoj dejavnosti. Italijanska zakonodaja tega izrecno ne zapoveduje. Tako se lahko te organizacije neomejeno ukvarjajo s prodajo storitev, lahko si znotraj organizacije delijo dobiček, v primeru razpada organizacije pa si lahko tudi razdelijo sredstva.

Zaposleni

V Italiji več kot milijon ljudi dela v neprofitnih organizacijah. Po podatkih iz raziskave Univerze Johns Hopkins je leta 1999 v Italiji 1.010.239 ljudi delalo v neprofitnih organizacijah. Od tega je bilo 57% zaposlenih (580.109), 43% pa prostovoljcev (430.130). To je kar petkrat toliko, kot je zaposlenih v največjem italijanskem podjetju Fiat. Med letoma 1991 in 1999 se je število zaposlenih in prostovoljcev v neprofitnih organizacijah dvignilo za 5%. Kljub vsemu je Italija v tem pogledu pod povprečjem držav, ki so bile vključene v mednarodno raziskavo neprofitnega sektorja Univerze Johns Hopkins. V povprečju je namreč v proučevanih državah 4,4% delovno aktivne populacije zaposlene v neprofitnem sektorju,

medtem ko je v Italiji ta delež le 3,8%. Če pa vzamemo za primerjavo povprečje razvitih držav, je tam delež 7,4%, kar pomeni, da je v Italiji le-ta za skoraj polovico manjši. Tudi po deležu prostovoljcev v italijanskih neprofitnih organizacijh Italija zaostaja za povprečjem proučevanih držav, saj je le-to 10% delovno aktivne populacije, v Italiji pa le 4%. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Leta 2000 je tudi italijanski statistični urad prvič objavil podatke o italijanskih neprofitnih organizacijah, ki so jih vključili v raziskavo leta 1999. Po njihovih podatkih je bilo leta 1999 v neprofitnih organizacijah zaposlenih 630.000 ljudi, pomagalo pa jim je še 3,2 milijona prostovoljcev. Zanimiv podatek je, da je imelo le dobrih 15% neprofitnih organizacij zaposleno delovno silo, medtem ko so ostale neprofitne organizacije delovale le s pomočjo prostovoljcev. Med organizacijami, ki so za svoje delovanje zaposlovale delovno silo, so bile večinoma zadruga, fundacije in verske organizacije. (Borzaga 2004)

5.2.3 Financiranje neprofitnih organizacij v Italiji

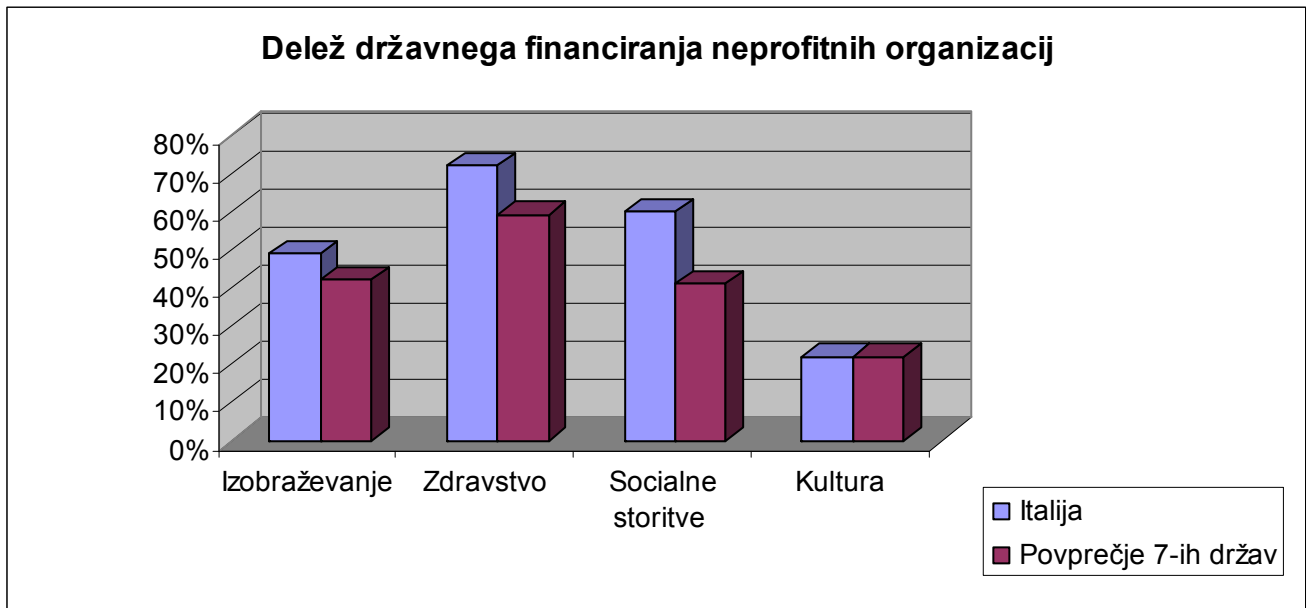
Struktura prihodkov

Po mednarodni raziskavi Univerze Johns Hopkins se neprofitne organizacije v Italiji financirajo na sledeče načine:

- 43% sredstev iz javnega sektorja
- 53% iz članarin in od prodaje storitev
- 4% iz donacij

Podrobnejša analiza nam pokaže, na katerem področju je financiranje s strani države največje.

Slika 5.5: Delež državnega financiranja neprofitnih organizacij po področjih delovanja, primerjava Italije in povprečja 7-ih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins

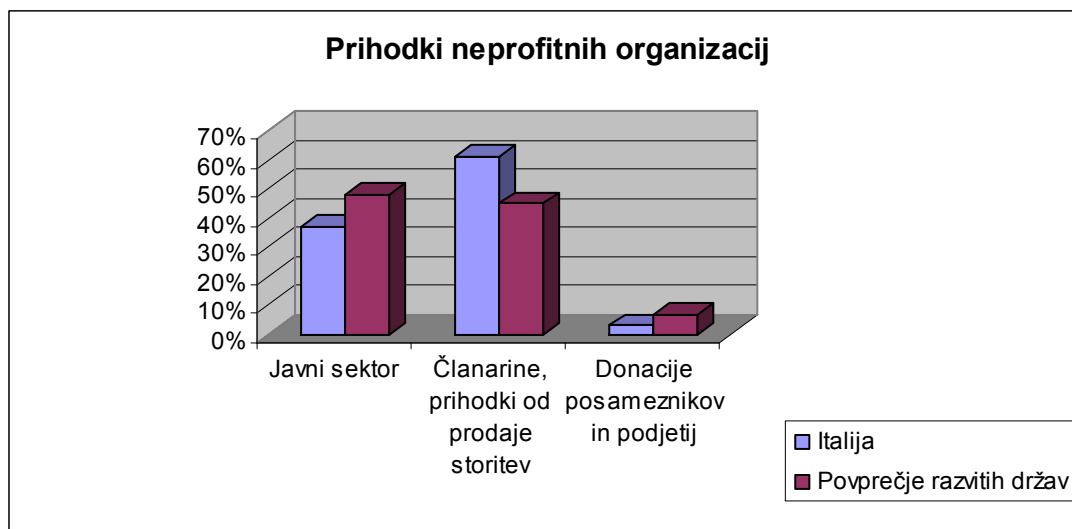
Vir: Salamon in Anheier 1996

Iz grafa lahko razberemo, da je delež javnega financiranja v Italiji na večini področij precej velik. Posebej tu izstopa zdravstvo, ki se kar v 72% financira iz proračuna, kar je razumljivo, saj je zdravstvo v Italiji pod okriljem države. Na področju socialnih storitev je takšnih sredstev tri petine, na področju izobraževanja pa slaba polovica. Na vseh teh področjih je delež javnega financiranja občutno višji od povprečja sedmih proučevanih držav. Delež javnega financiranja je manjši edino na področju kulture, kjer je enak povprečju proučevanih držav, to je 22%. (Salamon in Anheier 1996)

Kljub relativno visokemu deležu javnega financiranja pa je Italija znana po tem, da je njen neprofitni sektor poleg Velike Britanije najbolj tržno usmerjen. Neprofitne organizacije namreč več kot polovico svojih prihodkov dobijo od prodaje storitev oziroma s članarinami. Medtem ko je delež javnega financiranja visok na področju socialnih storitev, pa je na drugi strani izjemno visok delež sredstev od prodaje storitev in članarin na področju kulture, športa in rekreacije, pa tudi izobraževanja, okolja ter za Italijo značilnega zelo dobro razvitega področja poklicnih združenj. (Salamon in Anheier 1996) Tudi novejša raziskava potrjuje dejstvo, da so neprofitne organizacije v Italiji vedno bolj tržno usmerjene. Salamon, Sokolowski in sodelavci (2004) namreč poročajo, da naj bi leta 1999 neprofitne organizacije

od države dobile le še 37% prihodkov, 61% iz članarin in s prodajo storitev in le 3% iz donacij.

Slika 5.6: Prihodki neprofitnih organizacij, primerjava Italije in povprečja razvitih držav, zajetih v mednarodno raziskavo Johns Hopkins

Vir: Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004

Po tem se Italija bistveno razlikuje od ostalih razvitih držav v tem delu Evrope, kjer je neprofitni sektor v veliko večji meri financiran s strani države. V povprečju neprofitne organizacije od države dobijo kar 58% sredstev, v Italiji pa le 37%. Podobno kot v drugih državah je tudi v Italiji zelo nizek delež donacij posameznikov in podjetij. Pravzaprav je v Italiji ta delež še enkrat nižji kot v povprečju razvitih držav (3% v primerjavi s 7%), kar je presenetljivo predvsem zaradi velikega vpliva, ki ga je od nekdaj imela Katoliška cerkev, ki spodbuja dobrotelost. Delna razlaga za takšno stanje je verjetno tudi neugodna davčna zakonodaja za donacije. Presenetljiva je predvsem velika odvisnost italijanskih neprofitnih organizacij od prodaje storitev in članarin. Takšnih sredstev je kar dobre tri tretjine oziroma 16% več kot v povprečju razvitih držav, njihov delež pa naj bi v zadnjih letih še naraščal.

Seveda pa se struktura financiranja neprofitnih organizacij razlikuje glede na to, na katerih področjih le-te delujejo. Tako velja, da je še vedno precej velik delež financiranja s strani države na področjih zdravstva in oskrbe na domu, na ostalih področjih pa narašča pomen prodaje storitev. Tako je npr. na področju ustanov in sindikatov več kot 90% sredstev pridobljenih s članarinami in s prodajo storitev, visok delež je tudi na področju kulture in

športa (73%). Nasprotno je na področju zdravstva takšnih prihodkov le dobra četrtina. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Davčna ureditev na področju neprofitnih organizacij

Zanimiv vidik v Italiji so donacije. Po predsednikovi uredbi 917/1986 lahko posamezniki ali podjetja donacije uveljavljajo kot olajšave pri dohodnini v višini do 2%. Poleg tega je bilo leta 1985 z zakonom določeno, da država 0,8% proračuna nameni javnim humanitarnim organizacijam in organizacijam, ki zagotavljajo socialno varstvo, ter zasebnim verskim, izobraževalnim in dobrodelnim organizacijam, ki spadajo pod katero od cerkvenih oblasti. Državljeni nato pri napovedi za odmero dohodnine določijo, katere organizacije naj bi po njihovi presoji država financirala. Po nekaterih izračunih naj bi kar tri četrtine tega denarja romalo Katoliški cerkvi. (Barbetta 1997)

Kritična vprašanja financiranja neprofitnih organizacij v Italiji

V Italiji so glede financiranja neprofitnih organizacij kritična predvsem tri področja:

- pomanjkljiva davčna zakonodaja na področju donacij, ki ne vzpodbuja donacij posameznikov, še manj pa podjetij.
- preveč samovoljno razdeljevanje javnih sredstev, ki povzroča izjemno nestanovitnost oziroma nestabilnost javnega financiranja. To s seboj prinaša težave pri načrtovanju dejavnosti, predvsem pa večjih investicij v neprofitnih organizacijah. Govorimo lahko o klientelizmu, ki je v Italiji vedno bolj pereč problem.
- neprofitne organizacije, ki temeljijo na prostovoljcih, težko pridobivajo javno podporo in s tem tudi javna sredstva. Nasprotno pa so pri tem mnogo bolj uspešne profesionalno vodene neprofitne organizacije, ki pa se sčasoma preveč komercializirajo in lahko pozabijo na prvoten namen, zaradi katerega so bile ustanovljene.

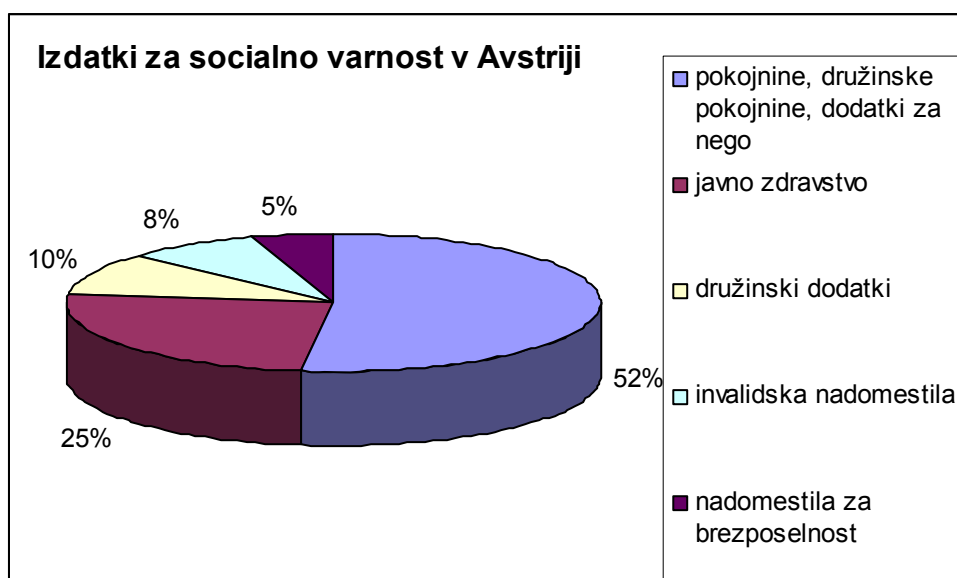
5.3 Avstrija

5.3.1 Zgodovinski razvoj neprofitnih organizacij v Avstriji

Neprofitni sektor ima v Avstriji zelo dolgo tradicijo. Tesno je povezan z dejstvom, da avstrijski sistem blaginje sodi med konzervativno-korporativistične sisteme blaginje. Razvil se je iz Bismarckovega modela socialne varnosti. Velik poudarek je na trgu delovne sile – več

kot je aktivnih udeležencev na trgu delovne sile, več je prihodkov v skladih socialnega zavarovanja. Za konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje je značilno, da igra trg najpomembnejšo vlogo, vendar pa ima veliko vlogo tudi država. Ta na eni strani od državljanov zahteva, da se vključijo v obvezne sisteme socialnih zavarovanj, na drugi strani pa država preko zasebnih neprofitnih organizacij zagotavlja predvsem socialnovarstvene storitve za tiste, ki se ne morejo zaposliti oziroma ki izpadejo iz trga dela. Zato je skorajda 98% ljudi vključenih v sisteme socialnega zavarovanja. Sistemi socialnih zavarovanj razdelijo 70% pomoči v obliki denarja, 30% pa preko drugih ugodnosti in socialnih storitev. (Melinz 2008)

Slika 5.7: Socialni izdatki v Avstriji

Vir: Melinz 2008

Vidimo lahko, da sistemi obveznega socialnega zavarovanja v Avstriji največ sredstev namenijo za pokojnine, družinske pokojnine in dodatke za nego (več kot polovico). Četrtno sredstev je namenjenih javnemu zdravstvu, z desetino jim sledijo družinski dodatki, najmanj sredstev pa je namenjenih invalidom in brezposelnim osebam.

Temelj za oblikovanje neprofitnih organizacij je bil zakon o registriranih združenjih, ki je bil sprejet leta 1867. Ta zakon je ljudem dovoljeval, da ustanovljajo t.i. združenja. Tako se je še pred prelomom stoletja oblikovala pomembna mreža registriranih združenj, zlasti na Dunaju. Od začetka 20. stoletja do prve svetovne vojne so bile najpomembnejše neprofitne organizacije dobrodelna društva in neke vrste hranilnice, kar kaže na pomanjkanje javnega

systema socialne varnosti in potrebo po varčevanju delavskega razreda za primer nepredvidenih dogodkov. Tudi nekatere avstrijske politične stranke imajo korenine v registriranih združenjih, ki so delovala takrat. Med prvo svetovno vojno se je dejavnost neprofitnih organizacij zmanjšala oziroma ni bila uradno zabeležena. Kmalu po vojni pa se je dejavnost obudila in močno razširila. Število registriranih združenj leta 1925 je bilo veliko višje kot leta 1914. V obdobju med vojnami je neprofitni sektor igral pomembno vlogo pri širjenju fašistične misli. Posebej razširjena so bila športna društva, ki so služila prikrivanju političnega delovanja in prispevala k temu, da je fašistična ideologija dolgo ostala javno neopažena. Leta 1934 so bila Socialdemokratska stranka in vsa z njo povezana združenja razpuščena, njene aktivnosti pa prepovedane. Združenja z "neželenimi" cilji so bodisi zaprli ali pa preoblikovali v skladu z nacionalističnimi cilji. Članstvo v teh neprofitnih organizacijah, ki so podpirale režim, je bilo delno obvezno. Te organizacije so znatno prispevale k širjenju nacistične kulture in politike.

Po drugi svetovni vojni so številne politične stranke ustanovljale neprofitne organizacije. Predvsem sta bili pri tem aktivni Socialdemokratska in Avstrijska ljudska stranka. Posledično so imele neprofitne organizacije zelo velik vpliv na politiko, kar predstavlja osnovo za korporativistični sistem, kakršen je v Avstriji prisoten še danes. V njem so poleg političnih strank zlasti pomembna delavska gibanja, poklicna združenja in druge neprofitne organizacije. (Neumayr in drugi 2007)

Novo obdobje za neprofitne organizacije v Avstriji se je začelo leta 1973. Takrat se je registriralo ogromno število združenj, ki so bila posledica ekološke, kulturne in politične zavesti, ki se je začela razvijati v šestdesetih letih. Dobrodelna združenja so se ukvarjala predvsem z dejavnostmi za vključitev marginalnih družbenih skupin v družbo, nastajale so številne skupine za samopomoč. Po padcu železne zavese je skokovito naraslo število kulturnih združenj, po vojni v Jugoslaviji pa tudi številna združenja za pomoč beguncem. Danes je teh združenj, ki so v principu podobna slovenskim društvom, več kot 100.000. Njihovo število je veliko predvsem zaradi enostavnih pravil delovanja in računovodstva. Mnogo manjše je število zasebnih in javnih ustanov (okoli 2.200 in 50) ter zadrug (prav tako okrog 2000). (Meyer-Georges 2006)

Kljub dolgi tradiciji neprofitnih organizacij ter njihovi pomembni družbeni in gospodarski vlogi se avstrijska družba ne zaveda dovolj obstoja neprofitnega sektorja. Koncept neprofitnih organizacij ni jasno določen in ne splošno sprejet - niti med ljudmi, ki v teh

organizacijah delajo, niti med raziskovalci. Namesto izrazov neprofitna organizacija ali neprofitni sektor uporabljajo številne druge izraze, kot so prostovoljni sektor, vmesni oz. posredni ("intermediary") sektor ali tretji sektor. (Neumayr in drugi 2007)

5.3.2 Značilnosti neprofitnih organizacij v Avstriji

Prva pomembna značilnost neprofitnega sektorja v Avstriji je načelo federalizma in močna ideja o samoupravljanju. Avstrija je zvezna država in mnogo (predvsem velikih) nevladnih organizacij je strukturiranih na enak način ter organiziranih na zvezni, državni in lokalni ravni. Organizacije na zvezni ravni imajo pogosto relativno šibek položaj v primerjavi z organizacijami na državni ravni, ki običajno uživajo veliko avtonomijo. Ta tradicija samoupravljanja ponuja neprofitnim organizacijam osnovo za sodelovanje pri reševanju problematik lokalnega prebivalstva. Drug primer načela samoupravljanja je pomembna vloga poklicnih združenj, kjer je članstvo bodisi obvezno (zbornice) ali prostovoljno (npr. zveza avstrijskih sindikatov). Poklicne organizacije s prostovoljnim članstvom sodijo med neprofitne organizacije. Mnoga takšna združenja imajo izjemen vpliv na reševanje socialnih in političnih vprašanj v tripartitnem modelu upravljanja.

Naslednja pomembna značilnost neprofitnega sektorja v Avstriji je močan in vzajemen vpliv med političnimi strankami (predvsem Avstrijska ljudska stranka - ÖVP in Socialdemokratska stranka Avstrije - SPÖ) in mnogimi tradicionalnimi in gospodarsko pomembnimi neprofitnimi organizacijami. To je posledica dejstva, da je bilo veliko teh neprofitnih organizacij ustanovljenih v času delavskih gibanj. ÖVP in SPÖ sta podprli ustanavljanje organizacij, ki so ponujale podporo njihovim članom. Danes te neprofitne organizacije delujejo na številnih področjih (socialne storitve, šport, kultura). Novoustanovljene oziroma mlade neprofitne organizacije, ki ne sodelujejo tesno s kakšno politično stranko oziroma niso z njo vsaj povezane, se pogosto zelo težko uveljavijo. Nasprotno pa imajo neprofitne organizacije, ki so tesno povezane s političnimi strankami, velik vpliv na politiko (na primer pri sprejemanju zakonodaje). Njihova tesna vez s politiki in visokimi javnimi uslužbenci jim omogoča lažji dostop do javnih sredstev. Prav zato prihaja na nekaterih področjih do rivalstva med starimi, tradicionalnimi neprofitnimi organizacijami in novinkami. Poleg političnih strank ima vpliv na avstrijski neprofitni sektor tudi Katoliška cerkev. Na eni strani je Katoliška cerkev sama po sebi del neprofitnega sektorja, po drugi strani pa je povezana z mnogimi pomembnimi neprofitnimi organizacijami, ki ponujajo socialne storitve.

Naslednja pomembna značilnost neprofitnega sektorja v Avstriji je ogromno število registriranih združenj. Velik del prebivalstva podpira takšne organizacije in je vanje vključen. Registrirana združenja so del kulture v Avstriji in podpirajo razširjeno načelo samopomoči, njihovo število pa se vsako leto povečuje. Na drugi strani pa se v zadnjih nekaj desetletjih zmanjšuje pomen zadrug, čeprav zelo majhne organizacije v zadnjem času ponovno oživljajo takšno obliko delovanja. (Neumayr in drugi 2007)

Kot v mnogih drugih državah tudi v Avstriji niso znane natančne informacije o številu neprofitnih organizacij, saj uradna statistika, ki zajema celoten sektor, ni na voljo. Eden od razlogov za pomanjkanje podatkov je dejstvo, da neprofitne organizacije sestavljajo zelo heterogeno skupino, npr. glede na njihov pravni status. Zato niso vključene v enega, ampak v več različnih uradnih registrov, ki niso povezani, poleg tega pa ne povsem javno dostopni. Po drugi strani pa se zaradi njihovega posebnega pravnega in gospodarskega položaja mnogim neprofitnim organizacijam ni potrebno registrirati v upravne registre, ki so podlaga za poslovno statistiko. Zaradi vsega tega gospodarske pomembnosti neprofitnega sektorja ni mogoče določiti iz uradnih statističnih virov. Prvi poskusi preučevanja gospodarskega vpliva neprofitnega sektorja so bili leta 1995. Inštitut za socialno politiko je takrat izvedel več študij, ki so vključevale analize sekundarnih podatkov in zbiranje novih podatkov v zadnjih nekaj letih. Glavni vir za podatke, ki jih bom predstavila v nadaljevanju, je posebna analiza o neprofitnih organizacijah z naslovom Neprofitni sektor v Avstriji – ekonomske, pravne in politične ocene, ki jo je izvedel isti inštitut. (Neumayr in drugi 2007)

Pravni položaj

Neprofitne organizacije lahko v Avstriji delujejo v zelo različnih pravnih oblikah. Praktično je lahko vsaka organizacija (z izjemo partnerstva) opredeljena kot neprofitna. Kljub temu neprofitne organizacije večinoma delujejo v štirih pravnih oblikah:

- **društva:** so najbolj razširjena pravna oblika neprofitnih organizacij, saj ustanovitev ne zahteva veliko administrativnega dela. Ustanovitelji društva morajo oblastem le objaviti ime, namen delovanja, naslov ter listino o nastanku. Če jim oblasti ne prepovedo ustanovitve v štirih tednih, je društvo avtomatično registrirano in lahko začne opravljati svojo dejavnost. Ker so leta 2002 v Avstriji poostriili računovodske zahteve in zahteve po letnem poročanju ter okrepili odgovornost članov za velika

društva, postajajo le-ta manj priljubljena pravna oblika za velike neprofitne organizacije.

- **ustanove:** v Avstriji obstajata dve obliki ustanov: ustanove javnega prava, ki so lahko le neprofitne organizacije, ter od leta 1994 tudi zasebne ustanove, ki pa niso nujno neprofitne ustanove, ampak jih kot takšne določi davčni urad.ocene za leto 2003 kažejo, da je le 5% vseh zasebnih fundacij razvrščenih med neprofitne organizacije.
- **zadruga:** zelo majhen segment zadrug spada v neprofitni sektor, čeprav jih je včasih težko razlikovati. Nastanek neprofitnih zadrug je podoben nastanku registriranih združenj. Razdelitev dobička članom je treba izključiti že v ustanovni listini zadruga.
- **podjetja:** družbam z omejeno odgovornostjo ali delniškimi družbam lahko davčni urad dodeli status neprofitnih pravnih oseb, če je v njihovem statutu določeno, da bodo delovale kot neprofitne organizacije, in če je to mogoče preveriti v praksi.

Tabela 5.8: Neprofitne organizacije v Avstriji glede na pravno obliko

Pravna oblika neprofitne organizacije	Število
Društva (31.12.2005)	108.459
Zasebne ustanove (2002, približna ocena)	115
Ustanove javnega prava (2003)	475
Neprofitne zadruga (2006)	310
Podjetja (1999)	297
Skupaj	109.346

Vir: Schneider in sodelavci 2007 v Neumayr in drugi 2007

Iz tabele lahko razberemo, da res v veliki meri prevladujejo neprofitne organizacije, ki so po pravni obliki društva.

Zaposleni

Glede na popis podjetij in delovnih mest v letu 2001 je bilo v neprofitnih organizacijah zaposlenih okoli 116.400 oseb, med njimi je bilo takšnih s polno zaposlitvijo 85.570. Približno 66% vseh zaposlenih v neprofitnih organizacijah so bile ženske, kar je precej več, kot je zaposlenih žensk v vseh sektorjih gospodarstva v istem letu (44,5%). (Neumayr in drugi 2007) Raziskava Univerze Johns Hopkins je pokazala, da naj bi bilo v Avstriji v neprofitnih organizacijah zaposlenih 3,8% aktivne populacije, poleg tega pa še 1,1% prostovoljcev, kar skupaj znese 4,9% aktivnega prebivalstva. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Raziskava o prostovoljnem delu v Avstriji (ki vključuje tako prostovoljno delo v organizacijah kot tudi neformalno prostovoljno delo) je pokazala, da naj bi kar 222.000 ljudi delalo prostovoljno za polni delovni čas, večina od njih v neprofitnih organizacijah. Najpogosteje so prostovoljci aktivni na področju socialnih storitev (23,6%) ter v kulturi in športu (15%). Med prostovoljci je 55,5% moških in 47,2% žensk (Badelt in Hollerweger v Neumayr in drugi 2007). Heitzmann na drugi strani ocenjuje, da je leta 1997 v neprofitnih organizacijah delalo okoli 116.550 prostovoljcev s polnim delovnim časom (Heitzmann v Neumayr in drugi 2007). Študiji sta težko primerljivi, saj uporabljata različne kategorije za področja dejavnosti. Na splošno je v neprofitnih organizacijah število aktivnih prostovoljcev (približno 116.500 do 222.000) nekoliko višje od števila zaposlenih delavcev (okoli 116.400). Kljub temu pa zaposleni zagotavljajo veliko večje število delovnih ur. Leta 1995 je bilo npr. v dvajsetih največjih neprofitnih organizacijah v Avstriji zaposlenih približno 36.000 delavcev in skoraj 69.000 aktivnih prostovoljcev. Če seštejemo ure, ki so jih opravili prostovoljci, pa so enakovredne uram samo 16.400 delavcev, zaposlenih za polni delovni čas (Badelt in Hollerweger v Neumayr in drugi 2007). V raziskavi Univerze Johns Hopkins pa so za Avstrijo ugotovili, da ima v neprofitnih organizacijah precej nizek delež prostovoljcev. Ta delež naj bi bil le 22,1%, medtem ko je povprečje v proučevanih državah 38,4%. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

5.3.3 Financiranje neprofitnih organizacij v Avstriji

Struktura prihodkov

Avstrija sodi med države, kjer ima država prevladujočo vlogo pri financiranju neprofitnih organizacij. Tako naj bi po raziskavi Univerze Johns Hopkins 51% sredstev neprofitne organizacije dobile od države, 43% od članarin in prodaje storitev, 6% pa iz donacij in prispevkov. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004) Natančnejše podatke nam ponuja raziskava neprofitnega sektorja v Avstriji, ki jo je opravil tamkajšnji Inštitut za socialno politiko. Po podatkih iz raziskave leta 2006 so bili skupni prihodki od celotnega neprofitnega sektorja leta 2005 okoli 4.000 milijonov evrov (Neumayr in drugi 2007). Neprofitne organizacije 50% prihodkov pridobijo iz javnega sektorja, 37% s prodajo storitev ter 13% od donacij in prispevkov.

Tabela 5.9: Prihodki neprofitnih organizacij v Avstriji leta 2005 (v milijonih evrov)

Področje delovanja	Javni sektor		Donacije		Prodaja storitev		Skupaj
	Skupaj	%	Skupaj	%	Skupaj	%	
Kultura, šport, rekreacija	45,9	16,1	86,7	30,4	152,8	53,5	285,4
Izobraževanje in raziskovanje	121,9	58,6	11,9	5,7	74,3	35,7	208,0
Zdravstvo	436,9	49,0	27,6	3,1	426,5	47,9	891,1
Socialne storitve	1.096,9	59,5	178,9	9,7	567,7	30,8	1.843,5
Okolje	19,0	47,6	6,4	16,0	14,6	36,4	40,0
Pravo, zagovorništvo, politika	173,7	37,8	103,7	22,6	182,5	39,7	460,0
Mednarodno okolje	34,4	25,3	101,7	74,7	0,0	0,0	136,1
Verske dejavnosti	76,0	65,2	6,4	5,5	34,3	29,4	116,7
Poklicna združenja, sindikati	7,9	31,9	0,4	1,5	16,5	66,6	24,9
Ostalo	10,5	24,5	1,5	3,5	30,7	72,0	42,7
SKUPAJ	2.023,1	50,0	517,9	12,8	1.507,3	37,2	4.048,3

Vir: Neumayr in drugi 2007

Iz tabele lahko razberemo, da so neprofitne organizacije na področju izobraževanja in raziskovanja, socialnih storitev in verskih dejavnosti⁸ najbolj odvisne od prihodkov iz javnega sektorja (iz tega naslova dobijo med 60 in 70% prihodkov). Neprofitne organizacije se iz javnih sredstev v največji meri financirajo s pomočjo subvencij in preko koncesijskih pogodb. Mnoge subvencije so odobrene le za kratko obdobje (npr. eno leto). Zato je zelo težko načrtovati dolgoročno, predvsem za neprofitne organizacije, ki so zelo odvisne od državnih subvencij. V zadnjem desetletju so se načini financiranja s strani javnega sektorja začeli spreminjati. Vedno bolj se uveljavlja sistem koncesijskih pogodb, ki natančno določajo, katere storitve, v kakšnem obdobju in v kakšnem obsegu bodo neprofitne organizacije opravile za državo. Leta 2005 je tako 30,6% vseh prihodkov neprofitnega sektorja izviralo iz koncesijskih pogodb. Te so zlasti pogoste na področju socialnih storitev, kjer je delež koncesijskega financiranja tudi do višine 49% vseh prihodkov neprofitnih organizacij. Trajanje pogodb z javnim sektorjem je lahko zelo različno. V letu 2005 je bila v povprečju najkrajša pogodba za obdobje 11,3 mesecev, najdaljša pa za 26,9 mesecev. Obravnava finančnega obsega pogodb z vlado v letu 2005 je pokazala, da so bile najkrajše pogodbe v

⁸ Država namenja precej proračunskih sredstev predvsem za katoliške šole, poleg tega pa daje država Cerkvi podatke o dohodku vseh državljanov, da lahko cerkev sama izterja davku ustrezne prispevke, imenovane tudi cerkveni davek.

povprečju vredne 48.466,86€, najdaljše pa v povprečju 411.357€. (Schneider in Haider 2009, 17)

Med prihodki neprofitnih organizacij v Avstriji predstavljajo prihodki od prodaje storitev slabih 30%, prihodki od članarin pa slabe 3%. Delež prihodkov od prodaje storitev in od članarin je najvišji na področjih poklicnih združenj in sindikatov (kar dve tretjini), na področjih kulture, športa in rekreacije (dobra polovica) ter na področju zdravstva (slaba polovica). Razmerje med prihodki od prodaje storitev in med članarinami pa se razlikuje po področjih. Tako npr. za neprofitne organizacije, ki delujejo na področju ohranjanja okolja, članarine predstavljajo 18,4% vseh prihodkov, na področju poklicnih združenj in sindikatov pa je delež le-teh okoli 53%. Prihodki od prodaje storitev in od pristojbin predstavljajo več kot 50% vseh prihodkov nevladnih organizacij na področju kulture, športa in rekreacije, skoraj 41% na področju zdravja in skoraj 32% na področju izobraževanja in raziskav.

Prihodki od donacij in sponzorstev so manjšega pomena. Le slabih 13% prihodkov dobijo neprofitne organizacije iz tega naslova. Verjetno ni presenetljivo, da so največ prihodkov od donacij deležne neprofitne organizacije, ki delujejo v mednarodnem okolju (skoraj tri četrtine), pa tudi na področju kulture, športa in rekreacije (okoli tri desetine) ter prava, zagovorništva in politike (slabih 23%). (Neumayr in drugi 2007)

V bodoče bi bili lahko priča dvema različnima scenarijema. Po prvem se bo povečeval delež prihodkov, ki jih neprofitne organizacije dobijo od države. Po mnenju Zinke Kolarič poteka namreč v državah s konzervativno-korporativističnim tipom sistema blaginje etatizacija nevladnih organizacij. »Etatizacija NVO je proces, s katerim postajajo te producentke storitev za (socialno) državo. Natančneje rečeno, gre za proces, v katerem države /vlade naročijo pri NVO določene količine in določene vrste javnih storitev, to je tistih storitev, ki jih zagotavljajo vsem državljanom pod enakimi pogoji.« (Kolarič 2003) Najbolj so nevladne organizacije etatizirane v družbah s konzervativno-korporativističnim tipom sistema blaginje, kamor sodi tudi Avstrija. Drug možen scenarij pa je vedno večja komercializacija neprofitnih organizacij kot posledica proračunskih omejitev, ki jih v času svetovne finančne krize sprejema večina evropskih držav in pri katerih države klestijo sredstva, namenjena delovanju neprofitnih organizacij. Neprofitne organizacije bodo po tem scenariju prisiljene v vedno večjo komercializacijo, saj v nasprotnem primeru ne bodo preživele.

Davčna ureditev na področju neprofitnih organizacij v Avstriji

V avstrijski davčni zakonodaji ne obstaja pravna opredelitev neprofitne organizacije, zato v osnovi ni davčne olajšave zgolj na podlagi pravnega statusa neprofitne organizacije. Vendar pa dve vrsti neprofitnih organizacij lahko koristita davčne olajšave – zadruga javnega prava in "organizacije, ki delujejo v netržne, dobrodelne ali verske namene" - če izpolnjujejo določena merila. Za slednje npr. velja, da morajo že v ustanovni listini določiti, za kakšen namen (od naštetih treh) bodo delovale, ta namen mora nato biti razviden iz njihovega delovanja, poleg tega ni dovoljena delitev dobička. Če neprofitne organizacije ustrezajo vsem tem zahtevam, potem imajo naslednje davčne ugodnosti:

- davek na dobiček: neprofitne organizacije so oproščene davka na dobiček, vendar to ne velja v celoti za organizacije, ki delujejo deloma kot profitne, deloma pa kot neprofitne. Davka so oproščene le v svojem neprofitnem delu.
- davek na dodano vrednost: neprofitne organizacije morajo načeloma plačevati davek na dodano vrednost, vendar imajo nižje stopnje davka. Neprofitne organizacije, ki delujejo na posebnih področjih, ki so navedena v zakonodaji (npr. bolnišnice, mladinski centri, gledališča), pa uživajo popolno oprostitvev od plačila davka na dodano vrednost.
- davek na prenos kapitala: neprofitnim organizacijam ni potrebno plačevati davka na volila, dediščine in donacije, razen če gre za nepremičnine. Pri nepremičninah se jim navadno odobri znižana stopnja davka (2,5%).

Poleg tega se davčne olajšave selektivno dodeli neprofitnim organizacijam, ki zasledujejo določene cilje: npr. neprofitnim organizacijam, ki delujejo na socialnem in zdravstvenem področju (občinski davek), in neprofitnim organizacijam na področju športa in raziskav (davek na stavbno zemljišče).

Poleg davčnih olajšav s strani države uživajo neprofitne organizacije tudi druge ugodnosti. Podjetja in posamezniki jim lahko darujejo donacije od davčne osnove do višine 10% svojega celotnega dobička ali dohodka v preteklem letu. To pa velja le za poseben seznam neprofitnih organizacij, ki delujejo na področju raziskav. Poleg tega si lahko podjetja odbijejo stroške za sponzorstva neprofitnih organizacij. (Neumayr in drugi 2007)

Kritična vprašanja financiranja neprofitnih organizacij v Avstriji

Trenutno najbolj aktualna tema za neprofitne organizacije je razširitev davčne olajšave za donacije za zasebne in podjetniške donatorje, saj so trenutno davčne ugodnosti na tem področju v primerjavi z drugimi evropskimi državami zelo omejene. Velika večina neprofitnih organizacij si želi takšne razširitve, saj raziskave potrjujejo, da bi imele neprofitne organizacije od nje velike koristi, saj so dejavne na področjih, ki so med donatorji zelo priljubljena. Manjšina neprofitnih organizacij nasprotuje predlagani razširitvi, saj delujejo na področjih, ki niso tako priljubljena med državljani in donatorji (npr. zavetišča za brezdomce in varne hiše). Menijo, da bi bili s tako zakonodajo oškodovani, ker mnogo težje pritegnejo donatorje, poleg tega pa se bojijo, da bo avstrijska vlada posledično zmanjšala obseg javnega financiranja neprofitnih organizacij. Pri tem bi neprofitne organizacije postale bolj odvisne od donacij, zato bi morale začeti več vlagati v tržne aktivnosti za donacije, da bi postale bolj konkurenčne.

Drug izziv za neprofitne organizacije so profitne organizacije, ki so jim začele konkurirati na področjih, ki so bila do sedaj vedno samo v domeni neprofitnih organizacij. Zato morajo neprofitne organizacije vedno bolj poudarjati, kako in zakaj so njihove storitve drugačne od tistih, ki jih zagotavljajo profitne organizacije. Po drugi strani pa so neprofitne organizacije zaradi vse večjih zahtev države in zasebnih donatorjev prisiljene izboljšati in dokumentirati svojo dejavnost. V ta namen uvajajo nekatere menedžerske prijeme in si prizadevajo za večjo profesionalizacijo svojih storitev, kar je do določene mere zelo koristno, vendar posledično vedno bolj postajajo podobne profitnim organizacijam. (Neumayr in drugi 2007)

6 VPLIV TIPA SISTEMA BLAGINJE NA STRUKTURO VIROV FINANCIRANJA NEPROFITNIH ORGANIZACIJ

S podrobno predstavitvijo sistema blaginje in neprofitnih organizacij v Sloveniji, Avstriji in Italiji sem želela potrditi tezo, da tip sistema blaginje v veliki meri vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. »Struktura in iz nje izhajajoča logika funkcioniranja vsakega posameznega sistema blaginje namreč neposredno determinirata vlogo, ki jo imajo zasebne neprofitno-volonterske organizacije v določeni družbi; to pomeni, da imajo v družbah z istim sistemom blaginje zasebne neprofitno-volonterske organizacije enako oziroma podobno vlogo.« (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002, 61) Družbe z istim tipom sistema blaginje naj bi imele tudi podobno stopnjo profesionaliziranosti (delež zaposlenih v neprofitnih organizacijah glede na delež vseh zaposlenih v neki družbi), enak dominanten vir financiranja ter enaka področja, na katerih so neprofitne organizacije najbolj dejavne.

Najbolj zgovorna je naslednja tabela, ki prikazuje strukturo prihodkov zasebnih neprofitnih organizacij, stopnjo profesionalizacije ter dominantno področje delovanja neprofitnih organizacij v različnih državah z različnimi tipi sistema blaginje.

Tabela 6.1: Struktura prihodkov zasebnih neprofitnih organizacij in stopnja profesionalizacije v evropskih državah

Država	Tip sistema blaginje	Stopnja profesionaliziranosti	Struktura prihodkov			Dominantno področje
			Tržni viri	Javni viri	Privatne donacije	
Nizozemska	kon.-korporativistični	12,4%	38%	60%	2%	zdravstvo
Belgija	kon.-korporativistični	10,5%	18%	77%	5%	izobraževanje
Anglija	liberalni	6,2%	45%	47%	9%	izobraževanje
Francija	kon.-korporativistični	4,9%	35%	58%	7%	socialno varstvo
Nemčija	kon.-korporativistični	4,5%	32%	64%	3%	socialno varstvo
Avstrija	kon.-korporativistični	4,5%	44%	50%	6%	socialno varstvo
Španija	katoliški	4,5%	49%	32%	19%	socialno varstvo
Finska	socialno-demokratski	3,0%	58%	36%	6%	zdravstvo, izobr., soc. varstvo
Češka	drž.-socialistični	2,8%	40%	43%	17%	šport / kultura
Madžarska	drž.-socialistični	1,3%	55%	27%	18%	šport / kultura
Slovaška	drž.-socialistični	0,9%	56%	21%	23%	šport / kultura
Slovenija	drž.-socialistični	0,7%	38%	32%	30%	šport / kultura
Romunija	drž.-socialistični	0,3%	54%	11%	35%	šport / kultura

Vir: Salamon, Anheier in drugi v Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002

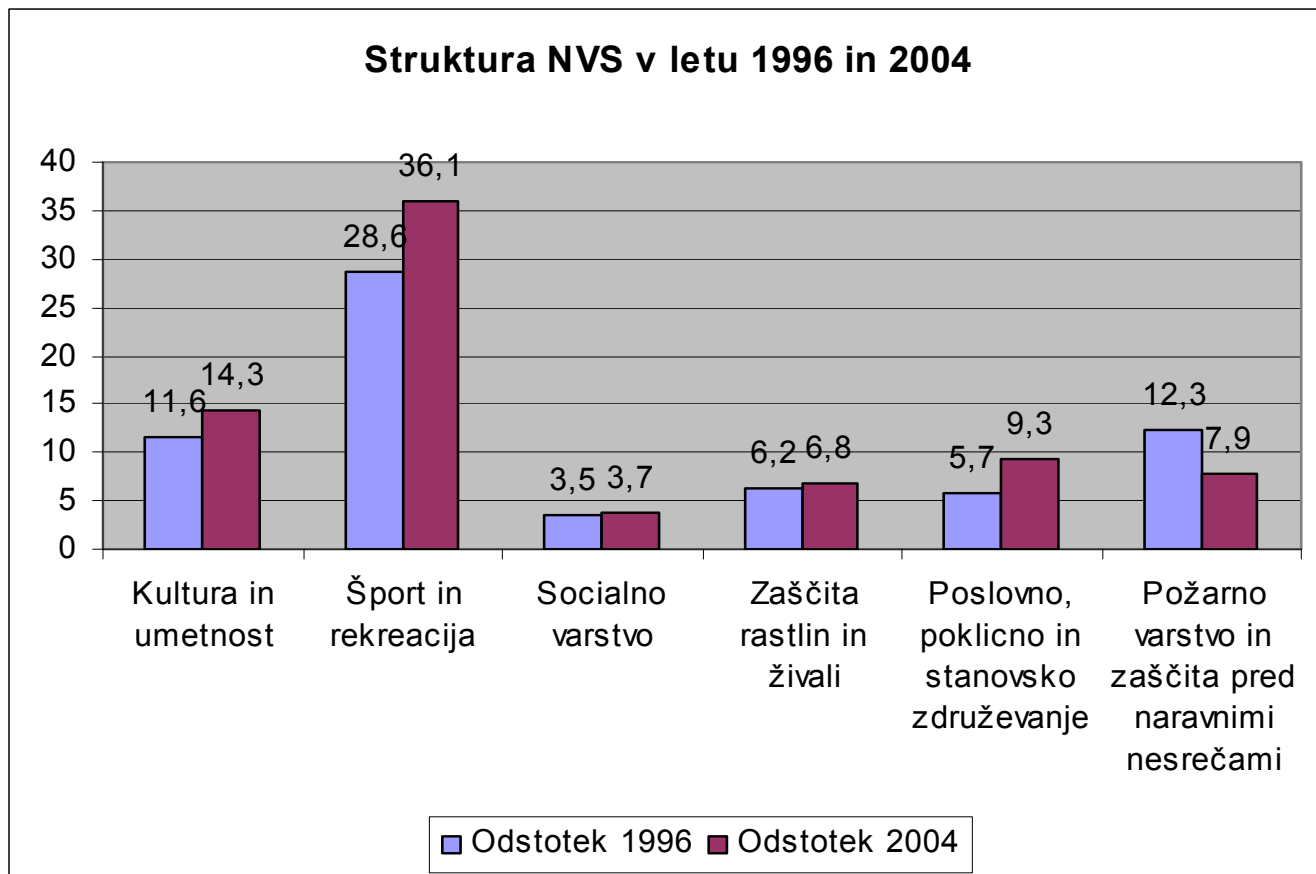
6.1 Slovenija

Za začetek si pogledjmo Slovenijo. V Sloveniji imamo »dualni model, sestavljen iz elementov, ki so temeljni konstitutivni elementi na eni strani konzervativno-korporativističnega, na drugi strani pa socialdemokratskega tipa sistema blaginje.« (Kolarič in drugi 2009) Na eni strani imamo obvezne sisteme socialnih zavarovanj, ki temeljijo na socialnem partnerstvu in so temeljni element konzervativno-korporativističnega sistema blaginje. V Sloveniji predstavljajo osnovni instrument za zagotavljanje socialne varnosti zaposlenih in njihovih družin. Na drugi strani pa imamo v Sloveniji nekatere značilnosti, ki jih uvrščamo med elemente socialno-demokratskega sistema blaginje. Tako je močan javni oziroma državni sektor še vedno glavni producent vseh storitev, ki zagotavljajo socialno varnost in blaginjo in do katerih imajo vsi državljani dostop pod enakimi pogoji. Obenem pa se je začel vzpostavljati komplementaren odnos med javnim oziroma državnim ter neprofitnim sektorjem, država pa je začela podpirati družine za lažje usklajevanje družinskega in delovnega življenja.

Za konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje je značilno, da so neprofitne organizacije producentke javnih dobrin in storitev za državo. Država na eni strani skrbi za tiste, ki sodelujejo na trgu delovne sile z obveznimi sistemi socialnih zavarovanj, za tiste, ki ne sodelujejo na trgu delovne sile, pa na drugi strani naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah. Delo si torej na nek način delita država in zasebne neprofitne organizacije in ta partnerski odnos koristi vsem. Veliko vlogo igra tudi Katoliška cerkev, ki je lastnica številnih neprofitnih organizacij. Ta si skozi dobrodelno dejavnost zagotavlja legitimnost, legitimnost pa si s tem zagotavlja tudi država kot glavni financer teh dejavnosti. Država pri neprofitnih organizacijah naroča predvsem socialno-varstvene storitve, Cerkev pa poleg tega zagotavlja storitve tudi na področjih vzgoje oziroma izobraževanja in zdravstva. (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002) Vidimo lahko, da Slovenije ne moremo popolnoma umestiti v konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje. Država preko obveznih sistemov socialnih zavarovanj resda skrbi za tiste, ki sodelujejo na trgu delovne sile, ter s pomočjo zasebnih neprofitnih organizacij za tiste, ki niso vključeni na trg delovne sile. Kljub temu pa iz spodnjega grafa lahko razberemo, da je manj kot 4% nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo s socialnim varstvom, medtem ko je več kot polovica takšnih, ki se ukvarja s kulturo in

umetnostjo ter športom in rekreacijo. Na tem mestu bi rada še enkrat spomnila na podatek, da je v Sloveniji med nevladnimi organizacijami kar 93% društev.

Slika 6.2: Struktura nevladnih organizacij v Sloveniji v letu 1996 in 2004

Vir: Črnak Meglič 2007

Tudi delež financiranja s strani države vztrajno raste. Tako v tabeli 5.6 vidimo, da so se do nedavnega neprofitne organizacije v Sloveniji v največji meri (38%) financirale s prodajo storitev. Po raziskavi Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji pa so neprofitne organizacije v Sloveniji leta 2004 največ prihodkov pridobile iz javnih sredstev (36%), s prodajo dobrin in storitev pa 30%. To se ponovno sklada z ugotovitvami, ki veljajo za konzervativno-korporativistični sistem blaginje, kjer neprofitne organizacije največ sredstev dobijo iz javnih virov, saj država pri njih naroča storitve za zagotavljanje blaginje državljanov. Zadnja značilnost, ki bi Slovenijo lahko uvrstila med države s konzervativno-korporativističnim sistem blaginje, je velika vloga Katoliške cerkve. »Leta 1990 je bila ustanovljena Slovenska Karitas, ki nastopa kot ustanoviteljica srednjih in visokih šol, otroških

vrtecev, domov za ostarele, materinskih domov, komun za odvajanje odvisnosti itn.« (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002)

Kot sem že omenila imamo v Sloveniji trenutno dualni model oziroma kombinacijo konzervativno-korporativističnega in socialnodemokratskega tipa sistema blaginje. Poglejmo si zato še značilnosti neprofitnih organizacij, ki veljajo za socialnodemokratski sistem blaginje. Značilen je predvsem za skandinavske družbe in ima poudarjeno vlogo države. Ta preko javnih neprofitnih organizacij zagotavlja svojim državljanom skorajda vse storitve, ki jih potrebujejo, čeprav imajo posamezniki še vedno možnost zagotoviti si te storitve na trgu ali v sferi civilne družbe. Zasebne neprofitne organizacije tu nastopajo zgolj kot opozorilo posameznikov ali skupin, da nekatere njihove posebne potrebe ostajajo nezadovoljene. (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002) Za razliko od ostalih sistemov blaginje ta ne promovira enakosti minimalnih potreb, ampak enakost visokih standardov. Država prevzema neposredno odgovornost za otroke, ostarele, nemočne. Stroški vzdrževanja takšnega sistema blaginje so temu primerno zelo visoki. (Trbanc 1992) Najdemo lahko nekaj podobnosti s sistemom blaginje v Sloveniji. Tudi v Sloveniji ima država glavno vlogo pri zagotavljanju storitev za socialno varnost in blaginjo državljanov. Država te storitve zagotavlja preko javnih neprofitnih organizacij, kljub temu pa si državljani zagotavljajo te storitve tudi sami na trgu ali v sferi civilne družbe. V družbah s socialno-demokratskim sistemom blaginje zasebne neprofitne organizacije posredujejo voljo tistih posameznikov oziroma skupin, katerih potrebe kljub vsemu ostajajo nezadovoljene. V Sloveniji društva in razne skupine za samopomoč gotovo igrajo takšno vlogo. V tem delu bi lahko dejali, da je slovenski sistem blaginje podoben socialnodemokratskemu sistemu.

Za Slovenijo je zaradi dualnega modela sistema blaginje pravzaprav najtežje potrditi tezo o tem, da ima tip sistema blaginje ključno vlogo pri strukturi virov financiranja neprofitnih organizacij. Naj še enkrat spomnim na to, da imajo zasebne neprofitne organizacije v različnih sistemih blaginje različne dominantne finančne vire:

- »v družbah z liberalnim sistemom blaginje so to komercialni viri;
- v družbah s konzervativno-korporativističnim sistemom blaginje so to javni viri;
- v družbah s socialno-demokratskim sistemom blaginje so to članarine, pa tudi drugi viri;
- v družbah s katoliškim sistemom blaginje je to kombinacija komercialnih virov in zasebnih donacij;

- in v nekdanjih socialističnih družbah so to članarine, pa tudi sponzorska sredstva podjetij.« (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002)

Za Slovenijo velja, da neprofitne organizacije največ prihodkov dobijo iz javnih sredstev (36,6%), 30% od prodaje storitev in članarin ter slabih 21% od donacij in sponzorstev. (Kolarič in drugi 2006) V povezavi s sistemom blaginje lahko opazimo, da so javni viri pri financiranju neprofitnih organizacij dominantni le v družbah s konzervativno-korporativističnim sistemom blaginje. Po drugi strani pa prihodki od prodaje storitev in članarin ne igrajo bistveno manjše vloge kot prihodki iz javnih sredstev, to pa je značilnost socialno-demokratskega sistema blaginje. Za ta sistem blaginje velja, da so članarine dominanten vir financiranja. Če to dejstvo povežemo z ugotovitvijo, da je v Sloveniji med vsemi neprofitnimi organizacijami kar 93,2% društev, ki se prav tako v veliki meri financirajo s članarinami, potem lahko ugotovimo, da na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij v Sloveniji vpliva tudi socialno-demokratski sistem blaginje. Zaključila bi, da ima v Sloveniji ključno vlogo pri strukturi virov financiranja neprofitnih organizacij dualni model, sestavljen iz elementov konzervativno-korporativističnega in socialnodemokratskega sistema blaginje.

6.2 Italija

V Italiji govorimo o katoliškem tipu sistema blaginje, ki temelji na načelu subsidiarnosti. Neformalne socialne mreže in neprofitne organizacije so tiste, ki so dolžne zagotoviti socialno varnost in blaginjo posameznikom. Najpomembnejšo vlogo torej igra civilna družba, natančneje družina in sorodstvo, takoj za njimi pa zasebne neprofitne organizacije, ki jih ustanavlja Katoliška cerkev. »Katoliški sistem blaginje je rezultat moči Katoliške cerkve, ki skozi latenten konflikt z državo brani načelo subsidiarnosti. To načelo ji namreč odpira širok manevrski prostor za igranje dobrodelnih vlog, s katero si zagotavlja nujno potrebno legitimiteto.« (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002, 60) Njene organizacije so pomembne producentke izobrazbenih in socialnovarstvenih storitev. S tem pravzaprav igrajo dvojno vlogo: na eni strani so pomembne producentke kolektivnih dobrin, ki jih ne zagotavljata ne država in ne trg, po drugi strani pa zagotavljajo legitimiteto Katoliški cerkvi. S tega stališča je za Katoliško cerkev posebej pomembno, da so njene neprofitne organizacije dejavne na

področju vzgoje in izobraževanja ter socialnega varstva. (Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002) Temu primerno so glavni finančni viri za njihovo delovanje prihodki od prodaje storitev in zasebne donacije. Vloga trga je na drugem mestu v hierarhiji in je povezana z zasebnimi kolektivnimi zavarovalnimi shemami, medtem ko je vloga države na zadnjem mestu.

Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je v katoliškem sistemu blaginje torej dvojna. Na eni strani zagotavljajo legitimiteto Katoliški cerkvi, zato so dejavne predvsem na področjih vzgoje in izobraževanja ter socialnega varstva. Na drugi strani pa so zaradi načela subsidiarnosti pomembne producentke dobrin in storitev na kvazitrgih. Posledično so dominanten vir financiranja zanje komercialni prihodki. Stanje na področju financiranja neprofitnih organizacij v Italiji nam potrjuje, da ima katoliški sistem blaginje močan vpliv na financiranje neprofitnih organizacij. V prejšnjem poglavju smo namreč ugotovili, da se neprofitne organizacije v Italiji financirajo na sledeče načine:

- 43% sredstev iz javnega sektorja
- 53% sredstev od prodaje izdelkov in storitev ter iz članarin
- 4% iz donacij (Salamon in Anheier 1996)

Financiranje neprofitnih organizacij pa se močno razlikuje od področja do področja. Tako se npr. zdravstvo kar v 72% financira iz proračuna, saj imajo sistem javnega zdravstva. Na področju socialnih storitev je takšnih sredstev tri petine, na področju izobraževanja pa slaba polovica. Kljub relativno visokemu deležu javnega financiranja pa je Italija znana po tem, da neprofitne organizacije več kot polovico svojih prihodkov dobijo s prodajo svojih izdelkov in storitev ter s članarinami. Medtem ko je delež sredstev iz javnega sektorja visok na področju socialnih storitev, pa je na drugi strani izjemno visok delež donacij in članarin na področju kulture, športa in rekreacije, pa tudi izobraževanja, okolja ter na področju poklicnih združenj. (Salamon in Anheier 1996) Tudi novejša raziskava potrjujejo dejstvo, da neprofitne organizacije v Italiji vedno več sredstev dobijo s prodajo storitev in s članarinami. Salamon, Sokolowski in sodelavci (2004) namreč poročajo, da naj bi leta 1999 neprofitne organizacije od države dobile le še 37% prihodkov, 61% iz članarin in s prodajo storitev in le 3% iz donacij. Spet pa se struktura financiranja neprofitnih organizacij razlikuje glede na to, na katerih področjih le-te delujejo. Tako velja, da je še vedno precej velik delež financiranja s strani države na področjih zdravstva in oskrbe na domu, na ostalih področjih pa narašča pomen prodaje storitev. Tako je npr. na področju ustanov in sindikatov več kot 90% sredstev

pridobljenih s članarinami in s prodajo storitev, visok delež je tudi na področju kulture in športa (73%). Nasprotno je na področju zdravstva takšnih prihodkov le dobra četrtina. (Salamon, Sokolowski in sodelavci 2004)

Te ugotovitve potrjujejo mojo hipotezo, da v Italiji katoliški tip sistema blaginje ključno vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Številne neprofitne organizacije so ustanovljene s strani Katoliške cerkve, temu primerno prejemajo tudi največ prihodkov od prodaje storitev. Takšno stanje je posledica dvojne vloge, ki jo neprofitne organizacije igrajo v tem tipu sistema blaginje. Na eni strani so zaradi načela subsidiarnosti pomembne producentke kolektivnih dobrin in storitev, ki jih prodajajo na kvazitrgu, na drugi strani pa cerkvene neprofitne organizacije zagotavljajo legitimiteto Katoliški cerkvi. Prav zato je posebej visok delež komercialnih prihodkov neprofitnih organizacij na področju izobraževanja, ki je za Katoliško cerkev posebej pomembno zaradi pridobivanja legitimnosti v družbi. Po tem se Italija bistveno razlikuje od ostalih razvitih držav v tem delu Evrope, kjer je neprofitni sektor v veliko večji meri financiran s strani države. V povprečju neprofitne organizacije od države dobijo kar 58% sredstev, v Italiji pa le 37%.

Podobno kot v drugih državah je tudi v Italiji zelo nizek delež donacij posameznikov in podjetij. Pravzaprav je v Italiji ta delež še enkrat nižji kot v povprečju razvitih držav (3% v primerjavi s 7%), kar me je močno presenetilo predvsem zaradi velikega vpliva, ki ga je od nekdaj imela Katoliška cerkev, ki spodbuja dobrodelnost. Delna razlaga za takšno stanje pa je verjetno neugodna davčna zakonodaja za donacije.

6.3 Avstrija

V Avstriji velja konzervativno-korporativistični sistem blaginje, za katerega je značilno, da so neprofitne organizacije producentke javnih dobrin in storitev za državo. Država ima uvedene obvezne sisteme socialnih zavarovanj, za tiste, ki ne sodelujejo na trgu delovne sile, pa skrbi s storitvami, ki jih naroča pri zasebnih neprofitnih organizacijah. Ciljna skupina, za katero država naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah, so marginalne skupine oziroma skupine, ki ne morejo sodelovati na trgu delovne sile. Prav zato država naroča predvsem socialno-varstvene storitve, deloma pa tudi storitve na področju vzgoje in izobraževanja ter

zdravstva, kar je posledica dejstva, da so Cerkve ustanoviteljice številnih zasebnih neprofitnih organizacij, s pomočjo dejavnosti na teh področjih pa si utrjujejo legitimiteto. (Kolarič in drugi 2002)

Na primeru Avstrije bi lahko potrdili, da konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Iz tabele 6.1 je namreč razvidno, da neprofitne organizacije v Avstriji polovico svojih sredstev pridobijo od države, 44% iz tržnih virov, 6% pa z donacijami. (Salamon, Anheier in drugi v Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002) Tudi novejši podatki potrjujejo takšno strukturo virov. V tabeli 6.3 lahko vidimo, da naj bi neprofitne organizacije v Avstriji polovico svojih sredstev pridobile iz javnih virov, 37% s trženjem in s članarinami ter 13% z donacijami. (Neumayr in drugi 2007) Poleg tega je glavno področje, na katerem delujejo neprofitne organizacije v Avstriji, področje socialnega varstva.

Tabela 6.3: Struktura prihodkov neprofitnih organizacij v Avstriji leta 2005

Področje delovanja	Prihodki iz javnega sektorja (v %)	Prihodki od donacij (v %)	Prihodki od prodaje storitev in članarin (v %)
Kultura, šport, rekreacija	16,1	30,4	53,5
Izobraževanje in raziskovanje	58,6	5,7	35,7
Zdravstvo	49,0	3,1	47,9
Socialne storitve	59,5	9,7	30,8
Okolje	47,6	16,0	36,4
Pravo, zagovorništvo, politika	37,8	22,6	39,7
Mednarodno okolje	25,3	74,7	0,0
Verske dejavnosti	65,2	5,5	29,4
Poklicna združenja, sindikati	31,9	1,5	66,6
Ostalo	24,5	3,5	72,0
SKUPAJ	50,0	12,8	37,2

Vir: Neumayr in drugi 2007

Iz tabele lahko razberemo, da so neprofitne organizacije na področju izobraževanja in raziskovanja, socialnih storitev in verskih dejavnosti najbolj odvisne od prihodkov iz javnega sektorja (iz tega naslova dobijo med 60 in 70% prihodkov). Neprofitne organizacije se iz

javnih sredstev v največji meri financirajo s pomočjo subvencij in preko koncesijskih pogodb. Leta 2005 je tako 30,6% vseh prihodkov neprofitnega sektorja izviralo iz koncesijskih pogodb. Te so zlasti pogoste na področju socialnih storitev, kjer mora javni sektor zagotoviti določen obseg in kakovost storitev, tako da je delež koncesijskega financiranja tudi do višine 49% vseh prihodkov neprofitnih organizacij.

Najpomembnejši komercialni oziroma tržni viri neprofitnih organizacij so prihodki od prodaje storitev (29,9%) in prihodki iz članarin (2,6%). Delež prihodkov od prodaje storitev in od članarin je najvišji na področjih poklicnih združenj in sindikatov (kar dve tretjini), na področjih kulture, športa in rekreacije (dobra polovica) ter na področju zdravstva (slaba polovica). Razmerje med prihodki od prodaje storitev in med članarinami pa se razlikuje po področjih. Tako npr. za neprofitne organizacije, ki delujejo na področju ohranjanja okolja, članarine predstavljajo 18,4% vseh prihodkov, na področju poklicnih združenj in sindikatov pa je delež le-teh okoli 53%. Prihodki od prodaje storitev in od pristojbin predstavljajo več kot 50% vseh prihodkov nevladnih organizacij na področju kulture, športa in rekreacije, skoraj 41% na področju zdravja in skoraj 32% na področju izobraževanja in raziskav. Prihodki od donacij in sponzorstev so manjšega pomena. Le slabih 13% prihodkov dobijo neprofitne organizacije iz tega naslova, od tega največ neprofitne organizacije, ki delujejo v mednarodnem okolju (skoraj tri četrtine), pa tudi na področju kulture, športa in rekreacije (okoli tri desetine) ter prava, zagovorništva in politike (slabih 23%). (Neumayr in drugi 2007)

Tudi struktura prihodkov neprofitnih organizacij nam torej potrjuje tezo, da tip sistema blaginje močno vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij. Ciljna skupina, za katero država naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah, so marginalne skupine oziroma skupine, ki ne morejo sodelovati na trgu delovne sile. Prav zato država naroča predvsem socialno-varstvene storitve, deloma pa tudi storitve na področju vzgoje in izobraževanja ter zdravstva, kar je posledica dejstva, da so Cerkve ustanoviteljice številnih zasebnih neprofitnih organizacij, s pomočjo dejavnosti na teh področjih pa si utrjujejo legitimiteto. Iz tabele 6.3 je jasno razvidno, da je delež javnega financiranja zelo visok na področju socialnih storitev (59,5%), pa tudi na področju izobraževanja in raziskovanja (58,6%) ter zdravstva (49%), kar se popolnoma sklada z vlogo, ki jo igrajo zasebne neprofitne organizacije v konzervativno-korporativističnih sistemih, kamor uvrščamo tudi Avstrijo.

Očitno pa komplementarna vloga države in zasebnih neprofitnih organizacij zelo dobro funkcionira, saj so po javnomnenjskih raziskavah državljani Avstrije nadpovprečno zadovoljni z blaginjo v svoji državi. Tako je kar 81% takšnih, ki so z njo zadovoljni, in le 16% takšnih, ki z njo sploh niso zadovoljni (povprečje v EU je 46% zadovoljnih in 49% nezadovoljnih). 72% jih je zadovoljnih s tem, kako je v njihovi državi urejen sistem socialnega varstva, 76% s področjem zdravstva ter 80% s pokojninskim sistemom. (Hausensteiner-Obermayr 2007)

7 SKLEP

Financiranje neprofitnih organizacij postaja v času svetovne gospodarske krize vse bolj pereče vprašanje. Neprofitne organizacije se v spremenjenih razmerah skušajo znajti vsaka na svoj način. Zanimalo me je, ali igra tip sistema blaginje, v katerem delujejo neprofitne organizacije, kakšno vlogo pri strukturi virov njihovega financiranja. Postavila sem tezo, da ima sistem blaginje pri tem ključen vpliv in si za dokazovanje te teze izbrala tri sosednje države – Slovenijo, Italijo in Avstrijo. Pri tem sem imela nemalo težav, saj je dostopnih zelo malo podatkov o neprofitnih organizacijah na splošno, še manj pa o njihovem financiranju. Tako sem si za Slovenijo pomagala s podatki iz raziskave Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, ki so jo leta 2006 opravili na Centru za proučevanje družbene blaginje na Fakulteti za družbene vede (Kolarič in drugi 2006), ter s podatki iz mednarodne raziskave Univerze Johns Hopkins. Iz te raziskave sem dobila tudi nekaj podatkov o neprofitnih organizacijah v Italiji, več pa v prispevkih Carla Borzage (2004) in Gian Paola Barbette (1993, 1997). Na mojo prošnjo za podatke o neprofitnih organizacijah, ki sem jo naslovila na Statistični urad na Univerzi v Bologni, žal nisem dobila odgovora. Najtežji problem je bilo pridobiti informacije o avstrijskih neprofitnih organizacijah, saj v mednarodni raziskavi Univerze Johns Hopkins Avstrija ni posebej opisana. Zato sem kontaktirala go. Michaelo Neumayr na Raziskovalnem inštitutu za neprofitne organizacije v okviru Ekonomske fakultete na Dunaju. Na srečo sem imela tu več uspeha, saj mi je ga. Neumayr poslala analizo neprofitnega sektorja v Avstriji (2007) ter analizo neprofitnih organizacij v Avstriji leta 2006, ki sta jo opravili Ulrike Schneider in Astrid Heider (2009).

Za boljše razumevanje in lažjo analizo sem v teoretičnem delu magistrske naloge predstavila osnovne pojme s pomočjo nekaterih definicij, ki so se mi zdele najbolj ustrezne. Tako smo spoznali, da so neprofitne organizacije organizacije, katerih cilj je delovanje v splošnem družbenem interesu. To ne pomeni, da neprofitne organizacije ne ustvarjajo dobička, pač pa morajo presežek prihodkov nad odhodki uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, za katero so ustanovljene. Ločimo javne neprofitne organizacije, ki služijo javnemu interesu, ter zasebne neprofitne organizacije, ki pa lahko služijo tako javnemu kot tudi skupnemu interesu. Predstavila sem skupne značilnosti zasebnih neprofitnih organizacij ter nekaj klasifikacij, po katerih strokovnjaki razvrščajo neprofitne organizacije. Natančneje sem predstavila tipe sistemov blaginje, saj so le-ti ključni za potrditev moje teze o vplivu na strukturo virov

financiranja neprofitnih organizacij. V teoriji ločimo pet različnih tipov sistemov blaginje, ki so se skozi zgodovino izoblikovali zaradi različnih ekonomskih, kulturnih, predvsem pa političnih pogojev, v katerih so se posamezne družbe razvijale. V vsaki od njih se je vzpostavila drugačna hierarhija med družbenimi sferami trga, države in civilne družbe. Tako govorimo o liberalnem, konzervativno-korporativističnem, socialnodemokratskem, katoliškem in etatističnem tipu sistema blaginje. Za nas je pomembno predvsem to, da zasebne neprofitne organizacije v vsakem od teh tipov sistema blaginje igrajo drugačno vlogo in imajo temu primerno različno strukturo virov financiranja. V liberalnem tipu sistema blaginje imajo zasebne neprofitne organizacije pomembno vlogo pri zagotavljanju javnih dobrin in storitev, saj jih trg in država ne zagotavljata v zadostnem obsegu. Zasebne neprofitne organizacije se zato financirajo večinoma s komercialnimi viri. V konzervativno-korporativističnem tipu sistema blaginje so zasebne neprofitne organizacije producentke javnih dobrin in storitev za državo. Država pri njih naroča predvsem socialno-varstvene storitve ter storitve na področju vzgoje in izobraževanja. Primarni finančni viri za zasebne neprofitne organizacije so posledično javni/državni viri. V socialnodemokratskem tipu sistema blaginje je vloga zasebnih neprofitnih organizacij predvsem v tem, da državi posredujejo zahteve tistih posameznikov in skupin, katerih potrebe kljub vsemu ostajajo nezadovoljene. Temu primerno so zanje članarine glavni finančni vir. V katoliškem tipu sistema blaginje so zasebne neprofitne organizacije producentke kolektivnih dobrin in storitev. Cerkev si preko teh organizacij zagotavlja legitimiteto. Komercialni viri zanje predstavljajo glavnino vseh prihodkov. V zadnjem, torej etatističnem tipu sistema blaginje, je vloga zasebnih neprofitnih organizacij predvsem v tem, da podpirajo sposobnost neformalnih mrež, da poskrbijo za svoje člane. Financirajo se v glavnem s članarinami in sponzorskimi sredstvi podjetij.

V empiričnem delu magistrske naloge sem analizirala sisteme blaginje, značilnosti in vlogo neprofitnih organizacij ter njihovo financiranje v Sloveniji, Italiji in Avstriji. Prišla sem do zaključka, da ima tip sistema blaginje res ključen vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij, saj se je v vseh treh primerih pokazalo, da se stanje na področju financiranja neprofitnih organizacij sklada s teoretičnimi predpostavkami, ki veljajo za tip sistema blaginje, prisoten v tisti državi.

Za Slovenijo velja, da imamo dualni model, sestavljen iz nekaterih elementov, ki so značilni za konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje, ter elementov, ki so temeljni za

socialnodemokratski tip sistema blaginje. Na eni strani imamo obvezne sisteme socialnih zavarovanj, ki temeljijo na socialnem partnerstvu in so temeljni element konservativno-korporativističnega sistema blaginje, na drugi strani pa imamo močan javni oziroma državni sektor, ki je še vedno glavni producent vseh storitev, ki zagotavljajo socialno varnost in blaginjo in do katerih imajo vsi državljani dostop pod enakimi pogoji. Neprofitne organizacije največ prihodkov dobijo iz javnih sredstev (36,6%), 30% od prodaje storitev in članarin ter slabih 21% od donacij in sponzorstev. V povezavi s tipom sistema blaginje lahko opazimo, da so javni viri pri financiranju neprofitnih organizacij dominantni le v družbah s konzervativno-korporativističnim sistemom blaginje. Po drugi strani pa prihodki od prodaje storitev in članarin ne igrajo bistveno manjše vloge kot prihodki iz javnih sredstev, to pa je značilnost socialnodemokratskega sistema blaginje. Za ta sistem blaginje velja, da so članarine dominanten vir financiranja. Če to dejstvo povežemo z ugotovitvijo, da je v Sloveniji med vsemi neprofitnimi organizacijami kar 93,2% društev, ki se prav tako v veliki meri financirajo s članarinami, potem lahko ugotovimo, da na financiranje neprofitnih organizacij v Sloveniji vpliva tudi socialnodemokratski sistem blaginje.

V Italiji govorimo o katoliškem tipu sistema blaginje, ki temelji na načelu subsidiarnosti. Neformalne socialne mreže in neprofitne organizacije so tiste, ki so dolžne zagotoviti socialno varnost in blaginjo posameznikom. Najpomembnejšo vlogo torej igra civilna družba, natančneje družina in sorodstvo, takoj za njimi pa zasebne neprofitne organizacije, ki jih ustanavlja predvsem Katoliška cerkev. Njene organizacije so pomembne producentke izobrazbenih in socialnovarstvenih storitev, saj si Cerkev s tem zagotavlja legitimiteto. Temu primerno so glavni finančni viri za delovanje zasebnih neprofitnih organizacij komercialni prihodki, saj so neprofitne organizacije zaradi načela subsidiarnosti pomembne producentke kolektivnih dobrin in storitev, ki jih prodajajo na kvazitrgu. Stanje na področju financiranja neprofitnih organizacij v Italiji nam potrjuje to teorijo, saj neprofitne organizacije dobijo kar 53% sredstev od prodaje izdelkov in storitev ter iz članarin, 43% iz javnega sektorja ter 4% od donacij. (Salamon in Anheier 1996) Številne neprofitne organizacije so ustanovljene s strani Katoliške cerkve, temu primerno prejemajo tudi največ prihodkov od prodaje storitev. Posebej visok delež takšnih sredstev je na področju izobraževanja, ki je za Katoliško cerkev posebej pomembno zaradi pridobivanja legitimnosti v družbi. Te ugotovitve potrjujejo mojo hipotezo, da v Italiji katoliški tip sistema blaginje ključno vpliva na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij.

V Avstriji velja konzervativno-korporativistični sistem blaginje, za katerega je značilno, da so neprofitne organizacije producentke javnih dobrin in storitev za državo. Država ima uvedene obvezne sisteme socialnih zavarovanj, za tiste, ki ne sodelujejo na trgu delovne sile, pa skrbi s storitvami, ki jih naroča pri zasebnih neprofitnih organizacijah. Ciljne skupine, za katere država naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah, so marginalne skupine oziroma skupine, ki ne morejo sodelovati na trgu delovne sile. V takšnih sistemih naj bi bila država tista, ki naj bi prispevala glavnino sredstev za delovanje zasebnih neprofitnih organizacij. Na primeru Avstrije bi to teorijo lahko potrdili. Neprofitne organizacije namreč polovico svojih sredstev pridobijo od države, 44% iz tržnih virov, 6% pa z donacijami. (Salamon, Anheier in drugi v Kolarič, Črnak-Meglič in Vojnovič 2002) Ob analizi financiranja neprofitnih organizacij po področjih ugotovimo, da so neprofitne organizacije na področju izobraževanja in raziskovanja, socialnih storitev in verskih dejavnosti najbolj odvisne od prihodkov iz javnega sektorja. Tako je delež javnega financiranja na področju socialnih storitev skorajda tri petine, na področju izobraževanja in raziskovanja 58,6% ter na področju zdravstva 49%. To dejstvo ni presenetljivo, če upoštevamo, da so ciljna skupina, za katero država naroča storitve pri zasebnih neprofitnih organizacijah, marginalne skupine oziroma skupine, ki ne morejo sodelovati na trgu delovne sile. Prav zato država naroča predvsem socialno-varstvene storitve, deloma pa tudi storitve na področju vzgoje in izobraževanja ter zdravstva, kar je posledica dejstva, da so Cerkve ustanoviteljice številnih zasebnih neprofitnih organizacij, s pomočjo dejavnosti na teh področjih pa si utrjujejo legitimiteto. Vse to potrjuje dejstvo, da ima konzervativno-korporativistični tip sistema blaginje v Avstriji ključen vpliv na strukturo virov financiranja neprofitnih organizacij.

Verjetno je vzorec za analizo financiranja neprofitnih organizacij res premajhen, saj vključuje samo tri države. Poleg tega so podatki med seboj zelo težko primerljivi, saj ni enotnega kriterija, po katerem bi strokovnjaki v določeni državi proučevali financiranje neprofitnih organizacij. Kljub vsemu menim, da bi se tudi ob večjem vzorcu potrdila moja teza, da igra tip sistema blaginje ključno vlogo pri strukturi virov financiranja neprofitnih organizacij. Zanimivo bo videti, kako se bodo v spremenjenih razmerah na trgu znašle zasebne neprofitne organizacije v bodoče. Menim, da se bodo razlike v financiranju v različnih sistemih še povečevale. Tako bo verjetno v sistemih, kjer se zasebne neprofitne organizacije v največji meri financirajo s prodajo storitev, potekala še večja komercializacija njihove dejavnosti. Na drugi strani pa sta v državah, kjer so zasebne neprofitne organizacije predvsem producentke javnih dobrin in storitev za državo, možna dva različna scenarija. Kot sem že omenila je prvi

scenarij etatizacija zasebnih neprofitnih organizacij. Ta bi pripeljala do tega, da bi zasebne neprofitne organizacije postale še bolj profesionalizirane, obenem pa manj fleksibilne in vedno bolj podobne državnim institucijam, ob čemer lahko pozabijo na svoje prvotno poslanstvo oziroma namen, zaradi katerega so bile ustanovljene. Poleg tega se organizacije ne bodo več znale boriti za obstanek na kvazi trgu, saj se jim dolgo časa ni bilo treba. V primeru zmanjšanja deleža financiranja s strani države bi bile tako popolnoma nepripravljene na spremenjene razmere na kvazi trgu. Po drugem scenariju pa bi bile prav zaradi zmanjšanja deleža financiranja s strani države neprofitne organizacije prisiljene v komercializacijo, če bi želele preživeti in uspešno delovati naprej. Po zadnjih napovedih večine evropskih držav se bodo močno zmanjšali prav proračunski izdatki, namenjeni delovanju neprofitnih organizacij. Zato se mi zdi drugi scenarij bolj verjeten in komercializacija neprofitnih organizacij v bodoče bolj primerna strategija za neprofitne organizacije, če bodo želele biti uspešne na kvazi trgu javnih dobrin in storitev.

8 LITERATURA

- Barbetta, Gian Paolo. 1993. Defining the non-profit sector: Italy. Dostopno prek: http://www.ccss.jhu.edu/pdfs/CNP_Working_Papers/CNP_WP8_Italy_1993.pdf (29. november 2009).
- Barbetta, Gian Paolo. 1997. Italy. V: *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis*, ur. Lester M. Salamon in Helmut K. Anheier, 169-187. Manchester, New York: Manchester University Press.
- Bohinc, Rado. 2005. *Osebe javnega prava: javni zavodi, javna podjetja, javne agencije, javni skladi*. Ljubljana: GV založba.
- Borzaga, Carlo. 2004. From suffocation to re-emergence: the evolution of the Italian third sector. V: *The Third Sector in Europe*, ur. Adalbert Evers in Jean-Louis Laville, 45-62. Cheltenham: Edward Elgar.
- Černetič, Metod. 2007. *Management in sociologija organizacij*. Kranj: Moderna organizacija.
- Črnak Meglič, Andreja. 2007. *Velikost, obseg in vloga NVS v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.dodogovor.org/novi/Upload/Arhiv/PrezentacijaACM.ppt> (27. november 2009)
- Čurin, Suzana. 1998. Menedžment nepridobitnih organizacij v demokratični družbi. *Razgledi* (4. marec).
- Dobranič, Filip. 2009. Finančna kriza in (ne)moč evropske ideje države blaginje. Dostopno prek: <http://www.tvojemnenjesteje.si/financna-kriza/analiza/financna-kriza-in-nemoc-evropske-ideje-drzave-blaginje.html> (28. marec 2010)
- Drucker, Peter. 1990. *Managing the Non-profit Organization*. New York: Harper Collins.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Oxford: Polity Press.
- Filipovič, Maša in Tatjana Rakar. 2008. Nestrpnost in sistemi blaginje. *Družboslovne razprave*, XXIV (2008), 57: 21–43.
- Glasius, Marlies, Mary Kaldor in Helmut Anheier. 2005. *Global Civil Society 2004/5*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Glasius, Marlies, Mary Kaldor in Helmut Anheier. 2006. *Global Civil Society 2005/6*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Grønbjerg A., Kirsten. 1993. *Understanding nonprofit funding*. San Francisco: Jossey-Bass publishers.

- Hausensteiner-Obermayr, Heike. 2007. *Eurobarometer 68: Public opinion in the European Union: Autumn 2007*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_at_exec.pdf (28. marec 2010)
- Hrovatin, Nevenka. 2002. Ekonomski vidiki menedžmenta nevladnih organizacij. V: *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 71-92. Ljubljana: Radio Študent.
- Jelovac, Dejan. 2002. Odisejada krmarjev neprofitnega sektorja. V: *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 11-28. Ljubljana: Radio Študent.
- Kamnar, Helena. 1999. *Javni zavodi med državo in trgov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kolarič, Zinka. 1992. From Socialist to Post-socialist Social policy. V: *Social policy in Slovenia: between tradition and innovation*, ur. Ivan Svetlik. Avebury: Aldershot.
- Kolarič, Zinka. 2002. Različni znanstveno teoretski pristopi k preučevanju neprofitnih organizacij. V: *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 29-44. Ljubljana: Radio Študent.
- Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Fakulteta za dužbene vede.
- Kolarič, Zinka. 2003. Neprofitno-volonterske organizacije in njihov razvoj – od volontarizma k profesionalizmu. *Teorija in praksa* 40 (1): 37-56.
- Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič, Liljana Rihter, Ružica Boškić in Tatjana Rakar. 2006. *Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji (raziskovalni projekt v okviru CRP – celovita analiza pravnega in ekonomskega okvirja za delo nevladnih organizacij): zaključno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede: Center za proučevanje družbene blaginje.
- Kolarič, Zinka, Tatjana Rakar in Anja Kopač Mrak. 2009. Slovenski sistem blaginje v procesu postopnega spreminjanja. V: *Starejši ljudje v družbi sprememb*, ur. Valentina Hlebec, 45-76. Maribor: Aristej.
- Melinz, Gerhard. 2008. *The Austrian Welfare State*. Dostopno prek: http://www.sozialwirtschaft-europa.net/file.php/3/Projektpartner/Praesentationen/FH_Campus_Wien/The_Austrian_Welfare_State.pdf (18. november 2009)
- Meyer-Georges, Birka. 2006. Volunteerism in Austria - Facts and Figures. Dostopno prek: <http://www.cev.be/data/File/FactsFiguresAustria.pdf> (23. november 2009).

- Mrak, Mojmir, Maja Gazvoda, Maruša Mrak. 2005. *Projektno financiranje: alternativna oblika financiranja infrastrukturnih objektov*. Dostopno prek: http://www2.ipmit.si/ProjektnoFinanciranje/ProjektnoFinanciranje.nsf/Prirocnik_o_projektnem_financiranju.pdf (12. junij 2010)
- Neumayr, Michaela, Ulrike Schneider, Michael Meyer in Astrid Haider. 2007. *The Non-profit sector in Austria –An economic, legal and political appraisal*. Wien: Wirtschaftsuniversität Wien.
- Novak, Mojca. 1997. *Razvoj evropskih modelov države blaginje*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo: Institut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Rinolfi, Vilma in Domenico Paparella. 2009. *Green Paper addresses future of welfare system*. Dostopno prek: <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2008/08/articles/it0808019i.htm> (16. november 2009)
- Rus, Veljko. 1990. *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.
- Rus, Veljko. 1994. Management v neprofitnih organizacijah. V: *Management*, ur. Stane Možina, 938-973. Radovljica: Didakta.
- Salamon, Lester M. in Helmut K. Anheier. 1996. *The emerging nonprofit sector: an overview*. Glasgow: Bell & Bain Ltd.
- Salamon, Lester M. in Helmut K. Anheier. 1997. *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis*. Manchester, New York: Manchester University Press.
- Salamon, Lester M., S. Wojciech Sokolowski in sodelavci. 2004. *Global Civil Society. Volume 2, Dimensions of the Nonprofit Sector*. Bloomfield: Kumarian.
- Schneider, Ulrike in Astrid Heider. 2009. *Nonprofit Organisationen in Österreich 2006*. Dostopno prek <http://www.wu.ac.at/sozialpolitik/pub/fb012009> (02.01.2010).
- Trbanc, Martina. 1992. Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. *Družboslovne razprave IX* (14): 94-108.
- Trunk Širca, Nada in Mitja I. Tavčar. 1998. *Management nepridobitnih organizacij*. Koper: Visoka šola za management.
- Wingert, Jamie. 2000. *Country Case Studies and Links: Italy*. Dostopno prek: http://www.pitt.edu/~heinisch/ca_ital.html (16. november 2009).
- *Zakon o zavodih (ZZ)*. Ur. l. RS 12/91 (21. marec 1991)
- *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2)*. Ur. l. RS 117/06 (26. oktober 2006)
- *Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1)*. Ur. l. RS 117/06 (27. oktober 2006)
- *Zakon o dohodnini (ZDoh-2)*. Ur. l. RS 117/06 (26. oktober 2006)

- *Zakon o davku na dediščine in darila (ZDDD)*. Ur. l. RS 117/06 (2. november 2006)
- *Zakon o zadrugah (ZZad)*. Ur. l. RS 13/92 (11. marec 1992)
- *Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-B)*. Ur. l. RS 63/04 (21. maj 2004)
- *Zakon o reprezentativnosti sindikatov (ZRSin)*. Ur. l. RS 13/93 (26. februar 1993)
- *Zakon o političnih strankah (ZPoIS)*. Ur. l. RS 62/94 (28. september 1994)
- Zver, Eva. 2003. *Poslovanje in finančni viri javnih zavodov v letih 2001 in 2002*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Žnidaršič Kranjc, Alenka. 1996. *Ekonomika in upravljanje neprofitne organizacije*. Postojna: Dej.